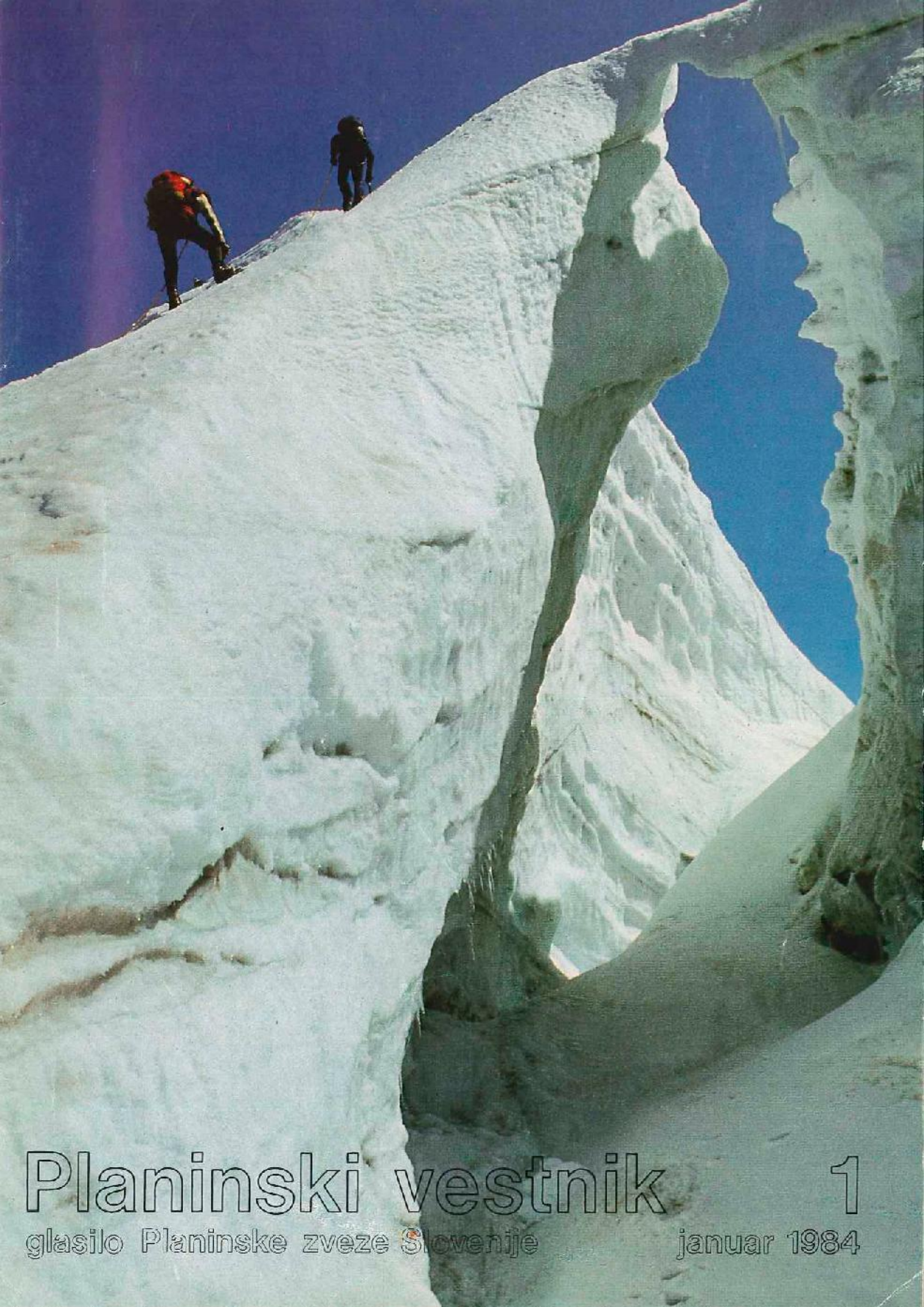

Planinski vestnik

1

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1984

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1984

1

letnik LXXXIV izhaja od leta 1895

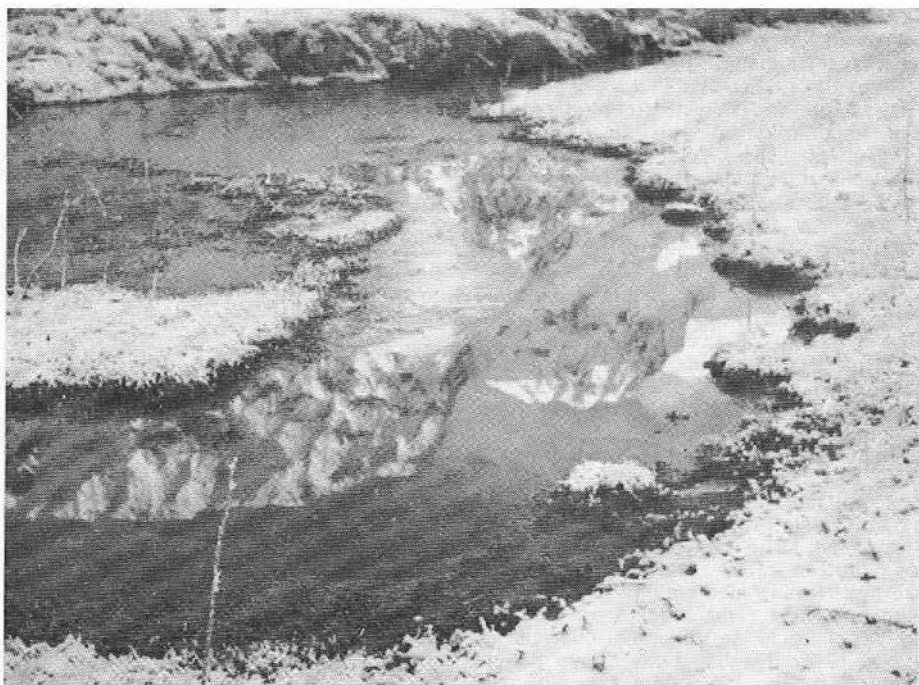
vsebina

Marijan Krišelj	Razmišljanja o planinstvu	1
Marjan Lipovšek	Nekaj pripomb, pojasnil in spominov, I. del	5
Dr. Fran Skaberne	Kako smo spoznali Rezijo in Rezijane	11
	Odprava »Peru — Salcantay '83«	14
Duli Doljak	Čakajoč na prijatelje	16
Tine Bucik	Na tretjem bivaku	17
Pavle Šegula	(Ne)varno varovanje z vrvmi	19
Aleksander Čičerov	Onger — Stráne	23
Francé Vurnik	Pesniški previsi	26
Pavle Šegula	Nesreče v snežnih plazovih v zimi 1982/1983	29
	Društvene novice	31
	Varstvo narave	38
	Iz planinske literature	39
	Alpinistične novice	41
	Razgled po svetu	44
	Na kratko...	47

Naslovna stran: Čez most — Foto Miha Dobevo

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Blazek (alpinizem), ing. Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, Franci Savenc (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Šegula (tehnični urednik), Franc Vogelšek, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Členšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvorakova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-676-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1000 din, plačljiva tudi v dveh obrokih in sicer do 31. marca in do 30. septembra; za tujino 30 \$. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Zima v Lazu: V potoku se ogleduje Kreda (levo), Slatna (desno)

Foto M. Lipovšek

RAZMIŠLJANJA O PLANINSTVU

(Prof. Evghenu Lovšinu na rob ob njegovi 88-letnici)

Vedno pogosteje se mi zastavlja vprašanje, kaj je pravzaprav planinstvo, planinstvo vobče, planinstvo danes, je nekoč bilo in kaj narodu pomeni to, če beremo in slišimo, da je to »njegova srčna zadeva«.

Nekako obvezujoče si to vprašanje zastavljam vselej tedaj, kadar se soočim z neznanostjo, ki je porojena na tem področju. Med pomembne take pojave, še nedorečene, štejem *množičnost* v planinstvu, potem vse večji razmah *alpinizma* z vsemi registri človeških problemov, potem vse večji razmah *odpravarstva*, povezanega z rezultati in uspehi svetovnega pomena in veljave. Dalje: razvijajoče se planinsko *gospodarstvo*, ko vanj uvrščam ne le planinske kočice, domove, zavetišča in bivake, marveč tudi vse bolj razvito planinsko »infrastrukturo«. To, slednje, posebej še s poudarkom na dejstvu, da tako majhen narod kot je slovenski, zmore tako idealno in izvirno reševati vzele povezav s planinskimi področji. Pa *planinska mladina* v tej množici. Kaj ona pomeni za razvoj sodobnega planinstva... In še bi našel mnogo takega, kar me zanima. Naj iz tega izluščim, ne dejstva, da je dandanes Slovenija preprežena s planinskimi potmi in različnimi transverzalami, voznimi potmi itd., marveč dejstvo, da smo se znašli nenadoma iz oči v oči tudi s celostnim družbenim dogajanjem tako v ekonomskem kot v kulturnem in političnem pogledu. Razčlenjevanje vseh teh treh področij, na katerih je planinstvo prisotno, bi nas našlo sredi družbenega dogajanja, kajti dejstva, da je planincev — tako ali drugače — vključenih v skupno organizacijo nič več in nič manj kot 100 000, ni moč prezreti, ko je s tem povezano novo vprašanje: kaj ta velika množica pravzaprav počne na tem skromnem prostoru pod »najlepšimi gorami na svetu?«.

Iskal sem najprej sam oprijemališča, s katerimi bi si pomagal na vrh gore, kjer bi bilo na mah vse jasno. Pa sem v ta namen prebrskal tudi nekaj knjig, pa Planinske vestnike

pa Tumo pa Kugyja pa Fendricha¹ pa še mnoge druge in nisem našel drugega namiga, kot da iz vsega tega izoblikujem »planinski izziv« na vsebino pričujočega zapisa ali pa izberem nekoga, ki bi mi pomagal s svojimi izkušnjami in spoznanji razjasniti nekatera vprašanja, vraščena v slovensko planinsko bit.

Zdaj ne gre več za velika dejanja, pravijo. Ta so menda že opravljena. Gre za mala, a pomembna doživetja, za kamenčke, ki smo jih pozabili na naši poti hitrega razvoja... »Tudi mala doživetja moramo poiskati in ko jih najdemo, ostanejo globoko v nas in nas, obkrožene s tokom vsakdanjosti, grejejo.«²

To so pač spoznave, ki nastajajo v polnosti doživljanja gorskega sveta in jih niso deležni prav vsi, čisto vsa množica, ki gre v gore, hodi v gore, na Triglav denimo. Deležni so jih — teh spoznav mislim — le tisti, ki goro obiskujejo z notranjo potrebo, z nujo, ki je izbruhnila in terja, da se umiri in sprosti.

In od kdaj so taka nastajanja v človeku? Kdo bi vedel. Ko je leta 1492, prav tedaj, ko je Kolumb za nas »uradno« odkrival Ameriko, komornik Antoine de Ville poslušno sprejel nalogo od svojega kralja Karla VIII., naj popelje skupino na Mount Aiguille, še ni mogel vedeti, da začenja dobo, ki jo dandanes poznamo pod več imeni — dobo osvajanja Alp, dobo začetka turizma, alpinizma, planinstva, gorohodstva, skalolazenja, odpravarstva in tako naprej. Pa tudi dobo, ko se je v človeku porodilo nekakšno drugačno čustvo v odnosu do tega naravnega fenomena, do gore. Drugačno v tistem pomenu besede, ko mu — temu pomenu namreč — lahko dodamo še eno resnico: ki je morda pogojena v želji po odkrivanju vsega neznane, pa morda še s čim. S tistim, kar nam je skratka neznano, saj bi sicer postale gore, ki smo jih odkrili, povsem puste in nezanimive? Torej? Antoine de Ville je zadevo vzel resno, to je danes dejstvo, saj se je na tej gori mudil kar tri dni in je ob tej priložnosti nastal prvi popoln ter natančen zapis o človekovem prvem poskusu, priti na vrh neke gore.³ In tako je vse to povezano med seboj z neko naravno vezjo, prav gotovo. Povezano celo z vetrom, recimo, ki nas zamaje nekje na grebenu blizu vrha... Ko nam ustvarja podoba doživetij, slike, ki se prilegajo čustvom še neznanih razsežnosti. »Veter! Zaganja se v sunkih. Pred seboj žene zidove belega snega, ki za hip zatemnijo jasno nebo in iz enega sonca hip zatem stresejo tisoče drobnih sonc...«⁴ Kako tesno povezano z naravo! More biti še tesnejša vez v takem doživetju? Ni je, ker je vse to gibanje podobno neki simfoniji. In res se mnogi sprašujejo, če to ni simfonija. Kolikokrat lahko preberemo tako prispodobno! Pa najbrž ne po naključju? »Violine pojejo z visokimi, vznemirljivimi zvoki, preglašajo jih bučni glasovi rogov in trobent, ki zavijajo krog ledenih robov, slišijo se udarci bobnov, da ozračje trepeti, potem pa ves orkester nenadoma utihne, zamre v zamolkljem igranju godal; le klarinet se oglasi in boleči zvoki se vsipajo po stenih. Kdo je dirigent v tem orkestru?«⁵

In s takimi primeri bi lahko prešli takorekoč sleherni področje človekovega življenja... V tem razmišljanju sem se torej nenadoma znašel pred zaprtimi vrati. Pred vrati, za katerimi se še skrivajo neznane, katerih bistvo me neizmerno in v globoki radovednosti zanima. Naj pokličem na pomoč izkušnjo, spoznavo, ki se je porodila v doživetjih nekoga drugega in je že našla svoj odmev, svoj ključ do teh vrat? Naj to poskusim?

In sem se odločil. Na ta pogovor sem povabil moža, ki mu je bilo planinstvo vse življenje »pomemben konjiček«, če že ne »preokupacija«, kot bi se reklo s sodobno, sila priljubljeno besedo, ki na Slovenskem nekako pomeni opredelitev, zanimanje, življenjsko odločitev, pa morda še kaj.

Tega moža sem našel v osebi prof. Evgena Lovšina, prepovedovca, diplomiranega ekonomista in nekdanjega predavatelja na ekonomski fakulteti v Ljubljani. Zakaj naštevam te za planinstvo pravzaprav nebstvene prilaste neke človekove orientacije, poklicne — spet naj uporabim tisto besedo — preokupacije. Zakaj? Zavoljo tega, da bi ga predstavil v tej nalogi kot človeka, ki mu je bilo planinstvo tisto, kar pravzaprav mora biti — veselje, zanimanje in udejstvovanje ob vsem svojem drugačnem življenjskem modusu. Planinski pisatelj in socialni delavec — to sicer spet »sodi vsaksebi«, pa vendar mož, ki je bil rojen v okolju, kakršna je bila tedaj, pred 88. leti, Bela krajina, Vinica in posebej Župančičeva rojstna hiša, kjer je začela teči zibelka tudi prof. Evgenu Lovšinu, sinu zasluznega učitelja v Vinici in matere, sorodnice Otona Župančiča, ko je deloval v prvih letih javnega življenja na dosti bolj drugačnih področjih, kot pa je planinsko, saj je bil na primer soustanovitelj revolucionarnega gibanja Preporod (1912—1914), bil telovadec pri Sokolu II na Taboru, ko je na Poljanski gimnaziji spoznaval prva znanja in skrivnosti življenja in bil v »veleizdajniškem procesu« leta 1914 obsojen na šest mesecev samice in bil hkrati izključen iz vseh avstroogrskih srednjih šol. Vojna ga je našla v Galiciji, na Južnem Tirolskem pa pred Gorico in na soški fronti, kjer je bil ranjen. Potem se je nadaljevala njegova življenjska pot preko visoke

¹ A. Fendrich: Der Alpinist, Stuttgart, 1911.

² Kleiterstalge (2) Ostalpen, R. Messner, Bozen 1978.

³ Tajanstveni svet planina, MK in drugi, 1973/157.

⁴ Na vrh Sveta, MK 1979, M. Maležič.

⁵ Congma je hodil spredaj, ZO 1979/39, D. Ceditnik.

šole za svetovno trgovino na Dunaju; kot bančni uradnik je ustanovil Društvo bančnih uradnikov v Ljubljani in vodil list Bančni vestnik. Bil je strokovni novinar, ko je v Jutro pisal članke o domačih gospodarskih rečeh. Ustanovil je Zvezo zasebnih nameščencev s socialističnim programom, in list Organizator. Sodeloval je v upravnem odboru Pokojniskega zavoda za nameščence v Sloveniji in v Dalmaciji. Prav ta zavod se je po posvetovanju z arhitektoma Plečnikom in Šubicem odločil za gradnjo Nebotičnika leta 1931. Posebno mesto pa gotovo zasluži akcija, ko je kot član skupščine Dravske banovine, skupaj s takratnim banom Dragom Marušičem in s »Prijatelji Valentina Vodnika«, dobil nalogo, preskrbeti v Beogradu prvo vsoto dveh milijonov dinarjev za novo zgradbo NUK in za notranjo opremo te ustanove. Bil je vodja gospodarske sanacije Sokola II. Preskrbel je tudi inozemsko posojilo za rešitev do vratu zadolžene Metalne industrije; poskrbel je, da je kulturna skupnost v Črnomlju prišla do posesti rojstne hiše Otona Župančiča, ki je zdaj muzej, ko je ostal intimni sodelavec pri tem muzeju. Ekonomska fakulteta je prav tako povezana z njegovim imenom, saj ga najdemo med ustanovitelji; bil je asistent, strokovni sodelavec in višji predavatelj (predaval je organizacijo in ekonomiko gospodarske enote). Približno 1500 študentov je v 17. letih opravljalo izpite pri njem, ko jih je vodil tudi na izlete in uvedel hkrati tudi tako imenovano počitniško prakso.

Vse to — sicer prav na kratko nakazano — delovanje prof. Evgena Lovšina kaže, kot da mož nikoli ni »povohal planin«, toliko naj bi bil zaposlen z gospodarskimi pa tudi političnimi temami življenja. Pa bi se zmotili, če bi tako sklepali. Čeprav nekako pozno pa vendarle dovolj odmevno, je začel pisati tudi planinske članke in sicer kar v temle glasilu, ki ga držite v rokah. Prvikrat ga najdemo na tehle straneh leta 1937 (v tem letniku lahko preberemo članek Severo-vzhodni greben Oltarja). Planinska literatura mu je najljubša družba še danes, ko je od prvega članka minilo že 46 let. Ni pa ostal le pri člankih in Planinskem vestniku. Pisal je tudi knjige. Prva je bila V Triglavu in njegovi soseščini, 1945 — I in 1946 — II; dalje — Valentin Stanič, prvi slovenski alpinist, 1961, koavtor Stanko Hribar; Gorski vodniki v Julijskih Alpah, 1970; Preporodovci proti Avstriji, 1975; Rod in mladost Otona Župančiča, 1978; Triglav, gora in simbol (Lovšin, Hribar, Potočnik, 1978).

Najbolj bogato bero pa najdemo v Planinskem vestniku, saj je izšlo okoli 35 člankov in vsi so nastajali takorekoč pri izviru, v tesnem stiku z gorsko naravo, saj skoraj ni vzpetine, ki je Evgen Lovšin ne bi obiskal, gorske razdalje, ki je ne bi prehodil in je vsa ta pota »opravičilo svoje največje veselje in s predano hvaležnostjo Veliki naravi«.

»Na Jesenicah,« pravi prof. Evgen Lovšin, »sem imel dobrega prijatelja v Kranjski industrijski družbi, dr. Obersnela. Tega sem bil naprosil, naj bi me seznanil z domačinom, ki hodi rad v gore in bi bil pripravljen vzeti tudi mene s seboj. Tako sem se seznanil z Jakom Čopom, bratom Jožeta Čopa. Prva leta sem torej hodil v gore z Jakom. Obljubil sem mu nov nahrbtnik — njegov je bil že zelo zdelan — ko bova desetih pobožala očaka, ki ga krona Aljažev stolp in ki mu od nekaj, kdaj točno ne vemo, pravijo Triglav, gora s tremi glavami; vendar nekateri menijo, da ima samo en vrh, za število glav se pa ne menijo...«

Tako sem začel hoditi v gore. Jaka je bil dober, prijazen in postrežljiv vodnik. Preveč ga je zasenčil njegov slavn brat Joža...

Sam sem bil redkokdaj ob nedeljah in praznikih doma. Zame je bil to izgubljen dan, če se je primerilo, da nisem odšel od doma v gore. Še danes, skoraj po 70 letih izletov in tur v gorsko naravo, tako mislim. Bilo je dosti prijateljev, ki so mi delali družbo; naj omenim tokrat le dva — dr. Stanka Tominška in dr. Miho Potočnika. Obema sem od srca hvaležen za iskreno planinsko prijateljstvo.

In prišla je vojna. Tedaj je bilo mnogo trpljenja pred nami. Lado Košak je v svoji gostilnici sredi Ljubljane, v Čopovi ulici, organiziral skladišče potrebščin za partizane na terenu. Sem smo nosili obleke, čevlje, perilo pa tudi geografske karte ljubljanske okolice in raznih gorskih predelov...

Pričakali smo osvoboditev. Luka Leskošek me je povabil, naj sprejem delegatsko mesto v Trboveljski premogokopni družbi, potem pa mi je bilo zaupano še osem manjših premogovnikov. Posrečilo se nam je, da smo v rudnikih odstranili ovire in začeli proizvodnjo. Stekla je po enem letu trdega dela... In ko so se samoupravna načela začela utrjevati v delovnih organizacijah, sem prešel na gospodarsko teorijo. To se je zgodilo leta 1965, ko sem z 70. letom odšel v pokoj in nova generacija je zapolnila prostor, sam pa sem se spet vrnil v naravo, kjer čakam, da srečam 'božjo dekle', kakor je nekoč dejal dr. Janez Milčinski, ki ga imam tako zelo v časteh...«

In tako sem na ta pogovor povabil tega moža s pismom, lani 17. oktobra je bilo, prav v dneh, ko je prof. Evgen Lovšin praznoval svojo 88-letnico. In v tem pismu sem mu zastavil — v povezavi s prej povedanim — tale vprašanja:

»Najin pogovor o planinstvu je najbrž treba začeti z današnjim časom, ko bi ga z zgodovino povezala le toliko, kolikor se še živa dejstva s to zgodovino povezujejo. Zanima

me torej to, kako Vi sami spremljate današnje planinstvo, njegove pojave, napredek in drugačnosti, ki so sicer pogojene z današnjim gledanjem na gore in na pojave, ki so tesno povezani z odnosom človek — gora; ko bi z Vašo izkustveno pomočjo poskušala najti odgovor na to, kam v našem planinstvu — po Vaše — gremo in kaj to „dogajanje“ v slovenskem prostoru — čaka.«

Vsebinsko za naslednje vprašanje sem izbrskal iz dejstva, kako malo pravzaprav dandanes vemo o planinski literaturi, čeprav je med nami, čeprav jo beremo in čeprav smo že toliko napredovali, da lahko brez bojazni zapišemo — približali (v nekaterih primerih pa smo celo prešli!) smo se svetovni tovrstni literaturi, ki se tako tam kot pri nas sooča s problemi v kulturi in s problemi o kulturi, in ker neprestano iščemo možnosti, kako bi to »sopotnico v tej narodovi lastnini« spojili s splošnimi načeli, ki kulturo in literaturo označujejo, smo se znašli v nekakšnem svojstvenem položaju, drugačnem od drugih alpskih narodov, ki teh problemov ne poznajo, oziroma so jih že rešili — da smo planinsko literaturo označili zgolj na podlagi motiva, ne pa kot da je to samostojen pojav v literaturi, ki se je porodil ob dejstvu, da imamo gore in da so pod temi gorami ljudje, ki gledajo na goro, ne kot na možnost za oblikovanje »literature«, ampak kot na snov, s katero so prežeti rodovi in se z njo duhovno oplajajo, ji dajejo nove razsežnosti in tudi nova razumevanja. Vznemirjenje torej, ki je ustvarilo — planinsko literaturo, ki nikakor ni podobno primerjavi: »Presadi planiko z julijskih vesin v nižave, daj ji vsega, kar dolina premore, in opazuj: pri najskrbnejši negi bo cvet zgubil svojo žametno mehko, svoj planinski čar. In po nekaj letih ali še prej, če bo še pri življenju, to ne bo več tisti gorski cvet, ki ti je nekdaj napolnil dušo z milino in ljubeznijo,« kot ste zapisali v Presajenih planikah (V Triglavu in njegovi sosesčini).

Snov za tretje vprašanje pa sem poiskal v gradivu v Vaših delih. Prelistaval sem Vaš skrbno izbran opus DELO IN OCENE, ki je sicer na moji mizi šele kot ideja, ki bi našla pot med knjige morda že v bližnji prihodnosti, in sem našel tam mnogo pričevanj, ugotovitev pa dejstev, ki jih nisem poznal. Premlad sem pač še bil, ko se je vse to dogajalo, kar je zapisanega v Vaših delih. Pa je hkrati tako dragoceno, da ne bi poznal planinskega razvoja, planinske zgodovine, tudi literature, če se ne bi poglobil v Vaše delo. V uvodu v tem gradivu se sicer opravičujete, ko pravite, »da na Vašem vrtu ni zrasla misel, zbrati podatke o lastni biografiji in bibliografiji, da so Vas k temu »pritegnili daleč znamenitejši zgledi« od Vas. Med prve spadata, pravite, oba urednika Planinskega vestnika — Arnošt Brilej in Tine Orel, pa Vilko Mazi, Cene Malovrh, Janko Blažej, France Avčin, Miha Potočnik, Joža Mahnič, Karel Bačar, Slavko Rupelj in Andrej Župančič. Uvod pa zaključujete takole: »Ker sem v štiridesetletni pisariji prisojal važnost posebno človeku — umstveniku in gorskemu vodniku — menim, da ne bo zamere, če sem končno tudi sebi »ude« zbral in se ves predstavil cenjeni javnosti.« Po Vaše je torej človek tisti, ki povezuje Vaše razmišljanje o vsem gorskem. Temu vprašanju ste posvetili kar celo poglavje, v katerem je nanizanih vrsta člankov Vašega peresa (Triglavski steber, smer Čop—Jesihova—Čopov steber — iz knjige V Triglavu in njegovi sosesčini in v Planinskem zborniku, 1945); Presajene planike — prav tako iz omenjenega vira: Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah (izvleček iz knjige z istim naslovom, 1956); Zraven so še drugi sestavki znanih planinskih piscev — V. Mazi, T. Orel, C. Malovrh, J. Blažej, M. Potočnik. Zlahka lahko torej ugotovim, da prav to poglavje predstavlja osrednji poudarek Vašemu delu, Vaši pozornosti slovenskemu planinstvu. In tako naj iz tega izluščim tole nerodno vsebino, ki naj nama rabi hkrati tudi za vprašanje: Ali je Vaše osebno mišljenje in prepričanje tako, da dopušča ugotovitev, da slovenska planinska zgodovina zmore objektivno in poglobljeno označiti dejstvo, da je planinstvo pri nas družbeni pojav, da je torej pojav v družbi, ki ga potrjuje zgodovinski vidik?

Jasno je, da ob tem ne moremo mimo Vašega naprednega delovanja, ko ste povezovali planinstvo z narodno revolucionarnim preporodovstvom, saj ste bili tudi sami, kot aktivni preporodovec, sredi tega dogajanja. To dejstvo je v nekem smislu izredno zanimivo in je znano. Manj znano pa je najbrž to, da se Vaše delovanje tesno povezuje z osebnostjo Otona Župančiča, Vašega rojaka. Naj za vprašanje izberem nekaj stavkov iz Vašega studioznega zapisa Oton Župančič in narava, posebej njen gorski svet (PV 1972 — 51 do 97): »Pesnik, močno povezan z veliko naravo, je živel z njo zaupno in iskreno življenje. Po Igorju Stravinskem bi rekel: Tam, kjer veje dih svobodnega duha, se porodi tisti nemir čustev, ki je vir navdih. Samo potopljen v naravo čutiš ta dih. Tu se stopnjuje doživetje, tu se rodi pesniški izraz. Oživljena narava postane del duševne notranjosti«.

Marsikateri Vaš stavek, ki ste ga vikali v svoje literarno delo, izpričuje to resnico. To pa pomeni, da ste skrivnosti snovanja spoznali, jih našli morda prav v gorah, gorski naravi

in so vsa oplajanja prihajala v navdih iz teh skrivnih zatrepov, ki jim ne vemo imena?

Tako sva prišla do kraja.

Nakako nadroblijeno je vse to, kar sem zapisal, vendar pa od prve do zadnje črke s čisto željo, da bi Vaše misli ob tem »nadrobljenem«¹ zazvene in da bi ta zven prenesla tudi na strani Planinskega vestnika. Tako bi dopolnila kar pomembno poglavje v planinskem dogajanju, v katerem ste bili naši svoje mesto tudi Vi.

Prav lepo Vas pozdravljam

Vaš

Marjan Krišelj

NEKAJ PRIPOMB, POJASNIL IN SPOMINOV, I. DEL

MARJAN LIPOVŠEK

Ko sem ob dvestoletnici prvega vzpona na Triglav prebral delo treh pomembnih piscev, od katerih je vsak na svojem področju veljaven, sem vedel, da se bo treba o nekaterih vprašanjih prej ali slej pogovoriti. Lovšin, Hribar in Potočnik so v našem gorništvu osebnosti, ki jih ni treba posebej predstavljati. Dali so nam pomembno delo o Triglavu z naslovom: Triglav, gora in simbol. — Kako velik pa je Triglav v našem pojmovanju njegove zunanje podobne in duhovne vsebine, se vidi iz tega, da je hkrati z omenjeno jubilejno knjigo izšla še druga z naslovom: Triglav, gora naših gor. V tem sestavku se bom ukvarjal sicer le s prvo, toda druga je nesporen dokaz, da gradivo o Triglavu zaenkrat še zdaleč ni izčrpano. Skoraj hkrati izideta o njem dve tako veliki, različni deli s prispevki, ki so jih napisali tako različni gorniki in raziskovalci. Bralcem se odpirajo novi in novi pogledi na to gradivo in še malo ne dvomim, da bi lahko našli pisatelje, ki bi bili zmožni napisati še tretje, spet čisto drugačno delo o tej naši najbolj pomembni gori. Vse kaže, da je sestava velike antologije o Triglavu še pred nami in da bo to naloga dolgih let trdega, nelahkega dela. Gotovo pa bodo misli, dognanja, spomini, zabeležke in navedbe vseh vrst to delo olajšale kot dragoceno pomožno gradivo prav iz teh dveh jubilejnih knjig poleg drugega, kar je bilo o Triglavu že prej napisano.

Ko govorim o prvi od teh knjig, se mi zdi potrebno povedati, da ob tako dobrih pisateljih ne raziskujem njihova dela kot enako izkušen. Če bi hotel natančno slediti temu, kar so napisali, bi moral, kakor Lovšin, po njegovih stopinjah preučiti zgodovino okrog Triglava; kakor Stanko Hribar z njegovim slikovitim pripovedovanjem natanko poznati dogajanje v društvenem življenju in v gorništvu nasploh, v dogodkih, dejstvih, podatkih in vsakovrstnih navedbah; in končno kakor dr. Miha Potočnik imeti tako bogato gorniško preteklost, obenem z nenehnim stikom z ljudmi vseh vrst in vseh slojev, ki so iskali in največkrat tudi našli izpolnitev svojega hrepenenja v gorskem svetu.

To seveda ni mogoče. Omejiti se moram na svoja, nedvomno manj obsežna izkustva. Ker pa je moje ime v tej knjigi nekajkrat omenjeno, bi rad pojasnil nekatera sporna ali ne dovolj razčiščena vprašanja.

Spričo pomembnih in kot še nikoli zanimivih poročil o dosežkih naših alpinistov doma in na tujem ni to moje pisanje kdo ve kako pomemben dodatek k opisu minulih let. Nemara se bo zdelo komu celo malenkostno ali pa bi ga sploh ne bilo treba, če ne bi šlo za nekatera pojasnila — ali popravke, ki zadevajo triglavsko zgodovino. S spomini, ki so ponekod dodani, bi rad izpopolnil — seveda le s svojim pogledom, torej v omejeni razsežnosti — podobo nekaterih dogodkov in pomembnejših ljudi.

Res, treba bi bilo napisati to takoj ali vsaj kmalu potem, ko je knjiga izšla. Vendar sem imel tista leta vse do sedaj zame bolj pomembne poklicne naloge. Obenem pa mislim, da se stvarni popravki in pojasnila lahko vselej objavijo, saj so — ali bi vsaj radi bili — dopolnila k zgodovini, ki je za nas tako pomembna.

Metoda tega sestavka je prav preprosta. Da bi bile navedbe bolj pregledne, jih razvrščam po straneh knjige in po odstavkih. Pristaviti moram še to, da bom poleg vprašanj, ki zadevajo moje nekdanje prispevke ali izjave v teh zvezah, omenjal tudi naključne pomote v knjigi. To pa so le obrobne pripombe za bralca knjige, ne pa za avtorje, o katerih mislim, da so pač dovolj skrbno pripravili objavljeno gradivo.

Uvod, Triglav nekdanj in danes

Str. 9, tretji odstavek:

Mnogi slovenski potopisci in politiki imajo Triglav v drugi polovici osemnajstega stoletja za nacionalno znamenje slovenstva...

Popravek: v drugi polovici devetnajstega stoletja.

Od kdaj in od kod ime Triglav? Drugi del: Triglav Triglav, poglavar kranjskih snežnikov, mejna gora.

Str. 24, tretji in četrti odstavek:

Dr. H. Tuma je napisal, da dr. Melik ni bil tak gornik, da bi bilo njegovo mnenje o treh Triglavovih glavah zanesljivo.

Samo po sebi se razume, da ne smemo dovoliti, da bi Tumova ocena Melikove zanesljivosti mogla imeti kakršno koli veljavo...

Pojasnilo: Ni bil dr. Tuma tisti, ki je o dr. Meliku to napisal, temveč je to napisano v moji spremni besedi k prevodu Kugyjevega dela Pet stoletij Triglava. Lovšinova graja zadeva mene, ne dr. Tuma, ki je tega pomotoma obdolžen.

V demokratični družbi je obdolženemu dovoljeno, da se brani in da pojasni svoja stališča. To pravico bom uporabil tudi v tem primeru.

Evgena Lovšina bi rad najprej spomnil na neko najino bežno srečanje na ljubljanski avtobusni postaji. Odhajala sva v gore, vsak na svojo stran. Spregovorila sva nekaj besed in rekel mi je: »Z vsem, kar si napisal pri Kugyju, se strinjam, le s tvojim mnenjem o Meliku ne.«

Ker se bo v tem sestavku večkrat primerilo, da bom marsikaj navajal iz svojega spomina, mislim, da moram povedati: moj spomin deluje zaenkrat brezhibno in dogodkov, oseb, besed, se spominjam docela jasno in natančno. Tako tudi tega pogovora.

Kot da bi se zgodilo včeraj, se spominjam tudi trenutka, ko je Melik leta 1920 stopil v prvi a razred realne gimnazije na Poljanah v Ljubljani. Profesor za zgodovino in zemljepis. Takoj se nam je prikupil s svojim mirnim, prijateljskim vedenjem do dijakov, z jasno, čisto preprosto in lahko umljivo razlago. Tega ne pripovedujem, da bi omilil, kar sem o njem izjavil v tisti spremni besedi, temveč je tako, kakor poročam, res bilo. Natanko se tudi spominjam, kako smo bili razočarani, ko je dve leti nato prišel v začetku šolskega leta drug profesor za ta predmet.

Od tedaj sva bila z Melikom — če smem tako reči — prijateljska znanca. Mislim, da me je v mejah teh stikov po svoje upošteval, ostal pa je vselej sicer naklonjen, a človeško povsem razumljivo zadržan do okolice in do ljudi, ki niso bili njegovi najbližji.

Lovšin navaja Melikovo delo, predvsem veliki geografski opis Slovenije. Dobro ga poznam in njegov »Slovenski alpski svet« mi vse od izida naprej ni bil le v pomoč za dopolnjevalni študij gorskega sveta, temveč v pravo, čisto veselje s svojo odlično razlago posebnosti, ki sodijo v to področje. Melika sem brez pridržka cenil in zelo spoštoval. Do zadnjega leta, ko sva se srečavala na ljubljanskih ulicah, sva se pozdravljala kot dobra znanca. To seveda ni navedba v opravičilo moje izjave, temveč skušam samo dopolniti sliko svojega razmerja do tega pomembnega moža.

Veliko je nestrokovnjakov, ki se ukvarjajo s kako stroko, to pa poznajo le od daleč, ne le površno, temveč s svojevoljno razlago. Na svojih področjih doživljajo strokovnjaki nenehno take primere. Vselej sem zavračal tako laično vmešavanje v kako vprašanje. Zato mi nikoli niti na misel ni prišlo, da bi si sploh upal Meliku kot znanstveniku kaj oporekati. Zato tudi nisem napisal, da Melik ni bil tak znanstvenik, da bi bilo njegovo mnenje o Triglavovih treh glavah zanesljivo, temveč da ni bil tak gornik. V tem je, vsaj v namenu moje izjave, bistveni razloček.

Treh glav, treh vrhov na Triglavu ni. To potrjuje tudi navedba ob koncu tega Lovšinovega poglavja, ki pravi: »Tisti, ki so videli tri vrhove ali vsaj tri sence, pa se ne ujemajo niti v nebesni strani niti v kraju opazovanja; naštevajo kraje Velo polje, Dovje, Ljubljansko polje, Bohinj, Goriške gore.«

Res je, kar pravi Melik: z Velega polja se sicer vidijo trije, bolje, štirje vrhovi (slika se glede na točko opazovanja spreminja): Rjavec, Veliki Triglav, Mali Triglav, Triglavski vogel. Prav ista slika se ponuja pogledu povsod, če jo gledaš v isti smeri. Najprej z Možica nad Sorško planino, potem pa z vseh bližnjih in daljnih krajev, do katerih sega črta, ki si jo mislimo potegneno s Triglava v jugovzhodno smer. Vendar to ne more biti odločilno za trditev, da tri glave, trije vrhovi na Triglavu res obstajajo. Je kdo že stal na kakem tretjem vrhu Triglava poleg Malega in Velikega? Pri tem mislim, da se vprašanje o treh Triglavovih vrhovih deli pravzaprav na dveje:

Prvič — ali se vidijo trije vrhovi in odkod?

Drugič — ali ti trije vrhovi, če se vidijo, res tudi obstajajo?

To terja vendar dva odgovora, ki se dopolnjujeta:

Prvi: res se v vrhnji Triglavovi gmoti lahko ponekod vidijo trije vrhovi, na primer od jugovzhoda.

Drugi: ta pogled pa vara, kar zadeva resnično morfološko zgradbo Triglavovega vrha. Ne vem, ali je kdo ločil zgornje vprašanje v ta dva dela. Zdi se mi, da je tu jedro nesporazuma o treh vrhovih.

O tem vprašanju je bilo nasploh že veliko napisanega. Zato le še to: Lovšinova trditev: »značilna oblika gore s tremi vrhovi je verniku jasneje očrtala lik višjega bitja« pomeni, da se priznavamo hkrati k dvema mnenjema, ki si v razpravljanju o imenu gore Triglav, nasprotujeta. Toda, če je napisano tako nedvoumno: »značilna oblika gore s tremi vrhovi«, potem bi morala biti ta oblika vidna in jasno razločna od vsepovsod ali vsaj z večine opazovališč. Če bi bila res taka, bi seveda ne bilo toliko besedovanja o tem. Iz vsega objavljenega gradiva se vidi, da vprašanje Triglavovega imena z obliko treh vrhov ni in ne more biti nedvoumno pojasnjeno.

Ne mislim, da sem svoje besede v očeh Lovšina in bržkone še marsikoga drugega opravičil. Toda Melika med Slovenci, ki jih spoštujem zaradi opravljenega dela, preveč cenim, da bi si karkoli še očital. Nihče pa ne more biti nedotakljiv, če gre za stvarna vprašanja, saj gre za razpravljanje, ne pa za podrejanje ali za prisilo.

Prebujanje planinske misli

Str. 34, citat Prešernovih verzov o Triglavu:

Mož in oblakov vojsko je obojno
končala temna noč, kar svetla zarja
zlati z rumen'mi žarki glavo trojno
snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja...

Na koncu teh stihov je dostavljeno v oklepaju:

(Krst pri Savici, Uvod)

Seveda vsi vemo, da to ne stoji v Uvodu, temveč v začetku »Krstu«. Seveda ve to prav tako dobro tudi Lovšin in o tem bi sploh ne bilo treba govoriti, če bi to ne izzvalo zanimivega psihološkega vprašanja. Ta očitni lapsus izvira — tako vsaj mislim — iz našega stališča do usode oseb v tej pesnitvi. Pravim: iz našega, zakaj koliko Slovencev pa je, ki ne bi želeli, da bi v tisti srditi bitki na življenje in smrt zmagal Črtomir? Da bi ohranil svojo vero, s tem svojo svobodo, da bi se oženil z Bogomilo in da bi imela veliko, veliko otrok v svobodni slovenski deželi? Zato pa je — ne glede na edinstveni pomen »Uvoda«, ki ga ni pri nas še nihče dosegel niti presešel in je ob njegovi siloviti moči, epski pripovedi, dramatičnem razpletu in dovršeni obliki tudi v svetovni pesniški literaturi komaj kaj enako pomembnega — zato pa je, pravim, vsa naša misel pri celotnem »Krstu« uperjena v »Uvod«, ki ga od nekdaj znamo na pamet, ga globoko prizadeleti ponavljamo in recitiramo pri sebi, med prijatelji, med somišljeniki — med somišljeniki v umetnostnem svetu. Toda kaj bi laik v knjižnih vprašanjih, kot sem jaz, o tem govoril? Govorim le kot Slovenec v zavesti, da je tedanje pokristjanjevanje naš narod zaslužilo, in Simon Gregorič ima prav s svojimi verzii: »Prišli so, krstili jih želeč, v levici križ, a v desni meč...« Zato naša ljubezen »Uvodu« in zato tudi, mislim, Lovšinova naključna pomota.

Štirje srčni možje prvi na vrhu Triglava

Stran 51, prvi odstavek: (sporočilo o Antonu Korošču)

Tu je priložnost, da popravim svojo napako v opombah prevoda »Pet stoletij Triglava«. V opombi št. 107 dostavljam, da je bil Anton Korošec sin Luke Korošca. To je že prej ovrgel Franc Ceklin. Podatke sem preverjal večidel po navedenih izvirnikih, v tem primeru iz Kronike M. M. Debelakove, Plan. vestnik 1948, str. 108. Vendar je treba za zanesljive navodbe poiskati prave vire. Tega pa nisem storil, saj je to čisto posebna naloga, ki se je ob prevajanju nisem mogel lotiti. Opravil jo je Ceklin, torej popravljam napako z zahvalo Ceklinu.

Valentin Vodnik

Stran 62, četrti odstavek:

Pri naštevanju Triglavskih jezer v Zajezerski dolini je (sicer neznatna) pomota v stavku: Dvojno jezero pod kočo, jezero nad Komarčo (Črno jezero) — takoj nato pa še enkrat:

Malo Črno jezero ali Spodnje Črno jezero

Jezero nad Komarčo je Malo Črno ali Spodnje Črno jezero. — To sicer vsi starejši gorniki vemo, toda mladina, ki nekatera izbrana področja obvlada kakor še nikoli prej, je v drugih področjih večkrat kar neobgledano nerazgledana. Zato ta informacija.

Stran 141, četrti odstavek: ... sta se z bratom odpravila čez Krmo na Triglav.

To je mala pomota. Z bratom sta šla iz Tolmina skozi Ravne, ker sta prenočila, nato čez Škrbino v Bohinjsko. Tam sta obiskala Savico, Črno prst in izvir Bistrice in odšla nato na Bled. Na Triglav pa se je povzpela Kugy sama (z vodnikom Klančnikom). Kugyjeva opis obsega dve različni poti v gore, v različnih datumi.

Stran 146, šesti odstavek in sl.

Kljub temu, da sem za opombe in pojasnila k prevodu Kugyjeve knjige »Pet stoletij Triglava« (287 opomb) precej natančno preučil, kar je bilo ob Kugyju že napisanega, sem, žal, prezrl, da je v Plan. vestniku 1967 Lovšin poročal, kako ga je Kugy povabil, da bi prevedel njegovega Ojcingerja.

Po toči zvoniti je prepozno, toda morda se mi bo verjelo: če bi bil to vedel tedaj, ko me je uredništvo založbe »Obzorja« vprašalo, ali bi prevedel tudi Ojcingerja, bi čisto gotovo opozoril na Kugyjevo željo urednika, ki bi potem lahko odločil po svoji presoji.

Slovo starejše generacije

Do tega poglavja je Lovšinovo poročanje in njegov zgodovinski očrt slovenskega planinstva slika dolgih let od »Prebujanja planinske misli«, če ne omenjam opisa prvega bližanja Triglavu, s čimer se je avtor že prej uspešno ukvarjal, — do časa po osvoboditvi. Pripombe, ki sem jih tu ob tem gradivu napisal, so tako obrobne, da celotne slike in njene vrednosti seveda ne zmanjšujejo, saj so le neznantne. Zanimivo je opazovati, kako se tako gibanje, kot je planinstvo, oblikuje velikokrat predvsem z močnimi, pomembnimi osebnostmi. To dokazujejo tudi naslovi poglavij od Hacqueta do Tominškov, navedena so v tem obdobju le z imeni pomembnih moži.*

V poglavju, ki opisuje slovo starejše generacije, pa bi bilo morda prav pripomniti, da sodi med ta rod tudi dr. Josip Ciril Oblak, ki je umrl — drugače kakor Brilej, Mlakar in Wester — v gorah leta 1951. Ko je bila v zadnjih letih pred minulo vojno »stara generacija« še zelo delavna, mi je bilo, mlajšemu, nadvse zanimivo opazovati njihova stališča in delovanje, saj sem z dr. Josipom Tominškom in dr. Brilejem sodeloval v literarnem odseku tedanjega SPD. Z dr. Brilejem sva stanovala v isti hiši na Prulah v Ljubljani. Prvi, ki me je opogumil za pisanje o gorah, je bil dr. Brilej. Ne bom ga pozabil. Tudi prve gorske cvetice, ki sem jih spoznal, mi je pokazal on — dober botanik — in mi s svojo lepo pisavo napisal še latinska imena. Ti listki ležijo v prvem od mojih zvezkov z zabeležkami gorskih potov. Seveda so to le osebne dragocenosti, spomin na odličnega človeka. Natanko se spominjam, kako je bil obenem z dr. Pretnarjem najprej nazorski, potem pa organizacijski pobudnik sveže planinske misli, nasprotnik dr. Oblaku, ki se je ogreval za »podušeavljenje« planinstva. Dr. Brilej mi je nekoč v šali rekel, da se dá njegova skupina somišljenikov raje podušiti kakor poduševiti, kot je zahteval Oblak. Tedaj so novi ljudje prevzeli vodstvo planinske organizacije in tudi Plan. vestnik se je precej spremenil, kar se vidi od 1933 naprej. Seveda pa zlato obrobjeni napis jubilejne številke ob 40-letnici SPD ni bil edino, kar je zbujalo pozornost. Novi literarnoznanstveni odsek je vplival na to, da so bili spisi bolj bogato ilustrirani in da je imel urednik malo manj pravic pri popravkih planinskih spisov — vemo, da je včasih preveč samovoljno spreminjal cele strani, kaj šele nadrobnejše primere, in da je zaradi tega nekaj plezalcev prenehalo objavljati opise gorskih vzponov, nekateri za nekaj časa, drugi pa za vselej. Seveda je bil dr. Josip Tominšek vsestransko izšolan in razgledan človek, več pomembnih strok in za urednika kot nalašč primeren. O tem pripoveduje Lovšin v tej naši jubilejni knjigi. Vendar je vrhunec zrele, strpne izpovedi nazorov in dokaz razgledanosti njegova ocena Tumovega dela »Pomen in razvoj alpinizma«. Že zaradi te ocene mu je treba oprostiti vse nasilje, ki si ga je večkrat dovolil nad članki, saj je hotel biti »oče in prijatelj« mladim pisateljem in z njegovega stališča so bili potem spisi sicer izboljšani, toda ponekod preveč spremenjeni, tako da se je izgubljal njihov prvotni žar in neposredni izraz. Novi ljudje v društvu so skrbeli za to, da bi urednikova miselnost vendarle ne prevladovala, podpirali so ideološki krog dr. Tume in sredi naprednejših nazorov so imeli plezalci več besede. Toda kakor že teče življenje — čez več let se je tudi od te, svojčas napredne miselnosti, odcepila mladina, še mlajši in še bolj revolucionarni, ki s tem, kar so zastopali vodilni gorniki po Franu Tominšku, spet niso bili zadovoljni. Začeli so delovati po svoje v »akademskem odseku«. To dejavnost in ta razvoj pa je potem pretrgala vojna. Sicer pa se prav podobna cepitev različnih

* V osemnajstem stoletju so živeli in delovali mnogi znameniti moži (Hacquet, Willomitzer, Kos, Korošec, Rožič, Zois, Linhart, Vodnik in drugi stebri razsvetljenske dobe). V osemnajstem stoletju je čas njihovega poglobljenejšega delovanja, v katerem so zrcali njihova zgodnja visoka nacionalna zavest (opomba E. Lovšina).

usmerjenosti kaže in dogaja tudi dandanes. Mladina hoče hoditi po svojih potih in to je njena pravica.

Kako pa so spisi v Plan, vestniku tedaj po letu 1933 izhajali, se vidi na primer iz nadvse bogato ilustriranega daljšega poročila o plezalskem obisku Durmitorja, ki sem ga objavil leta 1934. Fotografične priloge so bile tako številne, da se je dr. Gušić, ki smo ga prosili za dovoljenje objaviti nekaj njegovih slik (pravzaprav je bil njegov fotograf odlični avstrijski strokovnjak Koranek), zelo čudil, češ, kako da nam uredništvo dovoljuje tako drago ilustrativno opremo. Poleg tega so bili od tedaj naprej članki tudi honorirani. Kako pa je glavni odbor SPD te stroške zmogel, naj povedo tisti, ki se nadrobneje ukvarjajo z društvenimi zadevami. V literarno znanstvenem odseku smo pač na novih polih skušali uveljaviti nove ideje, uresničevalo pa jih je uredništvo, kolikor mu je bilo mogoče in dovoljeno.

Z dr. Brilejem sva večkrat prebila po nekaj ur v foto-temnici, ki si jo je društvo uredilo v tedanjih prostorih nad današnjim Daj-damom. Bila pa sva nekajkrat tudi na gorah. Njega, dr. Pretnarja in Čehuna, sva z dr. Avčinom peljala za Ak, čez škrbino med Malim Oltarjem in Veliko Ponco, mimo tedanjega »kačjega jezika« (dva velika, ozka in sloka skalnata roglja vrh grebena, drug poleg drugega, kakor razcepljeni kačji jezik; pozneje se je vse zrušilo v prepad na martuljško stran) v Veliko Dnino in skozi Krnico v Kranjsko goro. Midva sva imela kratke poletne smučli, oni trije so hodili peš. Po snežiščih Velike Dnine je bila »božanska« smuka. Tedaj nama tudi znani zapleteni prehod v Gruntovnico ni delal nobenih težav, poznala sva najboljši sestop.

Že prejšnje poletje (1934) je bil dr. Brilej z nami na Olimpu. Bil je nadvse prijeten, vselej vedro razpoložen gorski tovariš z neizčrpnim pripovedovanjem raznovrstnih dogodkov in vprašanj. Kako je bil razgledan! Samo stara humanistična izobrazba, staro šolanje, ki smo ga bili deloma še mi deležni, je dalo take osebnosti. — Dr. Brilej je imel poleg tega lep, prijeten, visok bariton, poznal je pesmi in znal je peti. Prelepo je bilo v njegovi družbi.

To je le skromen dodatek k lepemu in po planinski strani bogatemu opisu v Lovšinovem poglavju (str. 183/184).

Mlakarja sem poznal le mimogrede, poznala pa sva se po planinskih spisih. Ko sem nekoč — prav nepotrebno — objavil neki članek o planinstvu kot o športu in pri tem malo ošvrknil Mlakarjevo stališče, mu je dr. Tominšek (urednik) vnaprej rekel: »Ne vihta se pripravljati!« — Pa seveda ni bilo tako hudo. O Mlakarju sem že tedaj mislil, da mu le površna soba ne prizna alpinističnih dejanj. Tega mnenja sem še danes. Seveda ni bil alpinist v tedaj novem pomenu besede, ki so si jo prisvojili le plezalci in ga zato niso mogli priznati za vrstnika v gornjskih dejanjih. Toda opravil je vzpone, kakor so jih alpinisti starega kova in kakor jih ni nihče iz njegovega rodu. To mu prizna tudi Lovšin, ko pravi: »... težko bi našli kako znamenitejšo goro v Julijcih, pa tudi v severnih in zahodnih Alpah, na katero se ne bi bil povzpel in jo opisal...« Dr. Miha Potočnik govori o Mlakarju kot o »odličnem planinskem popotniku klasične dobe našega planinstva«. Samo — kaj je Mlakar potemtakem? Planinec, izletnik, popotnik na Montblanc, Monte Rosso, Matterhorn, Jungfrau? Gorski popotnik v najbolj »žlahtnem« pomenu je po mojih mislih Josip Wester, Mlakar pa je alpinist, čeprav ne v pomenu 20. stoletja po prvi svetovni vojni. V obširnem alpskem svetu je Mlakar poznal domala vse, kar je bilo v njegovem času pomembno. Hodil je ali sam ali na ledeniških turah z vodniki. V opisih pa nikakor ne kaže prave podobe gornika. Če primerjamo njegovo uvrstitev med slovenskimi planinci tistega časa, bi lahko rekli: seveda vemo za prve, nepozabne začetnike našega planinstva, od katerih so mnogi še za časa Mlakarja hodili po gorah, in njihovega pomena se povsem zavedamo. Toda življenje posvečati goram v pomenu alpinistike poznega 19. in začetka 20. stoletja, to je pri nas delal predvsem Mlakar. Seveda, alpinistična dejanja Setničarja so kot osebni uspeh in gorniško-etnično bolj pomembna. Znanstveno alpinistično je bil npr. izredno razgledan dr. Anton Mrak, danes žal krivično pozabljeni slovenski gornik. Osebnost zase je bil tudi dr. Tuma, ki se je posvečal, kakor vemo, imenstvu in v tem sploh nima primerjave. Toda, ko nam gre za alpinistiko visokih Alp, je treba pač reči, da je Mlakar skoraj vsako leto odhajal v Alpe, od Vzhodnih do Zahodnih. V opisih je lahkotno — preveč lahkotno za pravilno presojo »teže« njegovih gorskih vzponov — pripovedoval v slogu »Slovenskih Večernic« za ljudstvo in to namenoma. Svoje resnobno pojmovanje življenja skriva za včasih imenitnim humorjem in bralec pozablja, kako resni so bili večkrat ti vzponi. Opisani so brez patosa, brez samohvale, kot alpinistično dejanje skoraj le mimogrede. Zato je treba popraviti krivico, ki se mu je že takrat dogajala v oceni njegovega gornišтва, zlasti — razumljivo — med plezalskimi krogi, ki so videli svoje vzore tedaj že vse drugje. Zato je tudi lahko razumeti Mlakarjevo zmoto, da se je pridružil tistim, ki so hoteli prepovedati plezanje čez severno steno Triglava; pa saj so tako ravnali tudi še vse bolj pomembni gorniki — in gorski vodniki — na primer pod Eigerjem.

Mlakar je mislil, da kot »dušni pastir« in hkrati »planinec« ne sme molčati ob nevarnem tveganju plezalcev in da je zanje odgovoren, obenem pa njihovim staršem, predvsem materam (glej Plan. vestnik 1930/283), če ne bi posvaril teh mladih navdušencev. Saj je bil z njim enakih misli tudi Josip Wester, ki je kot gorniški pisatelj pomembnejši in štejeemo njegove besede za tehtnejše, medtem ko Mlakarja zlahka odpravimo kot »neresnega«. Prav to je krivično.

Tretji izmed gornikov, omenjenih v tem poglavju, je Josip Wester. Bil je strog šolski nadzornik, tako dosleden, strog in urejen, kakor so njegovi odlični planinski spisi. Kakor da bi se pravkar zgodilo, ga vidim, kako je nenadoma stopil v naš peti a razred inšpicirat zemljepisno uro pri profesorju Jušu Kozaku. S Kozakom smo se odlično razumeli, tedaj pa nihče izmed dijakov ni pričakoval spraševanja, temveč, da bomo »naprej jemali«. Spraševanje je poteklo temu primerno. Vprašanje: naša Dalmacija, njene geološke in zemljepisne posebnosti. Vprašan sem bil tudi jaz in pomagal sem si, kakor sem vedel in znal. Napaka pri tedanjih predavanjih je bila metoda, ki ni nudila dijakom nobene žive primerjave o povedani besedi. Ne slike, še manj epidiaskopa, kaj šele pravega filma, nobenega audio-vizualnega učnega pripomočka. Nihče od nas pa še ni bil v tistih letih na dalmatinskih in hercegovskih kraških poljih in tudi na naši morski obali južno od Hrvaškega primorja še ne, niti na otokih. Iz knjig pa se znanja o tem ne naučiš zanesljivo, zato so bili odgovori še več kot klavni. Wester pa, tak trden šolnik, poznavalec ožje in širše domovine, je bil ves razočaran. Vsem, razen meni, je v katalogu podčrtal »cveke« in Juš Kozak je prišel naslednjo uro v razred zelo potr. Očital nam je, da smo ga pustili na cedilu. »Samo ta je še nekaj znal,« je rekel in pokazal name. Pa tudi jaz nisem bil nobena luč s svojimi odgovori, to sem vedel. Tako je pač prešlo prvo srečanje z Westrom, ki je bil slabo leto nato krivično upokojen (1926), a njegovo delovanje se je potem osredotočilo na literarno-znanstveno delo, na potovanja in potopise. Tačas pa ga je v gorništvu že vzemiral mladi rod, ki je videl svoje vzore predvsem v plezanju. Wester je — tudi v spisih — precej ostro obsojal plezalstvo, mislim, da ne vselej pravično. V njegovih popisih izletov v bližnji in daljni okolici Ljubljane sem videl vzore takega opisovanja in tudi kraji, ki jih je prehodil, so bili zanimivi, posebno z njegovim razgledanim opazovanjem. Ker sem dr. Brileju nekajkrat omenil, kako zelo cenim te Westrove spise, mu je nekoč rekel: »Tudi med mladimi imate nekaj vnetih občudovalcev!« toda Wester temu ni verjel. V uvodu k vrsti svojih spisov z naslovom »Plezalska doživetja« sem omenil Westrovo sodbo o tistih, ki plezajo le v Triglavski steni, pa se ne zmenijo za »tisti kucelj, ki se vzpenja vrh Triglavskih podov...« (Cene Malovrh). Kakor sem pozneje zvedel od urednika, je Wester štel to domala za napad na svoje misli. Toda to ni bilo tako. Bila je le obramba pred obzidjem, da je »športnik, rekorder, banavz« (Westrove besede), kdor pleza v steni, ne da bi stopil na sam vrh. Potem sem tam kratko opisal neko plezanje v steni, ki je namenoma sploh nismo preplezali, temveč smo prečili vprek izpred Črnega grabna na Prag. Najpomembnejše, kar sem hotel povedati, je bilo: mislim, da nisem grešil — tudi po Westrovem pojmovanju ne — če nisem stopil »na tisti kucelj«. Ne štejem se za rekorderja in banavza, če se v miru sprehajam v steni po smereh, ki si jih sproti izbiram in doživljam tisti svet — ne športno, temveč v njegovi edinstveni naravi. Še vedno pa čutim, da bi se moral z Westrom o tem pogovoriti in pojasniti misli, bolj kakor se je dalo s skupimi besedami povedati mimogrede v kakem spisu. Toda leta okrog njegove smrti (1960) so bila zame težka leta poklicne odgovornosti v Slov. filharmoniji in nisem se mogel ukvarjati s planinsko ideologijo.

Če se spomnim še Westrovih prevodov, rad povem, da jih štejem za najbolj dovršene spise iz gorniške zgodovine. Ker Lovšin to večkrat omenja, naj povem, da sem že pred petinpetdesetimi leti zelo užival v Westrovem prevodu Rosthornovega opisa o obisku Triglava. Nekoliko starinski nemščini je hotel dati temu ustrojen slovenski zvok v prevodu. Ko sem bil pri prevajanju »Pet stoletij Triglava« pred isto nalogo, sem vedel, da bi se mi enak poizkus gotovo ne posrečil. Zakaj, prevajati v starinsko slovenščino je mogoče le z natančnim poznavanjem zgodovinskega razvoja jezika, kar zahteva poseben študij, če ne že kar posebnega specialista. Torej sem prevajal v sodobni jezik, zavedajoč se razločkov, ki jih s tem delam. Pri prevajanju se vsak trudi pač po svoje in že s tem, kako se v temelju loti naloge, postavi bistveno značilnost prevoda. Da je Westrov »lep in klen«, kakor pravi Lovšin, temu se ne da ugovarjati. Danes ga prav tako cenim, kakor nekoč.

V poglavju o slovesu starejše generacije je še neka naključna pomota: stran 182, tretji odstavek (šteto od naslova), poročilo o Miri Marko: ... opisala je naslednje ture: ... Južna triglavska stena z nezgodo soplezalca Eda Deržaja ...

Popravek: to je bila seveda severna Triglavska stena, poznejša skalaška smer.

KAKO SMO SPOZNALI REZIJO IN REZIJANE*

DR. FRAN SKABERNE

Naš tovariš g. dr. Anton Urbanc ni samo izvrsten odvetnik, marljiv pravniški pisatelj in tajnik našega Pravniškega društva, marveč tudi goreč rodoljub in so mu zlasti pri srcu tisti Slovenci, ki živijo pod tujim jarmom, tako rojaki iz njegove ožje domovine Koroške in ljudje slovenske krvi v Italiji. Vsako leto potuje v take kraje ter se živo zanima za življenje in jezik teh Slovencev.

Tako je letos zasnoval načrt, da pojde čez Višarje v Rezijo ter je hitro našel somišljenike. Dne 11. avgusta 1939 smo se odpeljali v Trbiž, prijatelj dr. Urbanc z gospo soprogo, profesorja dr. Dolenc in dr. Sajovic, apelacijski sodnik Lojze Debeljak in jaz, torej čista pravniška družina spp.

Če sem pa izustil besedo načrt, je to bilo preveč, kajti prijatelj Urbanc ni napravil nobenega podrobnega načrta, marveč smo šli na slepo srečo, ne da bi vedeli, kakšne so razmere v Reziji glede voženj, kjer ni železnice, glede prenočevanja itd. Priskrbel je samo propustnice pri obmejnem policijskem komisarijatu na Jesenicah, katere nam je na jeseniškem kolodvoru izročil tamošnji odvetnik g. dr. Janko Vovk.

Prijatelj Debeljak je tudi nekaj izpraševal našega Luko Kravina, ki je rojen v Žabnicah (sedaj Camporosso) pod Višarjami, katere pot je najboljša na ta hrib, sicer pa nismo vedeli nič, lahko pa ugotovimo, da je vsak vzel s seboj 2 porčiji dobre volje.

To se je že pokazalo v Taverni municipale, ki je ugodno opremljena, z jedjo in pijanci bogato založena klet. Izvrsten narezek, ki mu Italijani pravijo affettato, smo skoraj neprimerno zalili z odličnim črnim vinom »bardolino« imenovanim, ki mu trta raste na južno-vzhodni obali Gardskega jezera; neprimerno zato, ker je bil pred nami vzpon na Višarje, to je od dolinske kote 753 na višino 1766 m.

Žal nismo ubogali nekoliko nejasno sporočenega nasveta Luke Kravina ter nismo izbrali nekoliko daljše zato pa položnejše poti, marveč smo jo mahali po cesti do spomenika Schutzensel ter se od tam po strmi kameniti poti spenjali na Višarje.

Ob tej poti so postavljene v precejšnjih medsebojnih razdaljah betonirane postaje Križevega pota s freskami našega Toneta Kralja. Gotovi sta šele dve, na ostalih ploščah, na katerih bo naslikano trpljenje našega Odrešenika, pa je zaenkrat napisano »Eviva Mussolini«.

Najtežje sva hodila Urbanc in jaz in sva zato tudi šele ob 1/2 9h zvečer prispela v gostilno. Jaz sem bil brez srajce, torej do pasu nag. Ko sem vstopil v gostilniško sobo, ki jo je slabo razsvetljevala petrolejska leščerba, se nisem takoj znašel in zlasti nisem videl že tamkaj v kotu sedečih tovarišev. Pred menoj je bila ob steni miza, okoli katere je sedelo 5 Italijanov, 3 deklice in 2 mladeniča. Tovariši pravijo, da je bil pogled na mene precej komičen, ena od Italijank ga pa ni tako smatrala, marveč se je vstrašila, planila po koncu ter nekaj zavpila. Hudomušni Dolenc je izrekel, da je bila podoba, kakor da se je kak faun neke otgrgal in prikazal v gostilno. Potem ko sem se v stranski sobi do dobra oblekel in povrnil v jedilnico, sva se pa z Italijanko prijazno pobotala. Na Višarjih je vse tako primitivno, kakor je bilo pred 50 leti, ko sem bil prvič gori. Sanitetne naprave so pa pod italijanskim režimom nazadovale, kajti stranišče je urejeno tako, da nimaš sedečega počinka, marveč samo počep in je zato tudi težavno, zadeti v prazno.

Postelje so bile vlažne in smo rjuhe šele s svojo telesno gorkoto posušili. O pravem spanju pa ni bilo govora. Zlasti sva trpela Dolenc in jaz, ki sva imela skupno sobo, sosedje pa so bili mladi Italijani vseh 5 skupaj v eni sobi. Postelje so škripale ne samo radi nam nevidnega menda vertikalnega premikanja, marveč so jih odmikali in premikali, tudi v vodoravni smeri, končno mi je bilo preveč ter sem s pestjo bunkal ob zid. Ko je potem v sosednem taborišču nastal mir, se je pa dvignil prijatelj Dolenc ter mi zaupal skrivnost, da ga žene nekam in da je temu najbrže vzrok, ker je vino preveč mešal s sodavico. Kraj nesrečnega imena in še bolj nesrečne konstrukcije je dvakrat obiskal in se je pritoževal, da je burja brila, ki je zvrtničila papir nazaj na njegovo oddajno postajo in še celo v obraz. Komaj sem malo zadremal, me je ob pol petih prestrašila Dolenčeva budilka, ki je bila iz neznanih vzrokov navita za ta čas.

Pri zajtrku so se pokazale Italijanke in sem eni očital, da so bili ponoči tako glasni in nemirni; ona se je pa čutila drugje prizadeta, ter se je upravičevala, da so vsi medseboj v sorodstvu. »Siamo tutti una famiglia.«

* Zapis o izletu takratnih (starejših) ljubljanskih planincev v Kanalsko dolino in v Rezijo (zdi se, da je bila ta pripoved namenjena za predavanja v okviru PD Ljubljana-Matica) je objavljen tako, kot ga je bil avtor leta 1939 zapisal, torej brez popravkov in brez današnjih jezikovnih lektorskih dopolnil. (Opomba uredn.)

Potem smo obiskali cerkev, ki jo je tudi na novo preslikal Tone Kralj v znani primitivistični maniri, ki se pa dobro poda romarskim cerkvam. Pred menoj sta klečali dve Italijanki iz omenjenega sosednega taborišča, vsaka z debelo svečo v roki, s katero sta si morda hoteli odkupiti odpuščanje za sladki greh.

Vrh Višarj nudi prekrasen razgled. Ne morem pa nikomur priporočiti tako ureditev izlete, da bi gori prenočil. Za sestop smo izbrali strmo pot čez planino Limerco v Ovčjo vas, bivši Wolfsbach, sedaj Valbruna, v dolini Saiera (Zajezerom), ki jo zapira proti jugu mogočni Montaž. Tam smo se okrepčali v gostilni Slovence ob župni cerkvi po imenu Frühstück ter smo na pokopališču obiskali grob Kugyjevega vodnika Oltzingerja. Ko smo iz Ovčje vasi hodili na kolodvor v Ukve, smo videli velike table, na katerih je bila napisana neka prepoved v italijanskem, nemškem in slovenskem jeziku. Videli smo pa na lastne oči in še več slišali od ljudi, da tamkaj gradijo utrdbne in dovozne ceste proti nekdanji avstrijski, sedaj nemški meji.

V Ukvah (sedaj Ugovizza) smo na kolodvoru našli veliko množico ljudi. Okoli 500 delavcev, ki so bili zaposleni pri utrdbah, je šlo na dopust, pa so tam službeni organi v raznih pisanih uniformah preiskovali prtljago. Menda so iskali orodje, dinamitne patrone in slično, kar se včasih prime delavcev, ko odhajajo s svojega torišča. Zato naš potni maršal Urbanc ni mogel do blagajne. Že preje je s svojo gospo soprogo, ki je enako njemu zelo iznajdljiva glede varčevanja, našel način, kako nas bo najceneje spravil v Rezijo in nazaj. Hotel nam je kupiti izletniške karte, ki veljajo za skupino 7 oseb in dajejo 60 % popusta. Končno se je prirnil do blagajne, kjer so pa zahtevali seznam potniške družbe. Pridirjal je k vlaku ter mi je zaklical, naj napravim takoj tak seznam. Naša imena s priimki in poklicem sem napisal na kos klobetnega papirja, ki je bil k sreči bele barve. Čez par minut Urbanc pridirja nazaj ter zavpije, kakor da bi bil v odvetniški pisarni, »Skabernet! še eno kopijo, pa sedem imen mora biti!« Ker nas je bilo samo šest, sem si domislil imena dragega prijatelja dr. Jožeta Krevlja, ime zlorabil in napisal. Poleg mene je stal eleganten fašist, ki je imel nadzorno službo v vlaku. Ko je ta bral na klobetnem papirju, ki je bil prilepljen na skupno vozovnico, da se v naši družbi nahajata 2 vseučiliška profesorja, en apelacijski sodnik in dva odvetnika, je spoznal, da ti močni Jugoslovenci, ki potujejo v Rezijo, predstavljajo odlično družbo. Sedeli smo sredi med delavci in ko je to opazil omenjeni fašist, je pristopil k meni ter nas vljudno povabil v II. razred.

Sploh moram v tej zvezi omeniti, da smo imeli povsod samo ljubeznivost in uslužnost, da nam niso nikjer delali težav in tudi ne preiskovali potnih listn, saj bi mogli imeti sitnosti, ker smo s propustnicami, veljavnimi za Višarje, potovali tako daleč proč proti jugovzhodu.

Kakor blisk je dirjal vlak navzdol po dolini Bele preko Dogne, Chiusaforte do postaje Resiutta, ki se v slovenskih zemljepisnih kartah imenuje »Na Beli«.

V Resiutti smo izstopili, se zatekli v gostilno Al Popolo, in obedovali. Postregli so nam kakor so pač mogli in sedaj se je začela težka ura našemu prijatelju Urbancu. On je mislil, da vozi avtobus — corriera — v Rezijo, vedel pa ni nič. Tudi ni vedel ali imajo v glavnem kraju Prato di Resia, slovenski Ravnica ali Travniki, kamor smo bili namenjeni, prostora v hotelih. Vse to je bilo treba šele dognati. Gostilničarka je z mojo pomočjo telefonirala županu t. j. sindaku v Ravnico, ki je čez nekaj časa odgovoril, da pride ob 1/2 6h avtomobil po nas, ako bomo našli prostora v hotelih. To smo izvedeli ob treh popoldan. Predstavljajte si v kakšnem razpoloženju smo bili, ko nič ni bilo gotovo ali pojdemo in pridemo še istega dne v Ravnico in kam naj gremo, če to ne bi bilo mogoče. Kovali smo razne načrte in zbadali Urbanc radi pomanjkljive priprave izlete, tako da mu je prihajalo vedno bolj vroče. Vse bi bilo lažje, če bi bilo vsaj vino boljše. V tem kritičnem trenutku nam je Urbanc všel v drugo v gostilno ter se tam tolažil z vinom, o katerem je trdil, da je boljše kot v naši gostilni.

Iz neprijetnega položaja nas je na mah rešil g. Bruno Florillio, ki je edini avtoprevoznik v celi rezijanski dolini ter obenem tudi župan občine Rezija. Pripeljal se je že ob pol pelih z avtomobilom, v katerega smo se težko zbasali, dočim nas je g. Florillio gledal s skrbjo ne toliko za nas, kakor za svoj voz. Vozili smo se 8 km po krásni rezijanski dolini.

Sindako Florillio nam je sam preskrbel stanovanje in sicer smo dobili 5 postelj v hotelu Madirazza, ena je bila pa v hotelu Albergo Al Prestinajo.

Po izkušnjah prejšnje noči si nisem več želel družbe Dolenca kot sobnega tovariša in sem tako zvižal, da je on dobil to posebno sobo. Ko smo se potem zopet sestali je triumfalno poročal, da ima v svojem hotelu angleški klobet in lavabo. Toda usoda je hotela drugače; on namreč klobeta ni mogel uporabiti v vsem obsegu, ker se mu je po dogodkih prejšnje noči zaprla oddajna postaja. V njegovem hotelu je pa nekaj časa pred nami prebival več kot mesec dni profesor Dr. Bezljaj iz Kranja, ki je po besedah gostilničarke preučeval rezijanski jezik.

Rezijanska dolina spominja na dolino Gornje Soče in Koritnice pri Bovcu. Prav tako se mi je zdelo, kakor da sem v Srednjem Logu pod Predilom. Največ nas je zanimalo, ali bomo našli kaj slovenskega v teh krajih. Ljudje so vsi govorili rezijansko narečje,

to je mešanico italijanskega in slovanskega jezika. Natakariča v Resiutti je na moje vprašanje kaj da govori, odvrnila: »noi parliamo mezzo italiano, mezzo russo.« Oni so vse razumeli, kar smo govorili, mi pa njih le kako besedo. Na pokopališču smo našli samo eno slovensko ime, vse ostalo je čisto italijansko ali nemško.

Omenjam pa, da je Ivan Pielick, veletrgovec s sadjem v palači ljubljanske škofije, Rezijan in je doma iz Stolbice, italijanski Stolvizza, zadnjega večjega kraja pod Kaninom, ter se ga Rezijani spominjajo z nekakim ponosom.

Glavne vasi so že omenjene Prato di Resia ali Ravnica (Travnik), Stolvica, Oseaco = slovenski Osjak, Gniva enako Njiva in S. Georgio, slovensko Bjele.

Vidi se, da je v tej dolini doma revščina. Župan Florillio mi je pa, ko nas je drugi dan vozil v Resiutto nazaj, pripovedoval, da ima dolina 1900 prebivalcev in da vendar vsi najdejo svoj kruh; nekateri kot delavci pri fortifikacijah in drugih gradbenih delih, drugi gredo po svetu kot brusači, tretji se pa bavijo z ovčjerejo. Število (1900) preseneča, zakaj Simon Rutar v svoji knjigi Beneška Slovenija, ki jo je l. 1899 izdala Slovenska Matica, poroča, da živi v rezijanski občini, ki ima 112 km² goratega, zelo neplodovitega sveta, 4000 duš.

Za mene je ta izlet pod noge Kanina z zapadne strani imel še poseben pomen. V letih od jeseni 1900 in do jeseni 1902 sem služil kot politični uradnik pri okrajnem glavarstvu v Tolminu, ter sem poznal Kanin (2592 m) in sosedne vrhove z vzhodne strani ter tamkaj tudi imel komisije, vse to kot staroavstrijski politični uradnik, dočim sem sedaj gledal Kanin z zapadne strani kot svobodni Jugosloven. Vsa ta zemlja, ki je bila nekdaž ali je — na vzhodu — še sedaj slovenska, se pa nahaja pod italijansko vlado.

Večerjali smo na lepi terasi gostilne Stella d'Oro. Priredili so nam prav posebno ukusno večerjo, telečjo pečenko začinjeno z rožmarinom, kar da posebno dober ukus. Ta pečenka je rezijanska posebnost in že Rutar omenja v svoji knjigi, da slovijo rezijanska teleta radi dobrega in sočnega mesa.

Dekleta, ki so nam stregla, so se ves čas smejala, ker so našo govorico in nagajive puščice, naperjene zoper aranžerja Urbanca, dobro razumela.

S terase, ki je bila z lepim cvetjem v gredah naravno pa okusno okrašena, smo imeli krasen razgled po hribih in na »rezijansko vodo«, tako imenujejo hudournik, ki izvira pod Kaninom, in se pri Resiutti pod italijanskim imenom Torrente Resio, izteka v Belo. V nedeljo 13. avgusta smo se zbudili neprijetno iznenadeni, ker je začelo deževati.

Poravnali smo račune, ki so bili izvanredno zmerni; za postelje smo plačali 3.50 lit., za avtomobilsko vožnjo iz Resiutte v Rezijo in drugi dan nazaj pa Lit. 60.

Sindako Florillio, ki mu je rojstno mesto Desenzano v provinciji Brescia in se je pred 20 leti priženil v Rezijo, me je med vožnjo izpraševal, kaj mislim o vprašanju ali bo vojna ali ne. Oni — Italijani — da so mobilizirani in da ni prav, ako so na svetu revni in bogati narodi, marveč bi se morale surovine in druge dobrine pravilno razdeliti. Videlo se mu je, da bere in govori po oficijelnih molitvicah italijanskih časopisov. Imel je tudi par prijaznih besed za Jugoslavijo, njegovi občinarji so pa vidno kazali spoštovanje za naše telesne dimenzije, veliki apetit in sposobnost v zatiranju pijače.

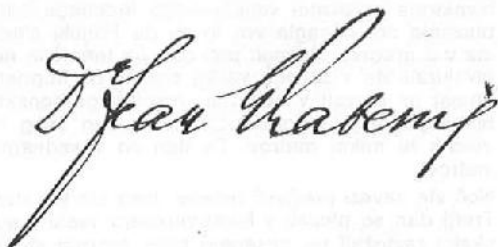
Vlak nas je zopet pripeljal v Trbiž in v »Taverno municipale« nazaj. Še danes nam je pa uganjka, kako je bilo mogoče, da smo se od Ukve pa do Trbiža kar pomeni precejšnjo razdaljo, vozili zastoni, kajti v soboto po višarskem izletu kupljene karte so veljale samo od Ukev do Resiutte in nazaj do Ukev, ne pa do Trbiža.

V Trbižu se je pa po obedu naša do takrat neskalska dobra volja precej skisala, ker smo, da se poigram malo z besedami »pokisnuli«, tako Hrvatje pravijo ljudem, ki jih je dež namočil.

Vkljub temu smo se vrnili v Ljubljano v ugodju in z najlepšimi spomini na izlet in posebno na Rezijo. Prijatelj Urbanc nam je pa kmalu potem prijazno poklonil sličice, ki jih je ves čas s svojim aparatom snemal in ki vsakega posebej kažejo v najlepši luči, vse skupaj pa v dobrem razpoloženju in prijateljski slogi.

Moji potni tovariši, katere sem v tem kratkem popisu morda preveč zbodel, naj mi odpustijo iglice. Vas pa cenjeni poslušalci prosim, da ne cenite preveč strogo tega potopisa, ki nima nobenih pretenzij, pač pa namen ustvariti ali pospeševati dobro voljo, ki naj po intencijah našega predsednika in po željah nas vseh vlada na naših prijateljskih sestankih.

Ljubljana, dne 4. novembra 1939.

ODPRAVA »PERU — SALCANTAY '83«

Konec maja 1983 je slovenska klubska odprava AO Rašica iz Ljubljane odšla v Peru. Štela je 10 članov, razdeljena pa je bila na plezalski del (šest članov) in trekning (štiri člani). Plezalski del ekipe so sestavljali Tine Bucik, Slavko Frantar, Vanja Matijavec, Niko Novak, Silvo Novak in Lado Vidmar. Glavni cilj — priti na vrh Salcantaya (6271 m), in sicer po možnosti čez J steno, ki doslej še ni bila preplezana.

Salcantay je najvišji vrh Cordillere Vilcabamba. Sodi nekako v V skupino perujskih Andov. S od staroinkove prestolnice Cuzco. Vrh je s svojo višino in drzno obliko kar malce osamljen med nižjimi in ne tako andsko značilnimi vrhovi v bližnji okolici. Po mikavnosti sta mu enaka le nekoliko nižji Humanitay in njegov še nekoliko nižji bratec Soray.

Iz Lime se je odprava odpeljala z avtobusom čez Altiplano v Cuzco, nekdanjo prestolnico inkovskega predquestadorskega imperija in takoj nadaljevala pot čez Mollepato pod Salcantay.

7. junija so prišli v bazni tabor pod J steno Salcantaya, 4750 m. Že naslednji dan so opravili aklimatizacijske vzpone po vrhovih J in V od baznega tabora. Vidmar in Matijavec sta preplezala najprej J raz CHOPKAYA, 5150 m, izrazitega skalnega vrha v podaljšku J grebena Salcantaya in nadaljevala prečenje po njegovem S grebenu na ledenik pod Salcantayem. Od tu sta šla na prečenje S grebena RAJUSHCA, 5350 m, čez koto 5080 m, 5200 m na glavni vrh in se spustila v bazo po SZ grebenu. Prečenje tega grebena so opravili tudi Bucik, Frantar, Novak Niko, Novak Silvo, Doljak in Uršič.

V naslednjih dneh je slabo vreme onemogočalo vzpone; čas so izkoristili za preučevanje možnosti vzpona čez J steno na vrh Salcantaya. Stena je v spodnjem delu kopna in ima dosti tehnično nezahtevnih možnosti za vzpon in je razmeroma položna. Na polovici jo prekinja pas ledenih odlomov (od 50 do 150 m), ki se nadaljuje v ledeniški plato z nagibom približno 30°. Nad platojem se vzpenja snežna vesina, močno izžlebljena zaradi plazov: le-ti se spuščajo z drugega ledenega odloma, tik pod vrhom stene. Na pogled ni opaziti resnejših tehničnih ovir, velika pa je objektivna nevarnost zaradi ledenih podorov; na to opozarjajo plazni stožci pod steno in zglagjene granitne plošče v spodnjem delu stene. V treh dneh smo našli nad dvajset večjih in manjših podorov, med njimi sta bila dva, ki sta pometla ves spodnji del stene. Značilno bliskanje v oblaku plazovine opozarja, da je med ledenimi bloki tudi kamenje. Zaradi prevelike objektivne nevarnosti smo se odločili, da bo glavni vzpon potekal po tehnično zahtevnejšem J grebenu, je pa objektivno povsem varen. Greben so leta 1976 preplezali člani Japonske odprave v ekspedicijskem slogu z vmesnimi tabori, ko so smeri opremljali s pritrdjenimi vrvmi. Po informacijah iz Club Andino del Peru so smer plezali 60 dni in jo ocenili za izredno zahtevno (številni ledeni stolpi, rebra in škrbine, puhel in krhek led, nestabilne opasti in v led primrzneni granitni bloki, ki se pri višjih temperaturah in taljenju ledu sproščajo in padajo z grebena).

Vrh Salcantaya je prva osvojila naveza Pierre—Kogan, za njima pa leto kasneje (1957) L. Terray. Leta 1978 je vrh dosegla tudi jugoslovanska društvena odprava AO Gorja in sicer po Novozelandski smeri. V J steni so se doslej poskušali le Francozi in sicer v skrajno levem delu, vendar stene niso uspeli preplezati. Z J strani so prišli na vrh Japonci leta 1976 po J grebenu.

12. junija so vsi plezalci kmalu po sončnem vzhodu že na poti. Načrtovali so, da bosta šla Silvo Novak in Niko Novak proti sedlu Palcay in se poskusila vzpeti po V grebenu — Novozelandska smer. Če bosta uspešna, bosta obeležila sestop za plezalce v J grebenu. Bucik, Frantar, Matijavec in Vidmar pa bodo poskusili vzpon po J grebenu Salcantaya.

Vse naveze bodo sestopile po V grebenu (Poljska smer) in se čez sedlo Palcay vrnile v bazni tabor.

Brata Novak sta preplezala prvega dne direktno varianto na V greben z J, bivakirala sta na grebenu. Naslednji dan sta nadaljevala po Novozelandski smeri, drugič sta bivakirala v zavetju velikanskega ledenega odloma v vrhnjem delu grebena. Tretji dan plezanja sta dosegla vrh in se po Poljski smeri v V grebenu spustila v dolino. Navezi sta v J grebenu dosegli prvi dan po tehnično ne preveč zahtevnem terenu višino 5250 m, bivakirali sta v zavetju velike opasti, na kopnem delu grebena. Naslednji dan so polnih enajst ur plezali v območju razbitih grebenskih stolpov, reber in grap. Tehnično zahtevno plezanje je otežkočal še močan sneg in veter, vidljivost je bila izredno slaba, včasih le nekaj metrov. Ta dan so v sedemnajstih raztežajih opravili le 250 višinskih metrov.

Noč sta navezi preživeli ločeno; tako sta ves dan tudi delovali.

Tretji dan so plezali v kombiniranem svetu. Led dostikrat presega naklonino 65° do 70°, skalni raztežaji pa dosegajo prag zgornje stopnje s slabimi možnostmi vmesnega varo-

Salcantay — v navpičnem delu

Foto Tine Bucik

Salcantay — J greben, Japonska smer (I, II, III — mesta bivakov)

Foto Tine Bucik

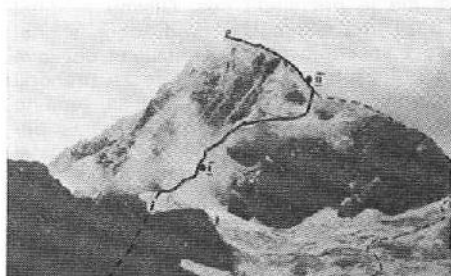
vanja. Pokline so v glavnem zalite z ledom, kar onemogoča zabijanje dobrih varovalnih klinov. Pozno popoldne so dosegli po strmem ledenem žlebu z naklonino 65° navpični ledeni odlom, ki zapira prehod na grebensko rez; do noči so ga preplezali. Tretjič bivakirajo na grebenu 5900 m visoko in so že zunaj težav. Ob 12.30 so na vrhu; tam so naleteli na sledove prijateljev, ki sta na vrhu bila dan prej. Z nočjo so po Poljski smeri prišli na ledenik pod V steno. Naslednji dan so spet v bazi.

18. junija se je Vidmar spustil na smučeh s kote 5200 m v J grebenu Salcantaya čez mestoma ledeno pobočje na J ledenik. Novak N. in Uršič sta se 18. in 19. 6. povzpela na TUCARHUAY, 5185 m z J strani. Doljak in Matijavec sta 20. junija v prvenstvenem vzponu preplezala J greben RAJUSHCA, 5350 m, smer sta poimenovala PALCA del FAZAN, po prijatelju, ki je izgubil življenje v letalski nesreči.

Istega dne se je Bucik sam povzpел na neimenovan vrh v bližini sedla Palcay, pribl. 5250 m, po prav tako prvenstveni smeri in tako zaključil delo odprave, ko je vseh šest

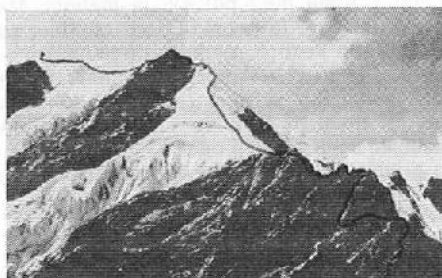
Salcantay — V greben, smer vzpona in sestopa

Foto Niko Novak

Rajushca, 5350 m, smer — Fazanov greben (Palca del Fazan)

Foto Vanja Matijavec

plezalcev prišlo na vrh Salcantaya in so opravili tri prvenstvene vzpone, eno prvenstveno varianto in prvo ponovitev Japonske smeri v J grebenu Salcantaya. 21. junija so se preko Mollepate vrnili v Cuzco, odkoder so potovali z vlakom preko Puna (na Titicaci) v Areqipo in od tu ob tihomorski obali skozi Nazco in Pisco v Limo.

KRONOLOŠKI PREGLED VZPONOV NA ODPRAVI

8. 6. Prečenje S grebena RAJUSHCA 5350 m (II—III, 4 h) Bucik, Frantar, Matijevac, Novak N., Novak S., Vidmar, Doljak in Uršič. Prvenstveni vzpon po J razu CHOPKAJA, (IV/II—III, 250 m, 1 h) in prečenje ter sestop po S grebenu (II, 1 h). Matijevac in Vidmar.
- 12.—14. 6. Novozelandska smer (45—60°) s prvenstveno vstopno varianto (50—60°, 400 m), 24 ur efektivnega plezanja, dva bivaka, 1400 m višinske razlike. Prvi vzpon na vrh na odpravi! Poljska smer (IV/II—III, 45—55°) v sestopu. Novak N. in Novak S.
- 12.—15. 6. Japonska smer v J grebenu Salcantaya (+V/III—IV, 90°/50—75°, 1450 m 36 ur efektivnega plezanja, trije bivaki). Poljska smer v sestopu. Bucik, Frantar, Matijevac in Vidmar.
18. 6. Spust s smučmi s kote 5200 m v J grebenu Salcantaya na J ledenik (30—50°). Vidmar.
- 18.—19. 6. Vzpon na TUCARHUAY, 5185 m z J. Novak in Uršič.
20. 6. Prvenstveni vzpon po J grebenu RAJUSHCA, 5350 m. »Palca del Fazan« (Fazanov greben) (III—IV, 45—60°, 650 m, 6 h). Doljak, Matijevac.
20. 6. Prvenstveni vzpon na koto 5250 m. »Mamaquila« (Luna) (—V/III—IV, 350 m, 2 h). Bucik.

Plezalni del odprave je pod vodstvom M. Deržaja sestavljalo šest alpinistov, članov AO PD Rašica. Tine Bucik, 22 let, študent psihologije (važnejši vzponi: Dufour—Frehel v G. P. d'Angle — 1. ZP, Spominska dr. Zavrnika v Dovški škrobini itd.). Slavko Frantar, 28 let, ključavničar (odprave: Pamir 79, Lotse 81, Elger — Klasična, Dufour—Frehel v G. P. d'Angle itd.).

Vanja Matijevac, 37 let, smučarski trener (Trisul 76, Everest 79, Lotse 81, Grandes Jorasses—Slovenska—PRV, Dufour—Frehel v G. P. d'Angle — 1. P, 1. ZP). Niko Novak, 29 let, tabletar (Zimska v Prednji glavi — ZPRV, Spominska dr. Zavrnika v Dovški škrobini itd.). Silvo Novak, 29 let, električar (Zimska v Prednji glavi — ZPRV, Trikot v Dolgem hrbtu itd.). Lado Vidmar, 26 let, grafik (Fanske gore 79, Nova Zelandija 80, Aschenbrenner — 3. ZP itd.).

ČAKAJOČ NA PRIJATELJE

DULI DOLJAK

Noč je bila dolga in hladna. Ukvarjal sem se z mislijo, kaj vse bom potreboval jutraj, ko bom odšel čez sedlo v sosednjo dolino in potem po njej na sedlo Palcay čakati prijatelje. Seveda, cigarete. Tudi to pride v poštev zanje.

Dolgo se je daniło, kajti v teh krajih se zdani šele ob šestih, potem pa ležiš še debelo uro, da sonce ogreje šotore. Za zajtrk so kot navadno pečena jajca in čaj. Napolnim nahrbtnik, dobim še čokolado, nekdo da nekaj medu, potem pa odidem na pot. Prvi metri so bili neprijetni, ker je bilo telo hladno pa tudi nahrbtnik ni bil ravno lahek. Prišel sem v dolino, ki sem jo že pred dnevi opazoval s sosednjega hriba. Dolina je lepa in je polna vode, ki prihaja z ledenika. Med potjo sem srečal Indijance na konjih; verjetno so šli po živino, ki se pase visoko gor po travnikih. Še majhen kos poti in že sem pod sedlom. Spoštljivo sem si ga ogledal, kajti preiti bo treba veliko višino. Tedaj sem zagledal postavi, ki sestopata prav po poti, ki sem si jo izbral za vzpon. Pomislil sem, da bi lahko bili domačini, pa saj oni sploh ne nosijo nahrbtnikov! Postavi se večata in kmalu spoznam Nika in Silva. Srečali smo se prav ob vzhodu sedla. Najprej me je zanimalo, če sta še cela in da nista morda omrznila. Nič jima ni manjkalo, le lačna sta bila. V klepetu sem zvedel vse o vzponu na Salcantay. Kmalu smo se poslovili. Ko sem se ozrl proti dolini, sem videl le še drobni postavi, ki hodita v enakomerni razdalji med potočki in mahom. Medtem me je presenetil pes. Glasno je dihal in skoraj tekkel je po moji poti. Medtem sem opazil tudi mladeniča; pred seboj je gnal par krav in kozo; verjetno so namenjeni na pašo v sosednjo dolino. Opazujem dečkove korake, kako z lahkoto premagujejo strmino in premišljujem, kolikokrat je že prehodil taka sedla, ko je gnal živino na bolj sočne travnike. Razdalja med nami se veča in kot na dlani je bilo, da bodo na sedlu veliko pred mano. Medtem se je vreme poslabšalo in ko sem prišel na cilj, sem se znašel že med snežinkami. Malo sem postal in premislil, kam bi ubežal pred njimi, kajti naletavajo vse gostejše. Ogledujem si možne smeri sestopa, odkoder naj bi se vračali Vanja, Lado, Tine in Čopk. Snežiti je prenehalo in lahko vidim zdaj celo greben, po katerem bi fantje prišli. Dolgo gledam, fantov pa ni. Spet se je vreme poslabšalo. V megli in ob 4h popoldne počasi opuščam upanje, da bi fante danes videl, kajti mrak se bo začel ob 6h. Megla je prešla in spet

gleadam proti grebenu. Visoko, tam gori v grebenu sem zagledal postavo in takoj za njo še dve. Naši so! Toda, kje je četrti? Zaskrbelo me je. Ampak, saj to ni mogoče, saj so fantje odlično pripravljeni in to sami dobri plezalci. Spet napenjam oči in zagledam postave, tokrat precej nižje, že skoraj v skalnem delu grebena. Spet le tri. Resno me zaskrbi. V naslednjem trenutku pa sem zagledal še četrtega. Od veselja sem poskočil in srce je spet ujelo svoj ritem. Šele ta trenutek sem se zavedel, zakaj sem prišel na sedlo in vlačil s seboj toliko opreme, hrane, plina. Pogledal sem na uro in ugotovil, da bo čez pol ure tema. To pa ni nič ugodno, saj bomo morali sestopati v temi ali pa celo četrtri bivakirati. Stemnilo se je hitro, z nočjo pa sem se znašel v negotovosti. Bodo bivakirali? Saj ne vedo, da jih čakam s polnim nahrbtnikom. V temi sem zagledal lučko na ledeniku. Vedel sem, da bodo sestopali tudi ponoči. Vzel sem svetilko in svetil proti ledeniku; upal sem, da me bodo opazili, sicer bi bila moja pot zaman. Da so le živi, jih bom že našel, če bodo šli mimo sedla. Dolgo sedim z baterijo, usmerjeno proti ledeniku, medtem lučka tam izgine. Pristavil sem juho, da bi se ogrel v mrzli noči. Ko je kuhana, zaslišim korake, nato pa se pokaže prva svetilka, pa še tri postave. Približujejo se mi z enakomernimi koraki. Obrazi so utrujeni, z njih pa je vendarle moč razbrati, da so uspeli.

NA TRETJEM BIVAKU

TINE BUCIK

... Ne morem se premakniti, ne da bi zbudil Vanjo ali Lada. Na majhnem prostoru ležimo, tako da Vanja pritiska z ramo name, jaz na Lada, on pa na Čopka. Obračati se moramo vsi naenkrat. Še bolj se skrčim v spalni vreči in skušam zaspati ...

Že prvi dan v Limi z Matjažem hodiva po mestu in iščeva menjalnico, kjer bi denar najbolj ugodno zamenjala. Zavijeva v neko menjalnico. Naletiva na tri dekleta. Prva preštevava najine dolarje, druga ureja solese, ki jih bova dobila, tretja, najmlajša, pa se z velikimi črnimi očmi obesi na moje. Najprej sem začuden (na evropskih ulicah smo tako navajeni sramežljivih, naveličanih, zaničevalnih ... odmikov pogleda v stran), nato skušam kaj reči po angleško, pa samo začarano stojim in strmim v te čudovite oči, ki mi gledajo skozi zenice prav v srce. Šele Matjažev pocuk za rokov in vrvež množice na ulici, ko sva že zunaj, me zdrami, a pogled me je le preveč ožgal ...

... Kaplja s stropa me zadane v desno oko, ko pomolim obraz iz vreče. Snežna luknja, ki smo si jo izkopali tu na grebenu, se na račun padajočih vodnih kapljic čisto počasi, a vztrajno veča ...

V Cuzcu smo na trgu nakupili nekaj hrane. Večino pa je je nabavila naša hotelska receptorka. Tako smo dobili vrečo koke za čaj («par la altituda» pravijo Indijanci), pa tudi fižol, ki je bil po treh urah kuhanja v ekonom loncu še vedno vztrajno trd, in krompir, za katerega se vse do konca odprave niso mogli zediniti, ali je namenjen nam, ljudem ali našim štirinožnim prijateljem z zavitimi repki, parkeljci in dolgimi rilci. Drugič bomo v Peruju hrano kupili sami.

... Ne morem in ne morem zaspati. Jutri bo že četrty dan v tem fantastičnem Južnem grebenu; od treh dni smo že malce utrujeni, pa vendar spanca ni od nikoder. Misli in slike mi neurejeno burkajo možgane. Scene, ki so že preteklost, mi neprestano silijo iz spomina v zavest in vsaj te skušam nekako urediti ...

Nekega večera smo šli v Cuzcu v Lokal Chatucay, kjer točijo z vsemi mogočimi sestavinami zmešan pisco (žganje iz sladkornega trsa) in igrajo indijansko narodno glasbo, v živo. Po stenah so izpisani pozdravi in informacije mnogih odprav in odprav v perujske Ande, katerih člani so si v Chatucayu lepšali že tako lepe urice v Latinski Ameriki. Ko smo se naveselili, smo pod težo pisca odkolovratili proti hotelu. Ob tej pozni uri so le redki Indijanci zmedeno in začudeno mežikali in skupino norih gringosov, ki so po ulicah sredi Cuzca peli neke njim neznane pesmi.

... Sploh ni mrzlo. Na 5900 m v Andih smo pozimi, pa imamo toplo; smo kot polhki. Vem, da bo proti jutru, preden vzide sonce, hladneje, kajti spalne vreče so od prvih dveh bivakov in nocojšnjih vse pogostejših kapljic s stropa že precej vlažne in puh je zbit v kepe. A kje je še jutro! Domov, domov mi begajo misli ...

Kakšne načrte smo imeli glede denarja za to odpravo! Šlo nas bo 11 ali 12, da bomo lahko pokazali v tujini resnično kakovost našega odseka. Potem pa so se začele pipe, po katerih je pritekal denar, počasi zapirati. Tako je ostal doma Mok, s katerim sva v zimskih sobah in šotorih sanjala o skupnih uspehih v Andih; doma je ostal Tonček, ki je želel biti v Peruju, tako kot kdorkoli od nas. Doma so ostali Andrej, Goran, Stanko...

... S prsti desne noge moram gibati, kajti mraz počasi grize v dele telesa, ki so najbolj oddaljeni od srca. Bojim se, da bodo prijatelji negodovali, ker se kar naprej predstavljam z boka na bok, a sliši se le enakomerno dihanje...

Na pampi Soray, zadnjem ravnem svetu pred našo bazo, pri zadnji hiši, se ustavimo, da bi konji počili. Gospodinja, redkozoba Indijanka, nam prinese kuhan krompir in mate di coca. Ko jo ob odhodu vprašamo: »Quanto vale?« (Koliko smo dolžni?), se najprej začudi: »Quanto vale?«, nato pa se ji obraz razleze v brezštevilo majhnih gubic nasmeha: »Foto me, señor!« Hitro smo napravili skupinsko fotografijo.

... Zdramim se. Dremal sem, zdi se mi, kar lep čas, a ob pogledu na uro me zvije, saj še polnoč ni. Sonce pa skoči (dobesedno) izza obzorja šele ob šestih...

Nekega dne sta v bazo prišli mladi Indijanki. Prva je že mamica dveh kuštravic glav, čeprav bi ji ne prisodili niti 18 let. Druga je še mlajša. Pravita, da sta prišli pogledat, kako živimo. Prineseta pol litra pisca in tega smo najbolj veseli. Medtem, ko mi počasi, z užitkom žulimo ostro pijačo, starejša mirno podoji mlajšega otroka. V zameno za pisco dobita polno škatel in škatlic. Pravita, da bosta ob naši vrnitvi v vasi pokupili vse naše lonce in plinske gorilnike. Čopk še malo pojaha njenega konjička in srečno, na svidenje v vasi.

... Tri dni smo v Japonski smari, pa smo že skoraj na vrhu. Sprva mi ni šlo v glavo, kaj so delali Japončki tu notri 60 dni. Ko pa sem sam stal na špičkah derez, cepina in kladi v ledeni strmini, med granitnimi bloki, zasutimi z novim snegom, v puhlem ledu, naluknjanem kot švicarski sir, med stolpi in škrblinami, med grapami in rebri v megli, vetru in sneženju, mi je bilo marsikaj bolj jasno.

Glavo imam vročo od povečanega pretoka krvi in kar čutim, kako mi adrenalin brizgne v kri, ko Vanja zjutraj v bazi rjove, naj vstanemo, češ da stena čaka. Ne vem, kaj je z menoj, že pet dni čakamo na lepo vreme, da bi vstopili v smer, a zdaj, zjutraj, si želim slišati tih škrebet snežink po šotorskem platnu. Še vedno sem potuhnjen v spalni vreči pa vem, da bomo danes vendarle vstopili.

... Jutri zjutraj bomo vstali šele, ko nam bo sonce ogrelo kosti. Ne bomo si skuhati čaja, kajti plina ni več, tudi kruhkov in rib nimamo več. Slutim bližino vrha Salcantaya; ne more se nam več izmuzniti. Jutri bomo zagazili v položni vršni plato in prišli na najvišjo točko v mojem življenju, potem pa navzdol med trave do cvetlic in prijateljev. Jutri...

Na XIV. skupščini Planinske zveze Slovenije, bila je 17. decembra lani v prostorih Skupščine občine Ljubljana-Bežigrad, so za predsednika Planinske zveze Slovenije ponovno izvolili Tomaža Banovca.

Planinski vestnik bo v naslednji številki objavil nekaj najbolj zanimivih odstavkov iz predsednikovega govora, ki so ga delegati slovenskih planinskih društev poslušali na omenjeni skupščini.

(NE)VARNO VAROVANJE Z VRVJO

PAVLE ŠEGULA

Vsako leto strmoglavlajo na ledenih in zasneženih strminah in ledenikih cele naveze in taki padci se končajo s smrtjo enega, dveh ali kar vseh članov naveze.

V poročilu o nesrečnem dogodku potem navadno beremo, da je odpovedalo varovanje ali pa, da kljub takojšnjim ukrepom vodje naveze, padca ni bilo mogoče preprečiti.

Število takih nesreč je iz leta v leto večje, zato se pojavljajo tudi težnje, da bi do podrobnosti pojasnili njihove vzroke in dognali, če jih lahko preprečimo, pa tudi to, kako naj to storimo.

Večini gornikov pomeni vrv simbol varnosti, ko se odločajo za skale, sneg in led. Še več! Večinoma jo jemljejo s seboj za jamstvo, da ne bo padca. Tako mišljenje je napačno, saj kaže, da pozabljamo, kakšno vlogo vrv sploh ima. Njena lastnost je, da ob nenadni obremenitvi prenaša le-to z enega konca na drugega. Spomnimo se, kako je, če z vrvjo vlečemo pokvarjen avto!

Ta vloga vrvi se najprej pokaže pri varovanju plezalcev v skalah. Tudi pri padcu plezalca v skalni steni vrv samo prenaša obremenitev in sunek od padlega k tistemu, ki varuje oziroma k listemu, ki je na drugem koncu vrvi. Več vrv ne zmore. Zato naj v navezi hkrati pleza samo eden njenih članov, ki ga varuje soplezalec, le-ta pa se hkrati sam varuje s stojiščnim klinom.

Istočasno plezanje vseh članov naveze vselej pomeni večje tveganje. Če pade eden, potegne — prav zaradi vrvi! — za seboj še tovariše. Takih dogodkov je kar preveč povsod tam, kjer plezajo, torej tudi pri nas!

Za zgled bi mogli navesti dolgo vrsto primerov nesreč v domačih in tujih gorah.

Kar velja za skalo, velja tudi za led. To je vzrok, da pleza v ledu in se istočasno vzpenja samo eden; to velja v celoti tudi za sestop. Tega varuje tovariš, ki istočasno s posebnim klinom še posebej varuje tudi sebe. Torej nič drugače, kot če plezamo v skali.

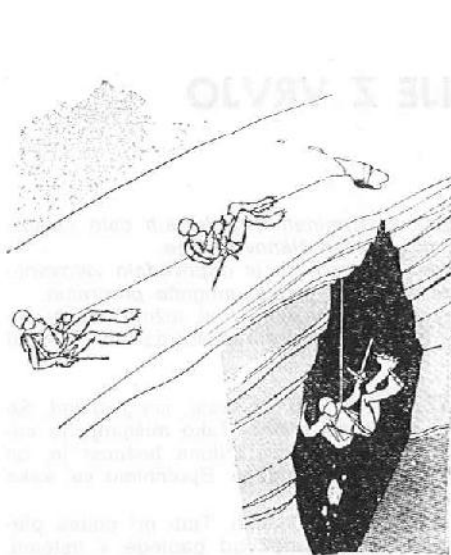
Na ledeniku so razmere nekoliko drugačne. Tu način varovanja s pomočjo soplezalca in z dodatnim samo-varovanjem ni uporaben, ker bi terjal dvakrat, trikrat ali celo štirikrat več časa, kot ga je sicer potrebno za določen vzpon. Na ledeniku hodimo, navezani na vrvi, navadno vsi hkrati. In kako je ob padcu v ledeniško razpoko? Kaj se ob tem dogaja? Meritve sil, ki nastajajo pri padcih v razpoko, kažejo, da na drugega v navezi delujejo sile med 1,5 in 2 kN oziroma od 150 do 200 kp, pač odvisno od teže padlega. Taki nenadni obremenitvi ne more biti kos nihče, tudi če bi bili na sunek pripravljeni. Vemo namreč, da človeka zbije po tleh že vodoravno ali diagonalno delujoča sila moči približno 0,5 kN oziroma 50 kp v vrvi med navezanima. Sunek ob strmoglavljenju v razpoko vrže drugega v navezi na tla, potem pa ga padli vleče proti razpoki vse dotlej, ko se trenje vrvi ob robu razpoke in trenje varujočega na površini ledenika ne izenači z energijo padca. Zavoljo sunka del energije uporabi tudi raztezanje vrvi, vendar je ta del energije zanemarljiv.

Kadar so v navezi trije, se znajde na tleh navadno tudi tretji član. Pot zaviranja proti robu razpoke je v tem primeru že bistveno krajša. To pomeni, da je pri hoji čez ledenik najbolj ogrožena naveza dveh alpinistov. Mnogo varneje je, če so v navezi trije ali štirje planinci. Tole razmišljanje pa velja le za primere, če gre za padce med hojo po preki čez razpoko, ne pa za primere, ko se nad razpoko hkrati znajde vsa naveza. Razen navedenega so ob padcu pri vseh članih naveze možne tudi poškodbe: izpahi rok in lomi kosti. Dodati je treba, da na razmeroma ravnem ledeniku in zadostni medsebojni razdalji — 8 do 9 metrov — tisti, ki varuje, lahko prepreči najhujše, še zlasti, ker se vrv navadno začne v rob razpoke in se močno poveča trenje.

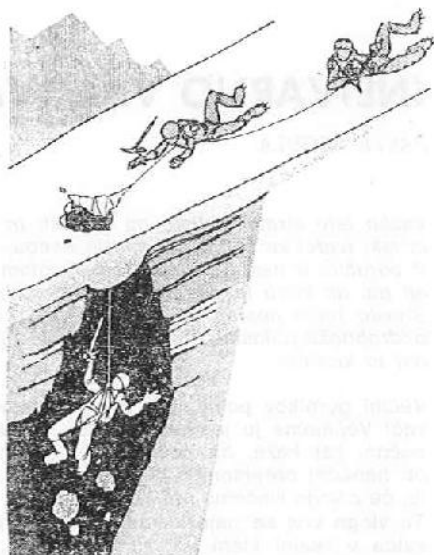
Zares nevarno pa je, če gremo po ledeniku navzdol. Trenje vrvi na ledeniškem srencu skupaj s trenjem telesa v tem primeru že ne zadošča več, da bi prevzelo energijo padca. Vsi v navezi slede padlemu v razpoko. Možnost, da bo ta pogoltnila vso navezo, se večja približno premo sorazmerno z nagnjenostjo pobočja (Slika 1 in 2).

Tako so v razpokah izginile že cele naveze. Vleku vrvi se ob sunku dobesedno ne moremo upreti. V tem tudi gorski vodniki niso izjeme. Na srečo se to (kot smo že ugotovili) ne dogaja pri hoji po strmini navzgor, če pade v razpoko prvi v navezi. Teža tovarišev v tem primeru prepreči njegov in njihov padec. Sicer pa je mnogo nevarneje, če pade v razpoko zadnji ali predzadnji član naveze!

Na strmem snežišču ali ledu je vedno možnost, da nas potegne za seboj padli tovariš v navezi. Zadostovalo bo, da se ta spotakne ali pa za hip izgubi ravnotežje, pa se že drug za drugim speljejo za njim ostali. Tokrat se vrv ne tre ob rob razpoke in torej ni trenja.

Sl. 1. Padec v razpoko med hojo po ledeniku navzgor za drugega in tretjega člana naveze po pravilu ni nevaren. Sunek tovariši lahko prestrežejo. Ni se jim treba bati, da bi jih sila padca potegnila za seboj v razpoko.

Sl. 2. Padec v ledeniško razpoko pri hoji po ledeniku navzdol. Sunek je lahko zelo nevaren za ostale člane naveze. Trenje vrvi na robu razpoke in trenje teles na površini ledenika oziroma zavorna pot po pravilu ne zadoščajo, da bi prestregli sunek.

Na voljo so nam rezultati meritev padcev na strmih snežiščih in lednih vesinah. Meritve razkrivajo, da je na snegu in ledu zaviranje zaradi trenja mnogo manjše, kot bi si želeli. Če zdrknemo na pobočju z naklonino 45° , dosežemo iste pospeške, kot če bi na nas delovala 90% sila prostega pada. Razlika je torej skromna. Trenje je odvisno tudi od površine snežne odeje oziroma njene hrapavosti. Količnik trenja ima lahko vrednosti med 0,3 in 0,03. Na golem, gladkem ledu, poledici, je trenje še manjše!

Vsakdo se boji prostega pada v globino. Nasprotno pa alpinista na snežnih in lednih pobočjih — zlasti, če naklon ni posebno velik — pogosto zavrača varljiv občutek, da se bo ob zdrsu lahko ustavil že zgolj zaradi trenja na snežni oziroma ledeni površini. Da bi na to vprašanje poiskali kar najboljši odgovor, so opravili številne poizkuse z meritvami sil pri zdrsih med hojo po strmini navzgor in navzdol.

Ob nepričakovanem zdrsu enega izmed članov naveze se je pokazalo, da že zelo majhna sila zadošča, da se speljejo po strmini vsi, ki jih veže ista vrv. Drsenja je konec šele v položnem vznožju ali v robni zevi. Kadar zdrsne eden izmed članov naveze, zadošča že sila 5 do 40 kp, da vrv spodbije tudi njegove tovariše. Razlika je odvisna od tega, kako trdno stoji prizadeti na nogah v hipu, ko ga doseže sunek. V koraku zadošča že 5 kp, da izgubi ravnotežje in omahne. Tako je vsaj v poprečju; posledice so odvisne tudi od telesne teže. Vsekakor so sile, ki spodbesejo tovariša v navezi, nenavadno in nepričakovano majhne. Samo, če se tega zavedamo, bomo doumeli številne nesreče na strmih snegu in ledu. Res učimo, da smo predvidenemu sunku lahko kos z naglo reakcijo, vendar je to lažje reči, kot storiti. Tako vsaj dokazuje žalostna bilanca.

Samo na območju ZRN je bilo od leta 1976 do 1982 62 nesreč članov Nemškega planinskega društva. V teh nesrečah sta bili udeleženi 202 osebi, od katerih jih je 84 ob nesreči umrlo, 84 jih je bilo hudo poškodovanih in le 34 ob tem ni bilo poškodovanih. Tako kaže statistika, ki pa je lahko pomanjkljiva in je bilo nesreč morda še več.

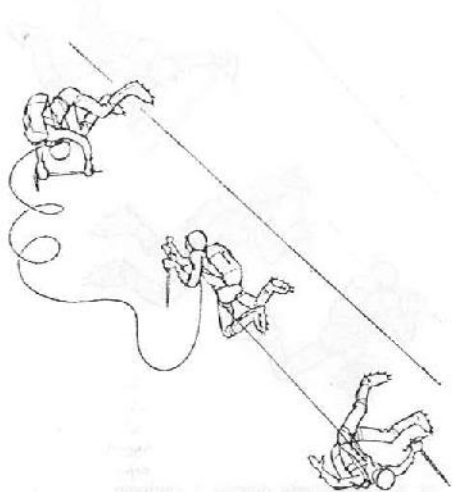
Podobno je drugod. V ZDA je bilo v sezoni 1980/81 zdrse na snežnih in lednih strminah doživelo 44 planincev. Od teh jih je 11 umrlo, 16 jih je bilo poškodovanih, 17 pa je bilo bolj ali manj preplašenih. Posebno usoden je bil zdrs alpinista na gori Mount Hood v Oregonu. Za seboj je potegnil vse tovariše v svoji navezi ter skupaj z njimi med drsenjem »pobiral« še druge naveze. Posledice so bile hude: od 16 prizadetih oseb je bilo 5 mrtvih in 5 poškodovanih! Med žrtvami niso samo začetniki in manj izkušeni planinci. V nevarnosti so vsi, ki zahajajo v gore, tudi člani skupin, ki jih vodijo vodniki in vodniki sami, četudi so med njimi dostikrat zveneca imena z izkušnjami z osem-tisočakov.

Kaj se dogaja pri zdrsih navez, nam lepo opisuje gorski vodnik, ki je s štirimi varovanci sestopal po snežnem pobočju Fluchthorna. V območju, kjer navadno naveze hodijo istočasno, se je zgodilo:

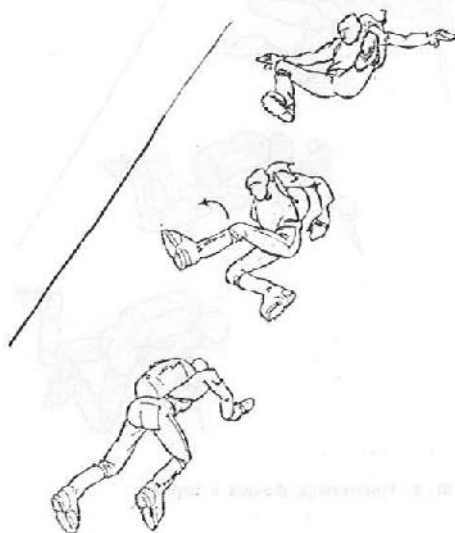
»Hodil sem zadnji, vrv je bila rahlo napeta. Nenadoma je enemu mojih zdrsnilo. Začel je drseti in se ni uspel takoj ustaviti. Tako je za seboj potegnil še svoje tri tovariše. Pričakoval sem sunek in se pripravil, da se mu uprem z vso opremo. V drobcu sekunde

se je vrv napela, potem pa me je vrglo z ostalimi, kot da bi me bili izstrelili s katalpultom. Po dvestopetdesetih metrih drsenja in prevračanja smo se v položnejšem svetu ustavili. En varovanec je bil hudo poškodovan, trije pa lažje.»

Tipična za take dogodke so obupna prizadevanja tistih, ki padajo, da bi se ustavili s cepinom. Tedaj, ko posamezniku zdrsne, navadno tak manever ni mogoč, pozneje pa ostalim ne uspe, da bi uskladili manevriranje in hkrati zavrli drsenje oziroma prekopicavanje. Če to uspe enemu, ga potegne za seboj drugi in potem spet tretji, potem pa se zgodba ponavlja. Člani naveze med padanjem prehitevajo drug drugega; ta upočasnjuje padanje, medtem ko ga njegovemu tovarišu elastičnost vrvi še pospeši. Stvar se neha šele nekje na ravnem ali v robni zevi ... (Slika 3 in 4)

Sl. 3. Člani naveze po padcu po pravilu ne morejo hkrati presteči in zavreti padca, zato drug drugega vedno znova zbijajo po strmini.

Sl. 4. Planinec mora po padcu čimprej v ležečo trebušno lego; da to doseže, si pomaga z zasukom okrog telesne osi. Če nima derez in cepina, zavira z rokama in nogama.

Vprašamo se: »Kdaj in kje postane stvar nevarna?« Kočljive so zmeroma strme snežne in ledne vesine, kjer prav zaradi majhnega naklona še ne varujemo od stojišča do stojišča, ko člani naveze hodijo istočasno (navezani na vrv) zato, da bi skrajšali čas vzpona ali sestopa.

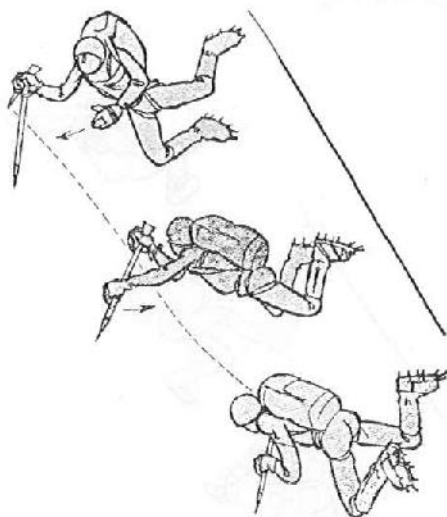
Povedati velja, da ne odloča samo naklon pobočja. Važno je oboje: naklon pobočja in stanje površine snežne ali ledne površine. Snežna strmina naklona 35° je jutraj, ko je srenec še trd, lahko tako gladka, da se po njej spelje vsa naveza. Omehčan srenec pa se pod stopinjami bolj ali manj globoko vdira in je na njem komaj še nevarno ali pa se nam sploh ni več treba bati padca. V mehkem srencu je padec mogoč šele potem, ko je pobočje še bolj strmo.

Mnogo navez, ki jih je doletela taka nesreča, daje misliti! Vsi vemo, da zdrs ne koristi prizadetim. Spričo tega si ne moremo misliti, da bi se alpinisti v navezah ne bali zdrsov oziroma padcev. Tega se moramo zavedati; važno je namreč, da priznamo nevarnost. V tej naši razpravi bi to pomenilo: vemo, da v opisanih razmerah vrv ne pomeni varnosti, da nas ne bo reševala, marveč bo prav ona povečala nevarnost. Če se bomo tega zavedali, smo že veliko dosegli!

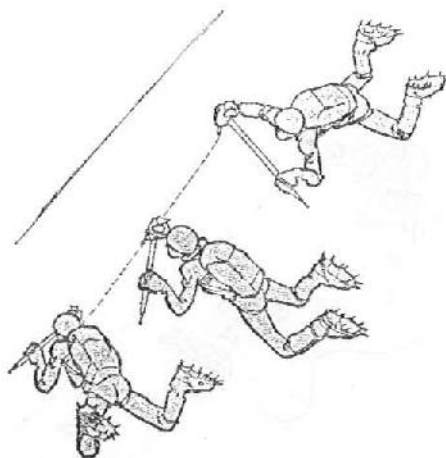
So nas izkušnje kaj izučile? Najprej vemo, da se moramo kar najbolje naučiti veščin varne hoje po snegu in ledu. Obvladati jo moramo z derezami in brez njih. Obvladati moramo tudi mirovanje na snegu in ledu. V vsaki legi moramo ohranjati ravnotežje in, preprosto — ne zdrsniti!

Veliki večini gorskih nesreč je kriva pomanjkljiva usposobljenost za hojo in gibanje v gorah. Če to obvladamo in se zavedamo nevarnosti, ki nas lahko doleti, kadar smo navezani, bomo poskrbeli za tako hojo, da ji bo kos vsak član naveze. To velja za vzpon in za sestop. Upoštevali bomo zlasti pojav, ko po dolgotrajnih naporih popusti

sposobnost za koncentracijo. Preobremenitev dobesedno spodbuja nesrečo: se spotaknemo, zdrsnemo, zgubimo ravnotežje. Varnejši je počasnejši, enakomeren vzpon. Iz izkušenj vemo, da tudi v gorah velja pravilo: »Hiti počasi.« Zmerna hoja nam hitreje približa cilj kot hitenje in vihravost (Slika 5 in 6).

Sl. 5. Prestrezanje drsenja s cepinom

Sl. 6. Prestrezanje drsenja s cepinom

Če bi se nesreče dalo preprečiti z zmerno hojo, bi problema ne bilo več. Pa vendar nismo nezmotljivi in tako števila nesreč ne bomo povsem preprečili, kvečjemu zmanjšali, nikdar pa povsem zatrli.

Torej moramo iskati še druge možnosti!

Če se tovariš spotakne, če zdrsne ali ima težave z ravnotežjem, naj zaradi tega ne bodo ogroženi še drugi člani naveze! To je mogoče le tako, da se v kočljivem svetu odredimo uporabi vrvi in hodimo nenavezani. To daje troje prednosti:

1. planinci, ki v zahtevnem svetu hodijo nenavezani, se počutijo ogrožene. Zato zavestno hodijo previdneje, počasneje in tudi varneje;
 2. če nekomu zdrsne, se bo nenavezan z zaviranjem in samoreševanjem verjetno prej uspel zaustaviti, kot če bi bil na vrvi, ker ne bo v nevarnosti, da ga sunek tovariša spet vrže po strmini;
 3. kotaljenje, drsenje, padanje člana skupine je omejeno samo na prizadetega. Drugi zaradi tega niso v nevarnosti in padlemu tudi lahko takoj pomagajo.
- Kaže, da bo treba na staro načelo medsebojne zvestobe članov naveze, ki pravi: »Skupaj, pa četudi do groba!« odslej gledati nekoliko drugače. Navsezadnje gre za to, da bo možnosti za preživetje več, ne pa manj!

Priporočilo, da se v določenih okoliščinah odpovemo uporabi vrvi, je temeljnega pomena. Prav gotovo bo zamajalo osnovna izhodišča večine planinskih šol, vzgojiteljev in avtoritet. Prav to je vzrok, da o taki možnosti zgolj razpravljamo in jo kvečjemu priporočamo oziroma z njo začnemo razpravo. Po vsej logiki že ta hip lahko trdimo, da večina elementov govori v prid predlagani novosti in le malokateri proti njej.

Seveda pa so tudi omejitve!

1. Hoja brez varovanja z vrvjo v snegu in ledu je primerna le za enako izkušene ledne plezalce. Vzgojitelji nemških vojaških gorskih vodnikov so jo že osvojili, saj od svojih pripravnikov upravičeno lahko pričakujejo, da imajo izkušnje in da so približno enako vešči v hoji po snegu in ledu.

2. Z začetniki in neizkušenimi, ki so v rokah gorskega vodnika, je stvar vendarle malce drugačna! Za te je vrh med drugim močna moralna opora, vidno znamenje varnosti. Brez vrvi bi se gotovo počutili bolj ogrožene; drhte bi jim noge, prej bi se spotaknili in zdrsili. Gorski vodnik se potemtakem ne sme odreči vrvi; marsikje, zlasti na krajših prehodih, mu odlično rabi tudi fiksna vrv, napeta med primernimi oporami. Na njej se člani skupine s pomožno vrvico in vponko med prehodom sami varujejo.

Kadar je treba premostiti večje razdalje, ko zaradi časovne stiske ni mogoče, da bi člani skupine vesino prečili varovani in posamič, preostane samo še spoštovanje nasveta, naj se ne preutrujajo, da bi zaradi tega ne trpela sposobnost za koncentracijo.

Za gorskega vodnika je hoja na izpostavljenem, nevarnem svetu s klienti pač vselej nekajkrat bolj tvegana, kot če hodi s sebi enakimi alpinisti!

Pripis:

Prispevek smo priredili po sestavku *Gefahr durch Mitreissen am Seil* znanega nemškega alpinista in varnostnika, dipl. ing. Pila Schuberta v avstrijskem zborniku *Sicherheit im Bergland* 1982.

Res je hoja v navezi predvsem stvar alpinistov in članek je namenjen predvsem njim, vemo pa, da dandanes tudi številni neplezalci zahajajo na take poti in na take vrhove, kjer le navezani in ob pomoči vodnikov lahko dosežejo svoje cilje. Pomislimo samo na številne vzpone na najvišje vrhove Alp, trekinge in podobno.

Če bodo manj izurjeni ljubitelji gora vedeli, kako »rahlo« utegne biti varovanje, bodo gotovo bolj pazili in si bolj prizadevali, da med turo niti za hip ne bodo pozabili na svoje ravnotežje, se ne bodo preutrujali in podobno in ne bodo sprejemali tveganja, ki kljub vsem prizadevanjem in navidezno vsemogočni vrvi vendarle obstaja.

A tudi za alpiniste, ki hojo brez vrvi že dolgo poznajo in jo čedalje pogosteje tudi uveljavljajo, ni odveč, če vedo, kako malo kilopondov je potrebnih, da nas pospremi od tod do večnosti ali invalidnosti. Najbrž bodo raje kar verjeli, da vmesno varovanje in stojščni klin nista izmišljotina bojazljivcev in da je hoja z vrvo v zankah najbolj nevarna, najbolj nemarna in najbolj neodgovorna zadeva v svetu vertikale.

Pil Schubert je prijazno dal soglasje, da vsebino njegovih raziskav in razmišljanja predstavimo našim bralcem, za kar se mu tu zahvaljujemo, bralce PV, zlasti alpiniste, pa vabimo, da o problemu razmišljajo, razpravljajo in upoštevajo zbrane podatke.

ONGER – STRÁNE

ALEKSANDER ČIČEROV

ŽIVETI SVOJE ŽIVLJENJE —
DOSEČI CILJE, KI SI JIH SAM ZASTAVIL ...
BITI TO, KAR HOČEŠ BITI,
TO JE USPEH!

Popotnik, ki zre z Mengeškega polja proti Rašici ali pa morda prihaja z ljubljanske smeri, bo lahko opazil majhen hrib, ki s svojim južnim podstavkom sega v vas Trzin oziroma v bližini mosta čez Pšato do ceste Ljubljana—Domžale, medtem ko se njegov SZ greben počasi izgubi v strminah pod Dobenim in naprej proti Rašici. Iz domžalske strani je lepo viden kamnolom v hribu, dobro pa se vidi tudi vrh sam, ki je sicer poraščen z mešanim gozdom. Na ravnini pod hribom se počasi razrašča Trzin, ki ga prav hrib s svojo lego deli na dva dela. In prav to, da leži hrib v sredini, je razlog, da se novoustanovljeno društvo planincev imenuje po njem.

Gotovo bo kdo pomislil, da je ime kar samo od sebe zazvenelo v ušesih ustanoviteljev.¹ Pa še zdaleč ni bilo tako. Menili smo se že takrat, ko smo bili sekcija PD Janez

¹ Tov. Tine Orel, naš sovaščan in ugleden planinski in družbenopolitični delavec, nam je ob ustanovitvi društva poslal telegram z naslednjo vsebino: »Presenetili ste me z brzojavko z ustanovnega občnega zbora trzinskega planinskega društva, še bolj pa razveselili. Prepričan sem, da stoji za tem dogodkom skupina sovaščanov, ki žele svojo rodno vas kulturno obogatiti in ji omogočiti lepše življenje z društvom, ki mu je namen, da ljudi poveže z gorami, ki so poleg morja najmikavnejša zemeljska površina. Res je prav, da ste tako organizacijo priklicali v življenje v Trzinu, od koder je pogled na Grintovce in Karavanke izjemno lep in veličasten.

Želim Vam in odboru, da bi društveni delovni program vsako leto izpolnili sovaščanom v korist, društvu in njegovim odbornikom v spoštudo in ravnanje.« (Celje, 21. 2. 1983.)

Naj navedem še ustanovitelje društva: Marjan Capuder, Biserka in Aleksander Čičerov, Brane Habat, Jože Jerman, Viljem Kralj, Peter Levec, Stane Mesar, Urška Mušič, Aleš Nosan, Ivan Orel, Tone Orel, Slavica in Zivko Savič, Ivanka in Lojze Šircelj, Miro Štebe, Jožica Valenčak, Jože Vilhelm Cof in Janez Znidar.

Trdina iz Mengša. Razgledovali smo se po okolici in mnogim so oči in misli poromale na bližnje Grintovce. Hoteli smo imeti vsaj majhen planinski simbol. Modrovali smo in modrovali (pomislek, da »grinte« pač ne bomo, nas je odločno usmeril drugam) in ko modrovanju ni bilo konca, je v evforiji domačnosti Capudrov Marjan pd. Mac, »vrgel« med nas predlog: »Zakaj pa se ne bi imenovali po Vongru?« Glasovali smo in premočno je zmagal ONGER v zadovoljstvo Trzincev in — v mojo radovednost.

Priznati moram, da mi je ime prav skrivnostno zvenelo in poprosil sem Maca, naj mi pojasni od kod to ime. Mac se je sicer trudil, toda čas je hitro tekel in 10. februarja smo ustanovili planinsko društvo z imenom »PD ONGER, Trzin«.

Društvo je zaživel in začelo dihati s polnimi pljuči, jaz pa sem se vsako jutro spraveval od kdaj in od kod Onger. Da bi bila mera polna, me še Jože neko popoldne prav zvito vpraša, če vem, kako visok je ta naš Onger? Še en razlog več, da se čimprej lotim dela.² Dela pa se nisem lotil čisto sam. Spoznal sem mnogo novih prijateljev, številni sodelavci in naključni znanci pa so prispevali marsikateri zanimiv podatek in me spodbujali.³

Najprej sem si določil obdobje, ki bi ga bilo vredno raziskati. Mejnik čez katerega ne bi segal, je leto 1883. Iskati bo treba nazaj, dokler bo pač šlo.

Poleg letnice 1983 sem zagotovo vedel še nekaj. Ime Onger obstaja samo na zemljevidih, domačini pa pravijo hribu »Vonger«. Domača izgovarjava me je navedla na misel, da se je morda ime samo razvilo iz besede »vn gor« oziroma iti gor. Reči moram, da dokaza za tako razlago nimam, ker se domačini ne spominjajo, kako je ime nastalo.

V vročem avgustovskem večeru sem šel na ponoven obisk k Pakkovemu atu. Moževala sva o nekaterih stvareh in tudi o imenu. Kolikor se spominja, je dejal, so domačini ime Onger v svoji domači izgovarjavi spremenili v Vonger, Stráne pa so bile vedno le del Ongra in nikoli njegov vrh.

Pisani podatki govore o tem, da je Trzin obstajal že leta 1303. V Krajevem leksikonu Slovenije beremo na 71. strani o Trzinu tudi naslednje: »Sledovi o prazgodovinskem človeku so skromni. Neolitiske predmete so odkopali v Trzinu. Tu je šla cesta Aquileia—Emona—Ad Quartodecimum—Ad publicanos—Atrans—Celeia«, na 108. strani pa: »Trzin velika vrstna naselbina pod hribom Onger ali Stráne... v kamnolomu odkopana kamnita sekira. Rimske izkapanine. Kraj se prvič omenja 1301. leta.«⁴

Pisani viri govore, da je leta 1333 pod Ongrom že stal grad Jablje (Habbach).⁵ Listine ali urbarji bi morda lahko pomagali razrešiti zastavljeni vprašanji. Prvi vir, ki se pojavlja, je Urbar Jabeljskega urada, ki daje sliko posesti zemljiškega gospodstva Jablje ob koncu srednjega veka. Urbar je shranjen v Arhivu Slovenije pod oznako V. a. F. 1/49 — Urbar des Ambts zw Habbach, 1493). V njem ni podatkov, ki bi govorili o Ongru. Urbar omenja le Trzin (Tersein) in Na Stranah (Zum Stranah).

Toda že naslednji pisani vir, Urbar gradu Jablje, ki po besedah profesorja Gestrina datira v začetek 50. let tega stoletja in seže nato s svojimi podatki v celoti še do začetka leta 1809, navaja pridobitev nekdanjih srenjskih zemljišč, ki so pripadla po odredbi Marije Terezije iz leta 1768 zemljiškemu gospodstvu Jablje. Gre za delež zemlje »Pod Gradiščem« ter za delež gozda ob delitvi trzinskega skupnega gozda »Na Vongarju« ter del trzinske gmajne »Pod Vongarjem« na ravnini.⁶ Tu se torej po mojem in meni dosegljivih podatkih prvič pojavi ime »Vonger« v obliki, ki je še danes prisotna med domačini Trzina.

O samem gradu piše tudi J. V. Valvasor v svoji »Slavi Vojvodine Kranjske«. Na 271. in 272. strani omenja Habah. Ker ne omenja nobenih imen, je le pomočnik pri spoznavanju zgodovine in opisa gradu.

Grad Jablje (Habbach ali Ablach) po Valvasorju jabeljski zemljiški gospodje, med katerimi je bil zadnji lastnik gradu ob koncu 18. stoletja grof Lichtenberg, »niso bili razvpiti okrutneži.«⁷ Domačini še pomnijo, kako je bil grad urejen in kako skrbno so bili urejeni parki, ribniki in ceste v okolici gradu. Žal danes grad neusmiljeno propada in podoba njegove močnosti in urejenosti parkov okrog njega je mogoče le slutiti.

² Visok naj bi bil kar 357 m.

³ Brez nasvetov, podatkov in opozoril prof. Hajnskove iz SAZU, Petra Strnada iz Arhiva SR Slovenije, sodelavcov iz Zgodovinskega arhiva Ljubljane, prof. dr. Bezljaja, asistentko A. Šivic, prof. dr. Gestrina, Mire Kučar iz arheološke knjižnice pri FF, ravnateljice OS Trzin, Toneta Orla, Pakkovega ata iz Trzina, Blaževega Francjolne, Jožice Valenčak, Mira Štabeta, knjižničarke iz OS Slendrove brigade iz Domžal, Vinka Stregarja iz Botaničnega vrta, bi delo ne prešlo praga moje domačije. Vsem iskrena hvala za pomoč.

⁴ Krajevni leksikon Slovenije, DZS, Ljubljana, 1971.

⁵ F. Gestrin, Obdobje fevdalizma na ozemlju domžalske občine v luči zemljiškega gospodarstva Jablje. Zbornik Občine Domžale, 1979, stran 23—59. Glej še M. Smole, Graščina na nekdanjem Kranjskem, DZS, Ljubljana, 1982, stran 195—196.

⁶ Urbar je velikega formata 23 × 35 cm, vezan v rjavo usnje, ima na prednji strani — platnici še dovolj ohranjeno risbo gradu Jablje. Urbar je nastal verjetno leta 1753, toda vsebuje podatke do leta 1715. Seže v glavnem do konca februarja 1809, vendar ima za Vižmarje še vest iz leta 1817. Osnovno besedilo je napisano s kaligrafsko pisavo liste dobe z lepimi inicialkami, vse poznejše spremembe pa so vnašali, verjetno na gradu, pisarji z običajno pisavo (tako Gestrin v nav. delu, str. 52, op. 38).

⁷ M. Zupancič, M. Zontar, Gradovi na Domžalskem in Moravškem območju, št. 95, Ljubljana 1979, stran 6 in M. Jagodic, Narodopisna podoba Mengša in okolice, Mengeš, 1958, stran 150. Mape mi je posodil Blažev Francelj; za to sem mu še posebej hvaležen.

Za trenutek se pomudimo še pri nekaterih dokumentih, ki so nastali leta 1825 in 1868. V katastrskem načrtu iz leta 1825 (dokument No. 294 Gemeinde Tersein in Pyrien Kreis Laibach, Bezirk Kreuz-Siche Reambulirungs Exemplar, Gemeinde Tersein), ki ga je narisal geometer Joseph Schlegel, stoji zapisano ime »Ober Benouch«, ki pa ga domačini ne poznajo (iz razgovora s Pajkovim atom v avgustu letos). Toda v katastrskem načrtu iz leta 1868 (Oznaka No. 294, Vas Tersein-Terzin, 1868 Jz:st:l.15.od:ai,2), ki ga je do-
risal, »obhodel in izrajal zemljomerec Zga razreda Josef Hruška«, je na istem mestu kot je prej bilo zapisano »Ober enouch«, zapisano »Onger«. Navedeni dokumenti so na razpolago v Arhivu Slovenije.

Ime »Onger« srečamo tudi v »Parzellen Protokol Tersein L.« iz leta 1868 in sicer pod zaporedno številko 984 do 1042.

Domačini so mi posodili še eno karto, ki se nanaša na področje Trzina. Žal ni na njej nobenih podatkov, ki bi karto postavili v določen čas, manjka pa prav tako del, ki se nanaša na Onger. Vse kaže, da je to le del karte, ki jo sicer hrani Geodetska uprava v Domžalah.

Po vsem, kar sem povedal, stojim še vedno pred neznanko, ki ji ne vem odgovora. Nima nikakršnega materialnega dokaza, ki bi potrjeval ali zanikal trditve, da morda Onger ni staroslovenska beseda »Ongor«, za katero pravi prof. Bezljaj, z njim pa se strinja tudi prof. Gestrin, da pomeni »požganico«, t. j. obdelovalno zemljo, ki so jo do-
bili tako, da so zažigali gozd.

Le kot zanimivost naj navedem, da sem v Nemško-slovenskem slovarju F. Tomšiča, na 38. strani naletel na izraz »anger«, ki pomeni trato, ledino, ozare. Pri transformaciji a-ja v o dobimo spet naš Onger. Zavedam pa se, da to ne more biti kakšna trdnejša podlaga za razlago imena.

Pod Ongrom pa domačini še danes del imenujejo »grajske nivce«. V bližini so si mladi iz Trzina uredili smučišče z vlečnico. Na »nivcah« so lastniki Jabelj sadili smreke, borovce in jelke za pogozdovanje. Po besedah Pajkovega ata so merile kar 5 arov. Kljub zapuščenosti pa je še danes mogoče prepoznati del parka, v katerem so nasajene »doglazije«, kot jim pravijo Trzinci. Od smreke se ločijo po lubju, ki je bolj podobno hrastovemu, iglice diše po limoni, pa tudi storži so drugačni. Pajkov ata mi je opisal rastišče in z napuhom pionirstva sva se z Jožetom nekega popoldneva odpravila na »nivce«. Kmalu sva našla prvi dve drevesi, nato pa še ostale in kot dva kozlička sva skakala od drevesa do drevesa in se čudila.

»Daglazije« so severnoameriški iglavci, ki so dobili ime po njihovem odkritelju Davidu Douglasu, škotskem botaniku (1823—1877). Zrastejo do 100 metrov visoko, lubje je precej debelo in mehko na pritisk, podobno hrastovemu, iglice so obrnjene, spodnja stran je v bistvu zgornja, storži pa imajo razvito t. i. oporno lusko. Drevo je bilo zaradi svoje lepe rasti očitno priljubljeno, saj so ga radi sadili v grajskih parkih (M. Smole, Graščine na nekdanjem Kranjskem). Naš Onger skriva na svojih severnih pobočjih še danes okrog 50 teh dreves, drevesa nosijo tudi svoje oznake, ki so ponekod že zbledele, druge pa so dobro vidne.

»Iz Lubesni pruti eni dusheli« kot pravi B. Hacquet, sem se začel ukvarjati z vprašanjem izvora in pomena imena Onger. Priznati moram, da me je pritegnil s svojimi starimi imeni, studenci, rastlinami in ljudmi, ki žive pod njim. Še posebej sem vesel, ker se po njem imenuje tudi prizadeven planinski kolektiv, ki bo v prihodnjih letih dal še veliko od sebe. Onger bo nedvomno postal pravo središče planinskega življenja, še posebej takrat, ko bo na njem zgrajena brunarica, z njo pa si bo planinsko društvo zagotovilo svoj prostor pod soncem. Pridnih rok in strokovnjakov nam ne manjka. Čutilim, da bo to nova spodbuda za 600-članski kolektiv in da ni daleč čas, ko bomo v društveni register vpisali tisočega člana.

Naj končam tole brskanje po zgodovini z ugotovitvijo, da je ime Onger gotovo prvič zapisano v Urbarju iz leta 1753. Toda še nekaj vprašanj ostaja odprtih. Ker niso posebno zanimiva za bralce PV, končujem na tem mestu, meni pa ostane, da najdem odgovore tudi nanje.

Popravka

Fotografiji na straneh 413 in 509 PV, številka 8 oziroma številka 10 — 1983, je posebej obdelal še tiskarski škrat. Tisto v številki 8 je postaral kar za deset let (pravilno: 16. 8. 1894), v deseti številki PV pa je starejša za dvajset let (pravilno: 1893).

Tiskarski škrat si je posebej ogledal tudi naslovno fotografijo v 12. številki PV/1983, ki v resnici prikazuje Vernar z Velega polja (avtor je Marko Korenčan), ne pa »me-gleno Trento«, kar je pravilno za fotogra-fijo nad uvodnim člankom.
Pa brez zamere.

Uredništvo PV

PESNIŠKI PREVISI

Po daljšem času se je v mapi za »pesniške previse« spet nabralo nekaj gradiva z verzificiranimi vtisi, ki so jih pobudile in navdihnile gorske strmine ali pa narava, če jo še zaznavamo. Nekaj besedil se bo dalo izbrati za objavo, vendar s pripombo, da bolj za spodbudo kot iz pritrjevanja posamičnim »pesniškim« izdelkom. Saj ta namen »pesniški previsi« tudi imajo, ne da bi vzgajali, kajti pesnik se rodi, kakor so rekli Latinci, za spodbudo pa ni odveč nobena beseda.

Fani Nahtigal z Broda pri Sentvidu je poslala štiri pesmi, ki so vzniknile iz njenega neposrednega okolja: Šmarna gora in Grmada, Rašica, Pozdrav Jugoslovanom in Pod kamniške gore. Prva in zadnja sta radoživa in vedra verzificirana potopisa, napisana tekoče in brez zadržkov. Takole se pride na Šmarno goro:

»Z Ljubljane greš čez savski most,
pa si že v šmarnogorskem gozd,
okrog in krog iz vseh smeri
tja gori vodi več poti.

Iz Tacna in iz Mednega,
Skaručne pa iz Šmartnega,
tudi z avto pride se na vrh,
čez Vikrče pa na Zavrh...«

In kaj čaka popotnika, ki se poda na Šmarno goro? Same vabljive reči:

»Kdor pod vrhom obnemore,
si na sedlu opomore,
nabere nove spet moči
in se naprej na vrh spusti.«

(Ta »spusti« ni najbolje posrečen, saj pomeni prav nasprotno od tistega, kar je treba storiti, namreč podati, povzpeti se; pa naj bo, saj tudi v poeziji postaja dovoljeno vse, kakor v ljubezni in vojni.)

»Tud' na vrhu je gostilna,
ričet — porcija obilna
in še drugo po izbiri,
kdor zateče se tja v sili.«

Toda to ni edino plačilo za tistega, ki se povzpne na Šmarno goro, podpisani bi opozoril na še kaj krepkejšega, toda ostanimo pri vabah, ki jih navaja Fani Nahtigal:

»Gor pravi balzam je in sen,
komur narava kaj pomen',
kako je krasen dol pogled,
posebno, kdor ima daljnogled...«

Vabljeni užitki za zgodnjega popotnika so navedeni tudi v pesmi Pod kamniške gore. Taki so:

»Vseskozi ob poti
nam voda šumi,
na drevju pa ptičev
nešteto žgoli.

Pa pisane rože
cvetijo povsod
ter gozdne živali
skakljajo čez plot...«

Pri tem detajlu se pa moramo malo pomuditi. Ali ni nastal samo zaradi rime? Prav gotovo. Razen tega se namišljena idilika kaj hitro obrne zoper samo sebe. Če je doživetje narave pristno in sproščujoče, potem naj bo tako tudi v pesmi povedano. Po-

dobno bi veljalo tudi za vzneseni Pozdrav Jugoslovanom z vrha Triglava in za verzificiran historiat o Rašici, prvi slovenski požgani vasi med zadnjo vojno. Ena izmed kitic se glasi:

»To je prva vas slovenska,
ko je nemška soldateska
nad vaščane pridirjala
in domove vse požgala...«

Iz osebnega, intimnejšega doživetja je prav gotovo nastala pesem Ojstrici, ki jo je poslala *Savinjčanka*, ki se ni hotela podpisati. Nič hudega, ljudsko poezijo so ustvarjali neznani pevci. Pesem Ojstrici objavljamo v celoti.

Lahko noč, Ojstrica moja,
biser sredi sivih sten,
hvala ti za ure lepe,
ko si vzela me v objem.

Pod teboj na Korošici
lučka vedno še gori,
pri Robanu je ugasnila,
Logarska že mirno spi.

Grem v dolino in razmišljam:
včasih je bilo lepo,
ko mladost z menoj hodila
v to prelepo je goro.

Šmarna gora je spodbudila tudi *Tejo Kalčič* z osnovne šole Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici, da je v svobodnih vrsticah zapisala vtis o zimskem vzponu nanjo. Njeno spoznanje je zapisano v treh vrsticah, ki se glase:

»Sled v snegu je ostala;
v naših srcih pa vedrina
še prihodnje dni se bo poznala.«

Pavel Ojsteršek-Tinče iz Most pri Komendi je poslal več pesmi, ki so intimnejše narave, tudi grenko sarkastične, planinske tematike pa se dotikajo le s simboli in prisposodobami. Takole pravi:

»Sedmera jezera
— kraj,
kjer bi še fiziki pisali pesmi.«

Tej trditvi ne ugovarjamo. V celoti objavljamo tudi pesem *In preplezal bom ta hrib*, pristno, s svojim sporočilom že kar pretresljivo pričevanje, doživeto in neprisiljeno:

Po njivah kraljuje osat,
propadajo hiše, kozolci,
na planinah ne najdeš več krav,
ugaša nebo prek gorenjskih dobav.

To je njena pesem,
ki sem jo komaj poznal.
Zdaj je ni
— nekje pod Korošico so njene misli.

Bukve so ti krizanteme,
zvezde sveče,
a krokarji zvonovi,
ki s sencami zvonijo nad bregovi.

Brez dolgih besed,
Brez črnih oblek,
brez solz in teatra
zapustila si svet.

Pesmi »Poglejte, smo že razviti«, »V sreči izpod kongresa«, »Atomski alpinizem« in »Šele zdaj jo ljubim, ko sva se ločila« Pavla Ojsterška pa zaradi sarkazma in tudi tematike ne sodijo v krog »pesniških previsov«.

Z dvema pesmima se je oglasil tudi *Arnold Koštomaj*, njuna naslova sta *Skala* in *Bivak*; prva izpoveduje trajno navezanost na skalovje, ki da je trdnješe od ljubezni do »nje«. Bivak je pristnejši, zato naj bo v celoti objavljen.

V mrzli zimski noči
sam pod snegom ždim,
le plamen sveče mi toplino daje.
S svečo počasi ugašam tudi jaz
v prijeten utrujen sen.

Misli hitijo mi v pomlad,
na travo zeleno in sonce rumeno,
ki zjutraj bo vzšlo, ogrelo mi ude,
dalo topline in moč za življenje,
ki rešilo me bo snežne ječe.

Miran Mihelič se je oglasil s pesmima Barve jeseni in Jutro v gorah; obe sta čustveno obarvani pokrajinski impresiji. Pobude mu dajejo pogledi iz odmaknjenih zornih kotov, takole pravi: »V mislih gledam zdaj s tega, zdaj z drugega vrha, kjer je dovolj čistega zraka in prostora, da lahko zakrilim z rokami, pa čeprav vem, da ne bom poletel in s pogledom sorazmerno poceni potujem v kraje, ki jih želim videti, spoznati in to brez vplačanega depozita in nikomur ni treba ničesar prijaviti...« Prva kitica iz pesmi Barve jeseni pa pove, kako avtorja navdušuje narava s svojimi jesenskimi barvami.

Lahno večerni veter trave boža.
V krošnjah listom šepeče
in komaj besede čarobne jim izreče,
v žarečem jutru dol in hrib je sama roža...

Vse ima tu barve svoje...

»Izpod Krna« se oglašja z lepimi pozdravi Marija Stres; ta pozdrav sta pesmi Mesec maj in Črni kos. Obe pesmi sta odmev neposrednega doživljanja narave in spominskega pretehtavanja življenjskih vrednot. Tudi spodbudna misel se ji porodi:

Postoj človek še ti,
odtrgaj misli od dela in skrbi,
postoj in pij ta blaženi napoj,
narava naša od vekomaj je ta,
ki nam, ljudem, uteho da...

Pesem Krnu v počastitev je poslal Bogomil Jelačin iz Kobarida. Pesem je datirana z datumom 18. 12. 55, se pravi, da je prišla iz predala. Pesem je s svojimi osmimi kiticami slavonspev Krnu, v katerem avtor odkriva značilne posebnosti celo v povezavi z zgodovino. Tri kitice bodo jedro pesmi zgovorno ponazorile:

Dvigaš strmo, v jasno,
modro se nebo,
prek pečin in južne grive,
pneš ponosno, ošabno
se v višave
od vekov, na veke.

Triglav višji,
res je, od tvoje glave,
a mnogo lepše
so tvoje sive skale,

ker od pradedov, sinov naših
so s krvjo
za svobodo prepojene...

Težko od tebe
bo slovo jemati,
srce ob tej misli
leđeni,
daj, da ta kruta
misel
v Soči se zgubi.

Tako, v bivaku smo: tudi tokrat smo srečno premagali »pesniške previse«...

Francè Vurnik

NESREČE V SNEŽNIH PLAZOVIH V ZIMI 1982/1983

PAVLE ŠEGULA

Spet smo sredi nove zime, zato velja pomisliti, kako nas je minula ogrožala s plazovi, in kakšno škodo nam je prizadejala. Ne nazadnje nas tudi zanima, kako je bilo še drugod po svetu.

Vso zimo smo tarnali, da je malo snega. Manjkalo ga je smučarjem, pomanjkanje se je poznalo tudi poleti, ko v gorah ni bilo omembe vrednih zalog vode in nas je pestila suša. A kljub temu vemo tudi za dvoje nesreč. Eno v Kamniških Alpah ter drugo v Prenju. Medtem ko se je zadnja srečno iztekla, pa je v grapi Bobnar pod Brano mnogo, mnogo prerano preminul mlad alpinist.

Poglejmo oba primera!

Februarja se je končno naletelo nekaj snega. Ponekod ga je padlo kar zadosti. Nizke temperature mu niso dopuščale izdatnejšega uleganja. Ostal je skoraj teden dni razmeroma nestabilen, v grapah so k labilnosti snežne odeje prispevali še vetrovi. Alpinista L. L. in I. B. sta 19. 2. 1983 zelo pozno — menda šele okoli 10. ure — vstopila v osemstometrsko grapo Bobnar v Brani. Gazila sta sneg, na plaz pa vendar nista pomislila, ker sta menila, da stara plazovina predstavlja sneg zadnjih dni, ne pa starih plazov. V drugi četrtini smeri sta se v lažjem delu, zato da bi hitreje napredovala, razvezala. Tako ju je kakih 250 m nad vstopom presenetil plaz. Ta je zajel L. L. ter ga nosil po grapi do dna, pri čemer je L. L. utrpel hude poškodbe jeter in vranice, razen tega ga je za meter na debelo zadelala plazovina, v kateri ga je šele okrog 03.15 naslednjega jutra med akcijo GRS našla lavinska psica Aša vodnika F. Kogovška. Soplezalko je po nesreči oplazil še en plaz, vendar je na srečo ni odnesel v globino.

Zanimivo je, da se je vreme 19. 2. 1983 sprožilo, kar je sprožilo trganje plazov. Že lega pobočja je taka, da v njej sonce ob jasnem dnevu tudi pozimi nekaj zaleže.

Splošno mnenje je, da sta plezalca vstopila odločno prepozno. Sneženja zadnjih dni nista upoštevala oziroma sta napačno sklepala, da so se plazovi že utetili.

Petega marca 1983 sta zaradi bojazni pred plazovi pozno popoldne oziroma že pod noč, vstopila v severno steno Župca v Prenju alpinista G. R. in S. A.

Po uspelem vzponu sta se odločila za sestop. Namenila sta se, da odideta prenočevat v planinsko kočjo Jezerce.

V ta namen je bilo treba prečiti Osobac po južni strani. Ker varovanje ni bilo potrebno, sta se razvezala in nadaljevala pot proti zavetišču, ki je bilo oddaljeno še slabe pol ure.

Okrog 24.00 ure se je nad obema utrgal snežni plaz, ki je zajel G. R. in ga nosil kakih 50 m globoko, na srečo pa ne čez skok. G. R. ni bil tako globoko, da se ne bi mogel rešiti sam, vendar pa je utrpel poškodbo gležnja; zaradi te poškodbe sta potrebovala do kočje polni dve uri in pol.

Nesreča se je primerila ob lepem vremenu. Zadnja dva dni je bilo podnevi toplo, ponoči na dan nesreče je bila temperatura okrog -10°C .

Alpinista sta iz varnostnih razlogov plezala ponoči, kar daje vtis, da sta upoštevala snežne razmere in sklepala, da bo snežna odeja ponoči mirovala. Očitno pa sta bila nedosledna, saj za nastanek plazu ni nujna zapreka noč oziroma nizka temperatura. Plaz sprijetega snega ob obremenitvi pač lahko sprožimo tudi ponoči ali ob katerikoli uri dneva. To pomeni, da splošnih ugotovitev ne smemo posploševati, pač pa velja upoštevati klimatske razmere.

Če pogledamo še po svetu, bomo videli, da plazovi niso prav nič prizanašali. Če je bilo žrtev nekje manj, jih je bilo drugje več, ostali smo pri poprečju: 131 smrtnih žrtev. Zasutih je bilo še več, vendar o tem ni točnih podatkov. Sicer pa naj govori tabela!

Največ žrtev je bilo tokrat med turnimi smučarji, medtem ko je število mrtvih na obrobjih teptanih, zavarovanih smučišč dosti manjše in le za malenkost večje od števila alpinistov, ki so šli v gore peš.

Se vedno se primeri, da tudi organizirana smučišča niso varna, pa čeprav so na voljo številni ukrepi, s katerimi je dandanes mogoče preprečiti nevarnost ali pa ljudem prepovedati dostop na smučišča.

Vedno se še tudi dogaja, da doleti smrt kakega delavca ali pa udeleženca v prometu. Pet smrtnih žrtev na cestah pravzaprav ni majhna številka!

Zaradi zanimivosti navajam tudi število lavinskih psov, ki jih uporabljajo reševalci šestnajstih dežel IKAR. Psov je tokrat spet več, kar kaže, da zvesti pomočniki človeku

dandanes še vedno pomenijo najmočnejšo zaslombo. Doslej se še nobeno drugo tehnično sredstvo niti približno ni moglo tako uveljaviti, kot ta tisočletni spremljevalec človeka, čeprav bo tehniški razvoj sčasoma morda dal tudi zelo uporabne in tudi ne več tako silno drage tehnične pripomočke. Druga stvar so žepne sprejemnooddajne naprave, ki jih je v uporabi že kakih 200 000 in ki so nekaterim ponesrečencem že pomagale, da so jih hitreje in lažje odkrili njihovi sopotniki ter jih oteli smrti. Naši turni smučarji in druge organizirane skupine tačas še nimajo na voljo vseh teh pripomočkov, zato bodo morali za svojo varnost skrbeti še naprej kar sami.

Država	Planinci		Smučarji		De-lavci	V pro-metu	V hišah	Mrtvi v plazju	La-vinski psi
	na smu-čeh	brez smučí	na smu-čišču	zunaj smu-čišča					
Avstrija	18	2				3		23	250
Anglija									15
Bolgarija	2	1						3	20
ČSSR	2							2	18
Francija	18	6		12				36	110
Italija z Južno Tirolsko	7	3	3		1	2		16	174
Jugoslavija		1						1	33
Kanada	1	1	1					3	18
Liechtenstein									10
Norveška	1			1				2	100
Poljska	3	1						4	12
Španija	1							1	1
Švica	19	1		6				26	297
ZDA	4	5		3				12	45
ZR Nemčija	2							2	39
Skupaj	78	21	4	22	1	5		131	1142
Skupaj %	59,6	16	3	16,8	0,8	3,8		100	100

HOJA IN PLEZANJE PO GORAH
— PRED STO LETI

Hoja čez ledenike: mostovi nad ledeniškiimi razpokami niso dandanes nič manj varljivi kot pred sto leti; plazenja po trebuhu žal ni več najti v vseh priročnikih plezalne tehnike, in tudi dereze si večina že natakne, preden stopi na ledenik.

Radio Ljubljana iz leta v leto bolj pozorno spremlja planinstvo, ko ga vse bolj zanimajo akcije, ki jih načrtujejo pri PZS, v okviru MDO ali pa pri planinskih društvih. To delo navadno opravlja tako, da neposredno vključuje planinsko problematiko s kraja samega. Na sliki je srečanje planinskih vodnikov in instruktorjev na Mrzlici, 22. in 23. 10. 1983, ki ga je organizirala komisija za vzgojo in izobraževanje pri PZS. Zgoraj: udeleženci spremljajo pri reportažnem avtomobilu neposredni prenos; spodaj: Boštjan Lajovic pri svojem novinarskem delu — z Marinko Koželj.

Foto Dokument. PV

društvene novice

V SPOMIN NACETU PERKU

Nace, dolenjska grča, se je rodil leta 1889, v Tolčanah nad zeleno Krko. V osnovno šolo je hodil v Zagradec in v Žužemberk. Maturiral je na gimnaziji v Novem mestu leta 1910. Do leta 1920 je bil deset let avstrijski vojak, častnik in študent-gradbinec v Pragi, kjer je diplomiral za gradbenega inženirja. Bojeval se je v tirolskih Alpah in na kršnem Krasu, pod Skalnico nad Sočo, na Piavi, ko je z Ličani, Bosanci in Dalmatinci odšel družno še na preboj Soluna, v boj za Jugoslavijo.

Nace je bil večni popotnik. Peš je prehodil vso Slovenijo, Istro, Liko in vso Dalmacijo tja do Cetinja in Lovčena; nazaj do-

mov pa čez Bosno, Posavino in Gorjance. Šel je peš čez Alpe v Prago in še skozi Dunaj, Gradec in Maribor do Ljubljane. Praznoval je srebrno, zlato in briljantno poroko. Umrli je oktobra v domačem krogu, star 94 let.

Nace je bil napreden bорец za narodnostne in človeške pravice. Bil je med prvimi pripadniki OF. Iz Dachaua se je vrnil kot invalid.

Pokojnik je tako pred vojno kot po njej med prvimi strokovnjaki načrtoval mestno cestno mrežo, nadziral je pionijske izvedbe železobetonskih konstrukcij, gradil prve žičnice, vodil strokovne ekskurzije, predaval itd.

Nace Perko

Vse od leta 1908 naprej je bil pripadnik Sokola v Novem mestu, Pragi in pri Matici v Ljubljani. Bil je eden najstarejših slovenskih gradbincev, članov Planinskega društva Ljubljana-Matica, kjer je bil med najbolj delavnimi člani gradbenega oddoka.

Poleg gradnje in obnove telovadnih, predvsem pa med okupacijo požganih planinskih domov, je posvetil posebno pozornost Porentovemu domu, Komni, Koči pri sedmerih jezerih, Kredarici, Kamniški Bistrici, Erjavčevi koči, Veliki planini, itd. itd. Nace je bil vaditelj, vodnik, telovadni in gradbeni načelnik, strokovni nadsvetnik, zaščitnik narave, predvsem pa planin, vode in zraka itd. Ves prosti čas je porabil za razvoj in napredek slovenskega planinstva. Ni bilo nedelje ali praznika, ko ga ne bi poklicalo kako planinsko društvo, da je določil lokacijo za posamezni dom ali planinsko kočo, k presoji projekta, k sodelovanju pri licitaciji in pri gradnji planinske postojanke itd.

Planinci, zaščitniki narave, telesnokulturni delavci, gradbinci in borci za narodnostne pravice bomo ohranili pokojnega Naceta Perka v trajnem spominu.

Ciril Stanič

70 LET GREGORJA KLANČNIKA

Gregor Klančnik je osebnost širokega profila — slovenski javnosti je znan kot borec NOB, kot dober gospodarstvenik in tudi kot politik; je vzor športne osebnosti, tenkočuten na področju kulture in novinarstva, je zvest gorništvu, skratka lažje bi rekli, kaj vse Grega ni bil, kot to kaj je.

Gregor Klančnik se je rodil v kmečki družini 7. 11. 1913 v Mojstrani, torej je v podnožju Triglava pognal svoje korenine. Prve šolske korake je nameril na Dovjem, potem je obiskoval meščansko šolo na Jesenicah in Tehnično srednjo šolo v Ljubljani, vojaški rok pa je odslužil v šoli rezervnih artilerijskih oficirjev v Sarajevu.

Prvo zaposlitev je dobil šele leta 1936 v takratni Kranjski industrijski družbi, sedanjí Železarni Jesenice. Kot trden in klen »Gorenc« je Grega bil zvest slovenskemu železarstvu 44 let, odgovorne zadolžitve v tej industrijski veji pa je uspešno opravljal 33 let. Sodeloval je v razvoju proizvodnje jekla od 100 do 800 tisoč ton na leto. Že leta 1946 je zaoral ledino v koroških fužinah, sodobne tovarne plemenitega jekla, Grega ima kot direktor Ravenske železarne in generalni direktor slovenskih železarn tam trajne in v jeklo vliocene sledi. Od 7 tisoč ton navadnih jekel na leto je proizvodnja narasla na 200 tisoč ton plemenitih jekel raznih asortimanov, Železarna Ravne pa je postala pojem zdravega razvoja in organske rasti. Z NOB je Grega sodeloval že od začetka; 8. 8. 1941 je spremljal delegacijo Glavnega odbora OF v Gregorčičevo četo

Gregor Klančnik ob otvoritvi Triglavskega doma na Kredarici 17. 9. 1983

Foto Dokument. PV

pod Stolum. Zelo je bil izpostavljen na terenu — saj je bil mobilizator, preskrbovalec orožja, obleke in prehrane, posredoval je pretok informacij, bil je obveščevalec VOS, sekretar okrožnega komiteja KPS in obveščevalni oficir IX. korpusa. Po osvoboditvi se je vrnil v Železarno Jesenice. Grega je ves čas sodeloval v lokalnih organih oblasti, bil je tudi poslanec republiških in zveznih zborov skupščin vse od leta 1953 pa do 1976.

Naš Grega pa je na Ravnah pustil tudi druge trajne sledi. Bil je pobudnik za ustanovitev ŠD Fužinar, ga krstil in bil prvi predsednik. Največ pa je deloval med smučarji. V športu je bil še pred II. svetovno vojno večkratni jugoslovanski prvak. Tedaj se je tudi pokazal uspešnega v društvih in organizacijah. 35 let je opravljal dolžnosti v Smučarski zvezi Slovenije, bil podpredsednik SSJ in član FIS komiteja.

Gorske smučine in gornišтво pomenita Gregorju drugo plat življenja; izpolnitev mnogih želja, ki jih je porodila že njegova mladost. V zadovoljstvo mu je bilo, če je 40 km letnih vzponov lahko zabeležil kot pripravo na zimska smučska tekmovanja. Leta 1926 je prvič stopil na Triglav, leta 1931 je prvič preplezal severno steno in od tedaj dalje je postal stalen obiskovalec domačih in tujih gora. Na Triglavu je bil okrog 250-krat. Na Koroškem je bil vzornik in vodnik in postal je častni član PD Ravne. V družini Slovenskih železarn ima velike zasluge v organizaciji skupnih pohodov železarjev v Julijce, Savinjske Alpe in Karavanke. Mnogim delavcem je bil za zgled in jim je omogočil organizirano obiskovanje gorskega sveta.

V investicijskih naložbah gorskih objektov je neposredno delal pri povečanju in prenovi Smučarske koče pod Uršljo goro, borčevski koči v Vratih; njegovo delovno roko so čutili tudi številni bivalci in mnoge druge postojanke. Njegov največji uspeh na tem področju pa je nov in večji ter sodobni Triglavski dom na Kredarici. Za njim so tri leta intenzivnega dela, ko je zbiral denar, načrtoval in spremljal gradnjo doma.

Vse to bo tudi zgodovina zapisala na svoje strani, skupaj z imenom Gregorja Klančnika. Grega je za našo skupnost storil več, kot je bil dolžan; po Prešernu bi rekli: Kar je »zmogel«, to je storil!

Za svoje plodno delo je Gregor prejel številna družbena priznanja, na primer — Red dela z rdečo zastavo, Nagrado Borisa Kraigherja, Bloudkovo nagrado, Plaketo ob 90-letnici SPD itd.

Dragi Grega, hvala Ti za Tvoje delo z žejlami za vso srečo tudi vnaprej, za sončne gorske poti!

Marjan Oblak

ZBOR GORSKIH REŠEVALCEV

Gorski reševalci so svoj volilni zbor pred skupščino PZS opravili 19. 11. 1983 v Škofji Loki.

Na zborovanju je bilo 70 delegatov iz vseh postaj GRS v Sloveniji ter gostov oziroma zastopnikov RSLO, GO PZS, RŠTO, RK in postaje GSS Beograd. Dnevni red je ob poročilih načelnika komisije, načelnikov podkomisij ter blagajnika zajel dokaj zanimivo razpravo ter volitve organov komisije. Zastopnikom postaj in gostom so bila že pred zborom na voljo izčrpna poročila načelnika in vseh podkomisij oziroma blagajnika, ki so jih ti v teku zbora še dodatno osvetlili in podali tudi dokaj predlogov za bodoče delo.

Iz bogatih podatkov, ki jih je delegatom posredovalo gradivo, vključeno v dnevni red, je resnično težko izluščiti tisto, kar naj bi bilo posebej pomembno.

Po podatkih načelnika B. Vengusta je celotna GRS med obema skupščinama strokovno in številčno močno napredovala. Novo je, da je sedaj opremljena s prenosnimi radiotelefoni; 24 planinskih koč ima med sezono povezavo z organi milice v dolini.

Moštvo šteje 369 reševalcev in 167 pripravnikov, novih je kar 70 članov in 50 pripravnikov, ki jim je pri delu v pomoč tudi dopolnjeni in spremenjeni pravilnik.

Poglavitno reševalsko delo so bile akcije; od 1981 do konca oktobra 1983 jih je bilo 184, posebej še 33 poizvedovalnih. Ponesrečilo se je 157 planincev, od tega 60 smrtno. Očiten je močan porast nesreč alpinistov in ljudi, ki odhajajo v gore bolni. Marsikomu je v škodo alkohol.

Poudarjeno je bilo, da delo GRS, kljub prostovoljnosti, in četudi ni plačano, terja velika sredstva, saj je v letih 1981, 1982 in 1983 za svoj obstoj in delovanje porabila okrog 21,5 milijonov dinarjev, ki so jih prispevali RPNZ SRS, RSLO SRS, RŠTO, Loterijski zavod Slovenije, Zavarovalna skupnost Triglav, Zveza vodnih skupnosti Slovenije ter še številni drugi, da ne govorimo posebej o občinskih skupščinah, podjetjih in drugih. Vsa ta naklonjenost in pomoč GRS med drugim tudi zavezuje, da vlaga kar največ sil v preprečevanje nesreč ter hkrati vpliva na zaostrovanje kriterijev. Kaže, da bo posebno lahkomišelnost obiskovalce gora predlagala v postopek častnemu razsodišču PZS.

V obravnavanem obdobju je GRS praznovala 70-letnico obstoja in 30-letnico delovanja odseka za lavinske pse. Svojo dejavnost je povzela v zborniku, ki pomeni zarodek temeljitejšega zgodovinskega orisa, na katerega še čakamo.

GRS že leta spremlja množične pohode planincev, sodeluje v planinskih in alpinističnih šolah ter vodenih izletih. V letošnji zimi prireja s KVIZ že deveti dan varstva pred snežnimi plazovi. Hkrati s tovariško

pomočjo pozimi poudarja podkomisija za vzgojo in tehniko reševanja čedalje bolj tudi potrebo po tovariški pomoči v letnih razmerah in prek instruktorskih ter drugih kadrov posreduje znanje in veščine širšemu krogu planincev.

V preventivo sodi še pregled snežnih plazov v Sloveniji za kataster plazov, šolanje minerjev in lavinskih psov, da ne omenjamo posebej prizadevanja letalcev-reševalcev. Ti seveda lete v glavnem samo tedaj, ko je treba reševati, vendar njihovo delo praviloma preprečuje hude in najhujše posledice nesreče.

Število letalskih reševalnih akcij se iz leta v leto veča; v obravnavanem obdobju jih je bilo 84, v prejšnjem obdobju pa samo 32. Na kratko: helikopter je sodeloval v 45 % reševalnih akcij ter pri tem evakuiral 55 poškodovanih in 30 mrtvih planincev.

Zdravniki so posvečali posebno skrb izčrpanosti, podhladitvi in omrzlinam ter izsledke v laični obliki posredovali javnosti, znotraj GRS same pa slej ko prej pozivajo h kar najbolj solidnemu znanju v prvi pomoči ter ukrepom, ki naj to zagotove in omogočijo.

Prizadevanja podkomisije za opremo so zadelo na številne zapreke, ki izhajajo iz sedanjega težkega gospodarskega stanja. Uvoz je bil praktično nemogoč, zato bo čedalje pomembnejša nabava iz domačih virov, ki pa jih bo treba šele najti in pripraviti do tega, da bodo dali kaj od sebe. Spričo navedenega dramijo dosežki, ki jih je podkomisija kljub vsemu ustvarila, resnično občudovanje in misel, da so zbrani ljudje, ki vedo kaj hočejo in tudi, kako bodo to dosegli.

Veliko delo opravlja podkomisija za vzgojo in tehniko reševanja, ki nenehno skrbi za kadre GRS, od pripravnikov do članov in instruktorjev, brez katerih bi bilo nemogoče usklajeno delo po najodobnejših metodah reševanja. To delo dopolnjujejo tečaji za specifične naloge in profile reševalcev, ki jih izvajajo druge podkomisije GRS. Tokratni zbor gorskih reševalcev je moral izbrati tudi člane komisije za GRS in vodstvo podkomisij.

Načelniškemu mestu se je po 19 letih prizadevnega delovanja odrekal priljubljeni Bine Vengust ter ga izročil v mlade, vendar izkušene roke Danila Škerbineka.

Ostala posadka ostaja neizpremenjena; v komisijo se je kot propagandist vključil pripravnik PGRS Tržič, novinar Miro Kunšič, ki mu želimo uspešno delo na razmeroma neizorani ledini. Novo mesto namestnika načelnika so delegati zaupali kar načelniku podkomisije za plazove.

Zbor reševalcev je bil v dvorani SO Škofja Loka, ki jo je slednja v ta namen brezplačno odstopila v rabo gorskim reševalcem ter jih ob zaključku pogostila s prigrizkom.

SLAVJE POD SNEŽNIKOM

Pobrateni mesti Ljubljana in Reka sta povezani z Bratsko planinsko potjo. Slavje je bilo 16. oktobra lani na Sviščakih.

Udeležilo se ga je preko 1000 planincev iz Slovenije in Hrvalske, poleg tega pa še delegacija Planinske zveze Slovenije in Planinarskog saveza Hrvalske ter številni predstavniki družbeno političnih organizacij mest Ljubljane, Reke in Ilirske Bistrice. Slavnostna govornica tov. Nuša Kerševan, članica predsedstva MK SZDL in slovenska delegatka v zboru republik in pokrajin skupščine SFRJ, je v svojem govoru zbranim planincem med drugim dejala: »Planinci ste nam vedno kazali, s kakšno vneto in vztrajnostjo se je treba lotiti težav in preprek; prav vi dokazujete, koliko lažje je spopadanje s preprekami, kadar imate pred seboj jasen cilj. S tako vneto se bomo morali lotiti reševanja tudi drugih težav, kajti le tako bomo utrdili temelje federativne Socialistične republike Jugoslavije in nadaljevali pot, ki smo jo začrtali s Titom. Bratska planinska pot je hkrati tudi eno najlepših daril visokim jubilejem in rojstnim dnevom planinskih zvez Slovenije in Hrvalske ter počastitvi obletnice, ko sta bila priključena Istra in Slovensko primorje k matični domovini.«

Pot sta predala svojemu namenu Peter Lavrič, predsednik MDO Ljubljana in Miljenko Pavešić, predstavnik OPS Rijeka. Svečanost pa so popestrili tudi pevski zbori, recitatorji in folklori iz obeh republik.

»Bratska planinska pot Ljubljana—Reka je povzetek posameznih odsekov lokalnih krožnih planinskih poti in zelo posrečena oblika povezave, ki združuje v sebi najlepše predele pokrajin, kulturno zgodovinskih znamenitosti in značilnosti krajev med Ljubljano in Reko,« je v svojem nagovoru ob otvoritvi ugotovil Peter Lavrič.

»Pot je dolga preko 150 km. Začne se na Šmarni gori, nato gre preko Polhograjskih Dolomitov na notranjski del. Tu obišče Slivnico, Ravno goro ter se mimo gradu Snežnik povzpne na 1796 m visoki Snežnik. Od tu gre na hrvaški Snježnik ter čez Pla-

Nuša Kerševan med govorom

Foto V. Čeligoj

tak na primorsko stran in se konča v Podkilavcu nad Reko.

Značilnost te poti je, da pri načrtovanju ni bilo posegov v naravo, saj poteka po že nadelanih in markiranih poteh. Kontrolni žig pa je vsak veljaven žig, ki je predpisan za posamezno kontrolno točko.

Tako smo tudi planinci obeh republik dodali svoj delež k številnim vezem, ki krepijo prijateljstvo med pobratenima mestoma Ljubljano in Reko.«

Tisti dan je Snežnik, čeprav je bilo slabo vreme, zvalil še marsikatega planinca na svoj megleni vrh.

C. R.

S PD PTT LJUBLJANA PO PLANINSKI POTI OSVOBODITVE »PLANINE JUGOSLAVIJE«*

PD PTT Ljubljana je že drugič organiziralo obisk vrhov »PLANINE JUGOSLAVIJE (I. — 1977—79, II. 1982—83). Zaradi oddaljenosti je najbolje, da obisk teh vrhov izvedemo organizirano, v sodelovanju s planinskimi društvi na teh področjih. PD PTT Ljubljana ima tesne prijateljske vezi s številnimi planinskimi društvi širom po Jugoslaviji, in z nekaterimi so celo pobrateni.

PD PTT Ljubljana deluje že 30 let in vključuje okoli 1500 članov. Vselej si je prizadevalo, da širok krog članov vključi v aktivno življenje društva. Tako organizirajo številne pohode, izlete, zimске vzpone in tekmovanja.

Pot »PLANINE JUGOSLAVIJE« je prehodilo že blizu 50 članov. Obiske organizirajo vselej v drugi polovici avgusta in tako so leta 1982 bili na Pančičevem vrhu v Srbiji, obiskali so Kom Vasojevički in Bobotov Kuk v Črni gori ter Maglič in Zeleno glavo v Bosni in Hercegovini. Tokratni obisk je vključeval Crveni Čot v Vojvodini, Trem v Srbiji, Solunsko glavo, Pelister v Makedoniji in Džerovico na Kosovem.

Na pot so odšli z avtobusom 19. avgusta 1983. V Zagrebu pa so se planincem pridružili še člani PD Sljeme. Na Fruški gori so jih sprejeli planinci pobratenega PD PTT iz Novega Sada. Potem so šli na Crveni Čot, 539 m. Seveda so se tja pripeljali kar z avtobusom. Ogledali so si spomenik NOB na Iriškem Vencu in se odpeljali v Niš. V Nišu so jih sprejeli planinci PD PTT Niš. Ogledali so si Čele kulo in spomenik žrtvam zadnje vojne; posvečen je več kot 10 000 padlim in umrlim. 21. avgusta so po zajtrku nadaljevali pot proti Tremu, 1808 m. V dolini so se poslovili od planincev PTT Niša in se odpeljali naprej proti Skopju. Skopski planinci so jim pri hotelu Belevue priredili prisrčen sprejem. Odpeljali so jih na Vodno nad Skopjem, kjer je počitniški dom PTT.

Naslednji dan so spoznavali Skopje in njegovo okolico, popoldne pa so se odpeljali proti Solunski glavi, do izhodiščne točke na Preslap. Od tu so odšli do planinskega doma Karadžice, 1500 m, odkoder so naslednji dan odšli na Solunsko glavo. Z vrha so odšli do planinskega doma na Čeplesu, 1450 m.

24. avgusta jih je sprejela vasica nad Bogumilo, kjer jih je čakal avtobus. Odpeljali so se v Titov Veles, kjer so si ogledali Tovarno svinca in cinka, po ogledu pa so se odpeljali do počitniškega doma pri Begovi česmi v bližini Bitole.

25. avgusta so odšli na Pelister. Do vrha 2601 m visokega Pelistera (enaka višina kot jo ima pri nas Razor! — op. ur.) so potrebovali tri ure. Z vrha so se vračali po poti, ki drži do planinskega doma pod Pelistrom ob Črnem jezeru, od tam pa do vasi Nižopole.

V Makedoniji so obiskali Solunsko glavo in Pelister, vozili so se ob Prespanskem jezeru in čez 1600 m visoko Galičico, videli so Sv. Naum in se ustavili v počitniškem domu PTT v Ohridu. 26. avgusta pa so se odpeljali v Peč na Kosovem.

* Povzete iz obširnega poročila, ki ga je za PV napisal Stano Šimšič.

V predmestju Peči so jih že čakali prijatelji iz PD Džerovica; PD PTT Ljubljana in PD Džerovica iz Peči povezujejo vezi ves čas, odkar se je nad Nedžinatskim jezerom smrtno ponesrečil Stane Tomšič, član PD PTT Ljubljana. Njegova smrt pred skoraj 30 leti je obe društvi tesno povezala in ju pobratila.

V soboto 27. avgusta so planinci iz Ljubljane in številni prijatelji iz Peči odšli na štiri ure oddaljeno Džerovico, 2656 m. Srečali so se tudi z vojaki. Postregli so jim s »pasuljem« pa tudi zlahtne kapljice ni manjkalo. Prijetno razpoloženje in veder občutek je bil za vse enkraten, saj si tako toplega sprejema in srečanja skoraj ni mogoče predstavljati.

Program izleta ne bi bil popoln, če si ne bi ogledali še samostana Visoki Dečani. In potem so se odpeljali proti Sloveniji.

Planinci PD PTT Ljubljana so tako spet zbrali spoznanja in dožitja s srečanja v Vojvodini, Srbiji, Makedoniji in Kosovem. »Bogatejši smo za vezi prijateljstva, stakne med planinci planinskih društev PTT v Novem Sadu, Nišu, Skopju in Bitoli ter planinci PD Džerovica iz Peči.«

PETER PODGORNIK V REZIJI

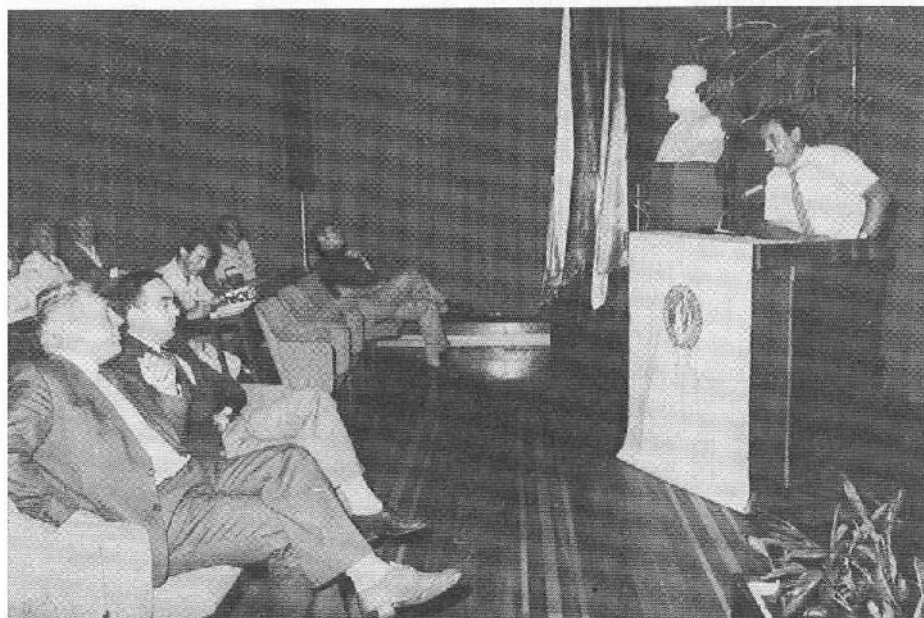
V kulturnem domu na Ravenci v Reziji so v soboto dne 12. novembra 1983 zvečer poslušalci prisluhnili predavanju sloven-

skega alpinista Petra Podgornika, ko jih je s pomočjo diapozitivov popeljal prek južne stene Aconcuaque v južnoameriških Andih in na himalajski vrh Jalung Kang v Nepal, z ogledne odprave za naslednji jugoslovanski alpinistični cilj — severno steno Kančencenge. Predavanje, namenjeno vsem ljubiteljem in obiskovalcem gora v Reziji, sodi že v tradicionalno izmenjavo predavanj med planinci — našimi rojaki v Reziji in primorskimi planinci. Ne le temu, tudi ostalim slovenskim planinskim predavanjem v Reziji radi prisluhnejo tudi italijansko govoreči gorniki, zato sproti prevajajo tudi v italijanščino, pomenijo pa tudi kamenček v mozaiku sodelovanja dveh sosednjih narodov.

Kot že tolikokrat doslej je Peter Podgornik tudi tokrat, na njemu značilen način, predstavil človeka-alpinista v divjem, neizpros- nem, trdem svetu večnega ledu in snega dveh mogočnih slrmi in na različnih koncih sveta. A vendar veje iz predavanja in diaposnetkov tudi velik posluh in ljubezen do romantičnih trenutkov v naravi, preprosto, a globoko občutenih trenutkov človeške sreče, tako da nam skozi predavanje predavatelj ne predstavlja le alpinizma kot šport, temveč tudi alpinizem kot estetsko doživljanje in konec koncev vtke v svoje predavanje tudi velik del svoje osebnosti, dela in življenja.

Spontan, dolg aplavz ob zaključku predavanja na Ravenci, pa je bila skromna za-

September 1983: Planinska slovesnost ob 90-letnici v Kranju, povezana z nabiralno akcijo za Triglavski dom na Kredarici; poročilo o njej je zbranim posredoval Emil Herlec. Prireditelj, na kateri je predsednik PD Kranj Franc Ekar nanizal najvažnejše poudarke o tej akciji, so pozdravili tudi predsednik PZS Tomaž Banovec in predsednik SO Kranj, Ivan Cvar. Slovesnost so spremljali predsednik Skupščine SRS Vinko Hafner in predstavniki DPO. Foto: Arhiv PD Kranj

Slovesnost na Okrešlju

Ob 90-letnici Frischaufovega doma na Okrešlju, 1378 m, je bila v oktobru 1983 planinska slovesnost, ki so ji prisostvovali Tone Bole, Viktor Avbelj, planinci iz Savinjske doline, Kranja in od drugod. Planinsko zvezo Slovenije pa je zastopal načelnik Gospodarske komisije Janko Mimik. Gradišar Dušan je natančno orisal zgodovino doma, predvsem pa prizadevanja Frana Kocbeka in J. Frischaufa za razvoj slovenskega planinstva v tem delu naših gor.

Foto F. Ekar

hvala in vzpodbuda avtorju na njegovi nadaljnji gorniški poti, hkrati pa povabilo naj še pride v Reziyo.

Boris Mlekuž

SREČANJE PLANINCEV NA HOMU

Planinci PD Zakubovica se srečujejo vsako leto. Letos so izbrali planinsko postojanko Hom. Pridružili so se jim tudi planinci iz PD Acro Celje in PD Polzela. S Polzelo sodelujejo že več let (izleti, pohodi, med-

sebojna pomoč). Tokrat so se pridružili še planinci AERO Celje (organiziralo je izlet na Kornate), PD Zabukovica pa za vsa tri društva izlet v Bosno, Črno goro in Kosovo. Posebnega priznanja je bila deležna orientacijska ekipa. Omembe vredno je tudi to, da je letos 186 članov PD Zabukovica prejelo transverzalne značke, ko so prehodili skupaj 18 transverzal.

Ob tej priložnosti je stekla beseda o načrtih za letos. Člani PD Zabukovica skupaj s člani OO ZZB Griže načrtujejo množičen pohod ob 40-letnici hajke v Zahomu, mimo planincev ne bo smela iti 40-letnica osvoboditve Gornje Savinjske doline, načrtujejo tudi, da bi zaključili Jugoslovansko planinsko transverzalo, planinci pa bi radi obiskali še Makedonijo in Grčijo.

Franc Ježovnik

TEK IN POHOD NA LUBNIK

Mladi PD Škofja Loka so bili že petič zapored organizatorji teka in množičnega pohoda na Lubnik. To je bilo v soboto, 22. oktobra, ko se je na startu, pred Homanovo hišo zbralo 50 ljubiteljev teka. Proga je bila dolga približno 5 km, višinska razlika pa je 675 m.

Tokrat je progo najhitreje pretekel Ivan Urh, KS Črna pri Kamniku. Med tekmovalkami je bila najhitrejša Zdenka Demšar iz AO Škofja Loka. Rekord teka na Lubnik ima še vedno zmagovalec Franci Novak iz AK Olimpija (čas 30 min 56 sek.). Najstarejši udeleženec teka je bil 52-letni Henrich Zadel z Bleda, navdušen planinec in star znanec lubniških strmin.

16. septembra 1983
— dan pred otvoritvijo
Triglavskega doma na
Kredarici — izstop iz
»Slovenske«:
Tone Sazonov-Tonač,
Andrej Marinc
in Tomaž Banovec

Foto ing. D. Metljak

LETNO ZASEDANJE MEDNARODNE KOMISIJE ZA VARSTVO ALPSKIH OBMOČIJ

Na Bledu je bilo od 29. septembra do 1. oktobra 1983 letno zasedanje Mednarodne komisije za varstvo alpskih območij (CIPRA). Glavna tema zasedanja: Alpska varstvena območja v praksi.

Slovenski strokovnjaki so tujim gostom najprej predstavili naš edini narodni park. Matjaž Jeršič in Mladen Berginc sta govorila o izhodiščih, ciljih in organizaciji Triglavskega narodnega parka, Stane Peterlin o naravnih in kulturnih značilnostih, Marjan Debelak in Ivan Žonta pa o usmerjanju razvoja TNP.

Med zasedanjem so zastopniki dežel članic CIPRE (Avstrija, Zvezna republika Nemčija, Francija, Švica, Italija in Liechtenstein) govorili o svojih narodnih parkih oziroma o zavarovanih alpskih območjih.

Države se pri prizadevanjih, da bi ohranile razmeroma nedotaknjena alpska območja, srečujejo s podobnimi težavami — kako preprečiti prodor industrije, gozdnih cest in elektroenergetskih objektov v osrčje alpskega prostora.

N. P.

ODLOM V STENI BAVŠKEGA GRINTAVCA

Kljub temu, da dajejo gore vtis nespremenljivosti, pa se občasno le zavemo počasnega, a stalnega oblikovanja gorskega površja. Poleg nenehnega preperevanja in razdejanja, ki ju le težko spremljamo, smo od časa do časa priče večjim spremembam, kot so na primer odlomi v gorskih stenah.

V septembru 1983 sem se s skupinico študentov Biotehnične fakultete podal na planino Zapotok prav v naročje hladne fronte, ki je z močnimi nalivi in babjim pšenom privihrala z zahoda. Nenadna ohlajitev je povzročila, da so se razpoke v krušljivi severovzhodni steni Bavškega Grintavca še razširile in v popoldanskih urah 12. 9. 1983 je močno zagrmelo. Grintavčeva grintava stena se je skrila v oblaku prahu in ko so se za bobnenjem odlomljenih skal polegli še drobni delci, se je pokazala nad amfiteatrom velika rdečkasta rana. Naslednji dan smo se vzpeli pod odlom in ogledovali podorno skalovje. Melišče je kazalo drugačno podobo. Nikjer nič zelenega, med kamenjem ni silil na plano kamnokreč; nobene madronščice, niti lišajev nismo videli. Povsod samo ostre skale, prekrite z rdečkastim prahom. Šele na tej divji in mrtvi površini smo se zavedli, kako mogočen je bil ta, sicer eden manjših odlomov. Kako je šele zagrmelo

v Logarski dolini pod Rjavčkim vrhom ali pod Dobračem!

Podorno skalovje je zasulo tudi markirano pot Zapotok—Bavški Grintavec in jo bo potrebno na novo označiti, saj zdaj, zlasti ob slabem vremenu lahko zaidemo. Kadar pa nas bo pot zanesla v ta, še najbolj znani del tretskega zakotja, bomo lahko spremljali spremembe na melišču. Prah bo izginil, skale bodo postopoma, zaradi delovanja vremenskih dejavnikov in lišajev osivele, v skopih prostorčkih med kamenjem pa bodo zaživele rastline.

Peter Skoberne

IZKUŠNJE TANAP O OBNAŠANJU V VISOKIH TATRAH

Del območja Štrpsko Plesó je v zimskem obdobju od 1. 11. do 1. 7. zaprto za obiskovalce. V to področje štejejo Furkotská dolina, Mlynická dolina nad slapom Skok in Mengusovská dolina na križišču poti Rysi — Hlincové plesá. Kot nam poroča sodelavec s tega področja, uvedba teh ukrepov še ni prodrla v zavest obiskovalcev. Nadzorniki TANAP, ki redno kontrolirajo svoja področja, se morajo zaradi

Foto P. Skoberne

tega pogosto zatekati k represivnim ukrepom. Število nediscipliniranih turistov je še posebno veliko v pomladanskih mesecih, med njimi pa prevladujejo tuji turisti.

Za obiskovalce je od leta 1978 zaprt tudi greben Belinske Tatre, vendar tukaj ni toliko nediscipliniranih turistov. Zato pa prihaja toliko več pritožb o tistih turistih, ki nabirajo gozdne sadeže, kot so gobe, borovnice in maline ter jih v košarah nosijo v kampinge in jih tam vkuhavajo.

Tudi na območju Javorine imajo mnogo dela s prevzgojo tistih turistov, ki ne upoštevajo prepovedi dostopa v Bielovodsko in Javorovo dolino ter se v ta namen namenoma izogibajo tistih predelov, kjer so postavljene opozorilne table. Posebno turisti iz NDR ne upoštevajo predpisov in

sodelavci zaščitenega območja so se morali že v osemdesetih primerih zateči h kaznovanju.

Veliko težav imajo čuvaji tudi med poletno sezono z vozniki motornih vozil, ki parkirajo zunaj za to določenih prostorov. Čeprav med kršilci niso samo tujci, vendar ti prevladujejo. Po uvedbi visokih parkirnin na čuvanih parkirnih prostorih puščajo vozniki svoja vozila na opuščenih starih cestah, da o parkiranju na zelenih površinah sploh ne govorimo. To pa pomeni, da mora biti vse bolj aktivna tudi služba za odstranjevanje nepravilno parkiranih vozil. Že doslej in tako bo tudi v prihodnje, morajo lastniki za vsako odstranjeno vozilo plačati kazen in stroške v višini okrog dvajset parkirnin.

Z. Z.

iz planinske literature

BROŠURA O TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

V septembru leta 1983 je izšla napovedana brošura o Triglavskem narodnem parku. Knjižica je kvadratne oblike in že naslovnica precej obeta. Na posnetku iz ptičje perspektive prepoznamo dolino Triglavskih jezer, za grebenom Tičarica-Zelharica pa se s snegom poprhani podi zaključujejo z značilno podobo Triglava. Namen publikacije je s slikami predstaviti nekatere vrednote narodnega parka, zato je bila posvečena velika skrb izboru fotografij in kakovosti tiska. Devetnajst fotografij je prispevalo 98 barvnih diapozitivov, ki jih najdemo na 32 straneh kakovostnega papirja. Celostranske panoramske slike nam predstavijo park s treh strani: savske, bohinjske in toliminske, vsebinsko pa jih dopolnjujejo manjše fotografije značilnih pogledov, naravnih znamenitosti, kulturnih spomenikov ter rastlin in živali. Čeprav so fotografije zgovorne že same po sebi, jih pojasnjujejo še kratki, včasih morda preskopi, podnapisi. Podatki o Triglavskem narodnem parku, geografskih značilnostih, varstvenih prizadevanjih, geološki zgodovini, rastlinstvu in živalstvu, delovanju človeka, so pregledno zbrani v zgoščenem prispevku, ki so ga pripravili delavci Zavoda SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine. Ob slovenskem besedilu tečejo vzporedno angleški, nemški in italijanski prevodi, ki pa jih bo potrebno v naslednjih izdajah jezikovno popraviti.

V brošuri je tudi pregleden zemljevid parka. Označena je samo zunanja meja, vrisane pa so nekatere najbolj dostopne naravne znamenitosti in kulturni spomeniki.

Prva naklada brošure je izšla v 5000 izvodih, izdajatelj in založnik Triglavski narodni park pa že pripravlja drugo, popravljeno izdajo (10 000 izvodov). Brošura bo po 180 din na voljo v knjigarnah Mladinske knjige, kasneje pa verjetno tudi pri Planinski založbi. Seveda pa je nad 10 izvodov knjižice moč naročiti neposredno na upravi Triglavskega narodnega parka, Kidričeva 2, 64260 Bled.

Tako lahko na poučen način spoznamo nekatere vrednote narodnega parka za ceno, ki je manjša od dveh steklenic piva na Kredarici! Za konec pa še zanimiva ugotovitev: to je ena redkih brošur o varovanih površinah v Jugoslaviji, kjer se v knjižici ne postavljamo z velikimi turističnimi objekti in kulnaričnimi posebnostmi.

Peter Skoberne

NAŠE JAME

25. izdaja Jamarske zveze Slovenije, Ljubljana, 1983

Prva jugoslovanska redna speleološka revija praznuje okroglo obletnico — 25 let. Prva jugoslovanska jamarska revija je sicer Speleolog iz Zagreba, ki pa ima zadnja leta pri izhajanju nekaj težav. Jubileju Naših jam je bil posvečen tudi razgovor 1. oktobra, ko je v širšem okviru tekla razprava o nekaterih problemih, ki se pojavljajo ob izhajanju revije. Žal razgovor ni dal pravega odgovora, jasno pa je, da revija Naše jame — taka kot je — mora izhajati.

Razprave v prvem delu so v glavnem povzetki referatov z zborovanja slovenskih jamarjev in raziskovalcev Krasa lani (1982) v Novem mestu.

Značilnost tega zvezka so tudi številni prispevki, s katerimi so se oglasili raziskovalci, ko poročajo o nekaterih zanimivih objektih in o svojem delu. Posebej naj opozorimo na izkušnje z bajalico, na poročila o dveh barvanjih na krasu itd.

Posebnost tega zvezka so tudi poročila z odprav, ko jamarji poročajo o uveljavljanju tudi na tujem (na Poljskem, v globokih brezni v Franciji in Italiji itd.).

Med Odmevi I. Gams podaja nekaj spominov in dopolnil k zgodovini naše organizacije med leti 1962—1965.

Redne rubrike so še Poročila z organizacijskimi poročili in Književnost.

Zbornik to pot značilno kaže težke razmere, ki vladajo pri nas, posebej med amaterskimi organizacijami, saj ima skromnejšo opremo, odredi se je moral nekaterim zanimivim prilogam in tradicionalni naslovnici.

Zbornik Naše jame, med bralce prihaja enkrat na leto, prejemajo tudi številni naslovi v tujini in v zamenjavo prejema knjižnica Jamarske zveze tujo literaturo, ki je v drugih knjižnicah ni najti. To pa je za sedanji čas odrekanja zelo pomembno.

Dušan Novak

ALPINISTIČNI RAZGLEDI 17/1983

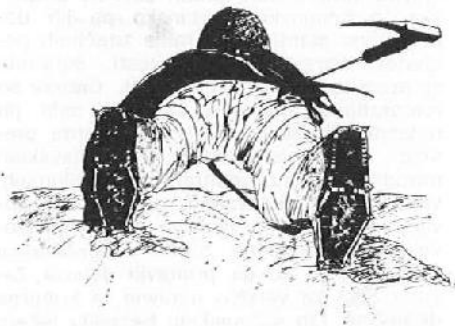
Alpinistični razgledi vendarle izhajajo, navkljub težavam, omenjenim v eni prejšnjih števil. Tokrat imamo v rokah 17. številko z letnico 1983, in kot se za alpinistični magazin spodobi, še z risbo plezalca v strmi steni na naslovnici. Pa vsebina? Ne razlikuje se bistveno od vseh prejšnjih vsebin, kar po eni plati utrjuje in potrjuje na začetku sprejeti koncept in vsebinsko zasnovo, po drugi pa začenja učinkovati monotono, enoznačno, morda celo kot izrazito enovit prostor, kamor sodi vse tisto, kar zaradi najrazličnejših vzrokov ni objavljeno ali objavljuje v »etabliranih« sredstvih obveščanja.

Zato tokrat manj o vsebini nasploh, nekaj več besedi pa o vsebini nekaterih prispevkov. Najbolj prav gotovo izstopajo odlomki razgovora o načelnih vprašanih alpinizma, ki ga je decembra 1982 pripravil Akademski AO, v tej številki AR pa so objavljeni pod zgornjim naslovom, ki pravi, da »alpinizem ni krava«. Uredniki so si ga sposodili pri enem od razpravljalcev, dr. Andreju O. Župančiču. Alpinizem res ni krava, pa še marsikaj drugega ni, so ugotavljali razpravljalci, le tega niso uspeli ugotoviti, kaj naj bi bil. Govorilo se je o kulturi, športu in nečem, kar je tam vmes, govorilo se je celo, da je nekakšna razreševalnica človeških kompleksov, gora pa satorij za zakompleksane posameznike,

dokler le niso ugotovili (Franci Malešič s pomočjo Stanka Gilića), da je pojem alpinizma zelo težko razložiti nekomu, ki se z njim ne ukvarja, alpinistu pa je ta pojem docela nemogoče razložiti.

Toliko o tej plati razgovora, kajti že spčetka se je težko sprijazniti z uvodno pripombo, da naj bi v razgovoru iskali predvsem tisto, kar združuje in ne tistega, kar ločuje, ko pa je prav v različnostih vsebinska kakovost. Uvodno pripombo je kasneje repliciral le Andrej O. Župančič, ki je dejal, da bi poleg tistega, kar združuje, morali slišati še kaj drugega.

Težko se je sprijazniti tudi z nedoslednostmi in nedorečenostmi, ki bi bile ob kasnejših avtorizacijah lahko odstranljive. Gre za nerazloččenost pojmov »množičnost v alpinizmu« in »alpinizma kot kulturnega dogajanja«. Takole piše na str. 12: »Politična načela in fraze govore o spodbujanju množičnosti, to pa je povezano z denarjem. Bal sem se, da se bomo pogovarjali predvsem o denarju, da bomo dejali, da nam prav planinska množičnost odžira denar, za alpinizem kot kulturno dogajanje pa ni družbenega vrednotenja.« Ko bi se držali temeljne misli teh dveh stavkov, potem bi za vrednotenje tako pojmovanega alpinizma ne bil odgovoren nihče drug kot Kulturna skupnost Slovenije. Popolno protislovje, to posplošeno in kar povprek sklicevanje na alpinizem kot kulturno dejanje (kaj sploh je to — kultura?), na isti strani, le nekaj vrstic prej pa je zapisano: »Alpinizem je šport, kar dokazuje že sama definicija športa... Toda vsakdo, ki je pri volji težko in hudo garati v stenah, tega ne bo počel iz neke muhaste zabave, pač pa je v njem prav gotovo nekaj globljega, nekaj, kar alpinizem še posebej vrednoti in ga dviguje na višjo raven, da lahko potem trdimo, da je

alpinistični razgledi

številka 17 1983

to še marsikaj več kot šport.« Kaj je to — marsikaj več? Iskanje smotra, smisla življenja, lepote, ali pa potrjevanje volje do moči, prvenstva, zmagoslavja?

Na 3. in 4. strani te številke AR je v Nejc-
cev spomin objavljenih nekaj njegovih mi-
sli o alpinizmu. Že kar na 3. strani Za-
plotnik odgovarja na tisti »marsikaj več«.
Tako le pravi: »Zame alpinizem ni le šport,
zame je plezanje življenje«. Nekje drugje
(Pot) je zapisal tudi, da je alpinizem umet-
nost, ker ima za (trdo prigarani) cilj do-
živeti lepote. Dve preprosti, a zaključeni
definiciji, ki jih seveda ni moč vsiljevati
nikomur drugemu, moč pa jih je ponuditi
v premislek, kako naj se govori o alpi-
nizmu.

V tej številki AR razmišlja o alpinizmu
tudi Nakašima Ton in to razmišljanje je
v prevodu Matica Maležiča prvič izšlo pod
naslovom »Največji plezalec na svetu« že
pred devetimi leti, torej je bilo časa za
branje dovolj. Poslednja stopnja besede
je molk, pravi Ton, najvišja stopnja ple-
zanja je njegova dokončna opustitev, naj-
višja stopnja umetnosti je njena samo-
ukinitve. Naj se torej alpinizem, če se želi
doseči, sam sebe ukine? Alpinizem kot
gibanje ali kot način življenja, celo kot
dopolnilo filozofiji in znanosti, kot pri Jugu,
ki smo ga skupaj z vsem njegovim misel-
nim bogastvom uspešno pozabili? Mislim,
da ne, kajti ljudje so plezali, plezajo in
bodo plezali, najvišja stopnja alpinizma pa
je še daleč v prihodnosti. Ljudje bodo to
svoje početje izrazili vsak po svoje do-
življali, kajti alpinisti so vendarle izrazili
individualne osebnosti. O tem govorijo
(tudi moje) izkušnje.

Naj se še enkrat povrnem k očitku o po-
splošenem govorjenju o alpinizmu kot kul-
turnem pojavu. Takrat, ko je to pojmo-
vanje dobilo jasnejše obrise, se je pisalo
leto 1932, leto prvega izida »Našega alpi-
nizma«, natančnejših opredelitev pa je bilo
deležno v uvodnih člankih (posebej To-
relli in Kajzelj). In pomislek? Prodvsem v

tem, da sta se tako alpinizem kot kultura,
njuna manifestativnost v življenju in njiju
pojmovanje, v teh petih desetletjih kore-
nito spremenila. Ne le v tehničnem po-
gledu, temveč v idejnosti in svojih ciljih.
Spremembe na pojmovnem področju kul-
ture so ogromne, saj je, razpredena v biti
narodovega življenja, doživela izjemno
transformacijo, se po eni plati »proleta-
rizirala« po drugi pa posegla po »elitnem
vrhu«, da jo danes kaj radi ozmerjamo kot
»meščansko vlačugo«. Tu se pojavlja kot
alternativna, tam kot kontra ali subkultura,
pa spel kot množična in ljubiteljska...
Teorije pa jo kot zgodovinsko in družbeno
kategorijo obravnavajo na stotine načinov.
Tudi alpinizem se ni izognil spremembam,
kajti če bi ostal tak (tudi v lastnem bistvu),
kot je bil leta 1932, potem bi ne bilo Eve-
resta, pa Lotseja, pa Daulagirija. Vsega
tega bi ne bilo, ko bi se ta naš alpinizem
iz Kajzeljevega in Torellijevega kulturnega
pojavnega razvil v vrhunski šport s kate-
gorizacijo, ki ima s kulturo le takrat vse-
binsko (ne manifestativno, niti ne profano)
stičišče, ko alpinisti pišejo, slikajo, kom-
ponirajo, kiparijo ali mojstrsko fotografi-
rajo in pišejo pesmi. Toda vsi ti, ki jih na
veliko srečo ni malo, so še vedno posa-
mezniki in ne predstavljajo alpinizma kot
takega v celoti, niti slovenskega ne.

Naj za konec povem, da naj gre pri raz-
pravah o tem, kaj je in kaj ni alpinizem,
za načelnost in jasnost izražanja, čemur
pa posploševanja ne morejo doprinesiti, še
zlasti ne v času, ko se vedno glasneje
zastavlja neko drugo vprašanje — kam
gre slovenski (jugoslovanski) alpinizem?
Prosto plezanje, kot vse kaže, vodi v čisto
športizacijo, vse ostale oblike pa bodo
(tudi na to opozarjajo dejstva) kaj kmalu
postale zgolj rekreativne oblike. O teh vpra-
šanjih pa je spregovorilo eno zadnjih po-
svetovanj, katerega besedilo se bo, pre-
pričan sem, kmalu pojavilo v Alpinističnih
razgledih.

Mitja Košir

alpinistične novice

OKROGLA MIZA O SLOVENSKEM ALPINIZMU*

(11. oktobra 1983 v prostorih PZS)

Naslovi iz gradiva, ki ga je komisija za
alpinizem poslala vsem udeležencem: alpi-
nizem in šport, vzgoja, organiziranost,
oprema, finančna problematika, informira-
nje, gorski vodniki, vrhunski alpinizem, ne-
sreče. Odstavki iz gradiva:

* Uredništvo Planinskega Vestnika ni dobilo vabila
na to zanimivo srečanje, zato objavljamo nekaj
nepovezanih višlov in zapiskov, ki jih je zbral
Janez Bizjak.

— Pri odnosih med AO in matičnim PD
se lahko pojavijo težave v različnih poj-
movanjih dela alpinističnega odseka. Alpi-
nisti potrebujejo za svojo dejavnost denar
in kolikor toliko proste roke pri planiranju
in izvajanju svoje aktivnosti, vodstvo PD
pa bi rado te mlade sile porabilo pri svo-
jih društvenih akcijah.

— Na PZS se z alpinizmom ukvarjata dve
komisiji, ki imata sicer razdeljene delo-
kroge. Vendar pa delitev alpinizma na al-
pinizem (KA) in ekspedicionizem (KOTG)
vnaša dvojna merila za vrednotenje dela
in rezultatov.

— Dvojno gledanje na alpinizem pri PZS se odraža v končni fazi tudi pri viru financiranja, pri ZTKOS.

— Nismo se še dokončno odločili, kakšno mesto naj bi dali kategorizaciji, usmeritvam v alpinizmu in popolnoma športnim oblikam plezanja, kot so plezanje po balvanih, »skalolazenje«, prosto plezanje. Vendar nekateri teh problemov odpirajo nova etična vprašanja.

— Nesreče so zadnjih nekaj let po številu in žrtvah na taki ravni, da nas upravičeno skrbijo. Vzrok za večino nesreč je subjektivne narave.

Pogovor za okroglo mizo je vodil Roman Robas, načelnik podkomisije za grške vodnike. Sejna soba je bila nabito polna, toda debata ni sledila tej številčnosti s pričakovano razburljivostjo, glasnimi in nasprotujočimi si besedami; mnenja se niso preveč kresala in temperatura je bila vsekozi zgledno umirjena. Je morda takšna umirjenost le zatišje pred viharjem? Kje so tisti »dobri, stari časi« šestdesetih let, ko noben sestanek, noben zbor ali srečanje slovenskih alpinistov, ni minil brez žolčnih razprav, vpilja in nekontroliranih izbruhov? Kaj so rekli slovenski alpinisti oktobra letos? (Da ne bo pomote: citirane misli posameznih alpinistov so samo del tistega, kar so povedali; poleg navedenih pa so govorili še številni drugi.)

Roman Robas:

Razčistimo, kakšno organizacijo oziroma kakšen način organiziranja potrebujemo! Naša osnovna organiziranost je vezana na članstvo v matičnih PD. Kako pa od tam naprej, ni dorečeno.

Danilo Škerbinek:

Glede očitkov o sporih v okviru PZS zaradi alpinizma tole: v PZS ni načelnega spora o aktivnosti, o odpravah ipd. Razhajanja so le glede plačila odprav. Kdo za koga pleza? Povejmo naravnost, da vsak pleza predvsem zase, iz osebnih motivov, za svoje osebno zadovoljstvo in svoj užitek. Pri alpinistih večkrat ni usklajenosti akcij! Alpinist bi moral dajati več kot samo vzpone. Npr.: fotografija, spisi, opisi, poročila, članki, sodelovanje na tečajih. Razmislimo tudi o profesionalnem pristopu: potrebujemo svojo profesionalno gorniško šolo, v kateri bi najboljši alpinisti predstavljali vzgojni kader.

Roman Robas:

Dajem v razpravo predlog o strokovnem svetu za alpinizem. Je svet v redu ali ni? Nekateri, predvsem ZTKOS, menijo, da tako strokovno telo potrebujemo. Kaj bi delal strokovni svet?

Tomaž Jamnik:

Dogovorimo se ne le to, kakšno organiziranost potrebujemo, ampak kakšno organiziranost si pravzaprav želimo! Ne bi bilo narobe, če bi na upravi PZS le imeli svojega profesionalnega uslužbenca.

Drago Metljak

KA v svojem amaterskem sestavu ne zmore opraviti vsega dela. Že pred enim letom smo obravnavali vprašanje profesionalca. Zaradi denarnih težav uprave PZS in zaradi splošnega gospodarskega položaja za zdaj ne vidim možnosti, da bi takega stalnega delavca dobili. In kdo bi lahko bil ta profesionalec? Takoj bo mnogo očitkov in nasprotovanj: zakaj prav ta, zakaj ne oni! Organizacijo strokovnega sveta pa zahteva ZTKOS, da bi ocenjeval delo vrhunskih alpinistov, se v njihovem imenu boril za finance, koordiniral načrte in cilje.

Tone Škarja:

Alpinisti se organiziramo zaradi skupnih interesov. Kadar te skupne želje čutimo, se ni težko pravilno organizirati. Nesmiselno je vnaprej predpisovati organizacijske sheme; predpisi in dogovori morajo slediti delu. Ne narobe! Obratna pot rojeva toge kalupe in zavore. O profesionalnem delavcu: na upravi PZS je profesionalca za alpinizem še kako potreben! Opravljal bi tisto, kar mi v svojih amaterskih okvirih in ob službenih zadolžitvah ne zmoremo. Če ima profesionalca mladinska komisija, ne razumem in tudi nelogično je, da ga ne bi mogla imeti tudi KA in KOTG skupaj.

Aleš Kunaver:

Škoda se mi zdi razmišljati o spremembi organiziranosti. Če z njo nismo zadovoljni, je to zato, ker obstoječe ne izvajamo. Obnašamo se tipično jugoslovansko: kriv je zakon oziroma dogovor, ne pa ljudje, ki se ga ne drže. Organiziranost je treba le dopolniti. O letošnjih nesrečah: morda je stremenje po vrhunski kvaliteti v slovenskem alpinizmu krivo za mnoge nesreče.

France Malešič:

Če vsak teden v časopisih govorimo o uspehih (o preplezanih smereh), je prav, da si v obraz povemo tudi o nesrečah in o njih vzrokih.

Bojan Zupet:

Bil sem zraven, ko smo leta 74 sprejemali kategorizacijo. Takrat smo se dogovorili, da jo sprejemamo samo zato, da bomo zadostili družbenim normam pri razdeljevanju finančnih sredstev (TTKS ipd.). Rekli smo, da zaradi kategorizacije ne sme priti do zavistnega tekmovanja, do rekorderstva in do stremjenja po golem nabiranju točk!

Tone Škarja:

Solo vzpone so sposobni plezati le notranje trdni ljudje. Ti resnično plezajo zase, potrjujejo se le pred samim seboj. Merila za solo vzpone ne smejo biti vključena v okvire kategorizacije. Sicer bi se s solo-vzpomi začeli ukvarjati ljudje, ki takim vzponom psihično niso kos; takim ni važna osebna potrditev, ampak zbiranje točk. Na visoki ravni nismo vsi enaki (solo vzponi, vrhunski alpinizem). Eni so bolj sposobni, drugi manj. To je treba poudariti! Čeprav v Jugoslaviji prevladuje mnenje, da smo na vseh področjih vsi enaki. Pa ni tako.

Janez Bizjak:

Glede opreme je slika v slovenskem alpinizmu takale: po svojih uspehih so se naše odprave v tuja gorstva postavile v vrsto najboljših na svetu, štejejo nas med alpinistične velesile; pri opremi pa se uvrščamo med najbolj zaostale in revne dežele sveta. Saj nimamo ničesar svojega. Druga plat medalje našega svetovno znanega alpinizma je, da je pogojen s tihotapljenjem opreme: čevlje kupujemo v Avstriji, ekspedicijske nahrbtnike v Italiji in Franciji, čelade v Italiji, cepine in šotore v Nemčiji, spalne vreče nam delajo Čehi, vrvi večkrat kupimo pri Poljakih. Če bo šlo tako naprej, na koncu še navadnih nogavic ne bomo imeli svojih. Tej bedi botruje znana krilatica, da se pri nas nič ne izplača izdelovati; da je menda kupna moč za našo planinsko opremo premajhna. Tega ne verjamem!

Jani Pšenica:

Problem čevljev je bolj pereč kot problem druge opreme. Danes pri nas ni mogoče kupiti niti navadnih, dobrih planinskih čevljev.

Zapisal Janez Bizjak

12. 11. 1983 so prvič pri nas prikazali 500 litrski balon SAVA s črpalko TOMOS. Komplet lahko manjši helikopter prenese na področje požara v gorah. Ta vrsta gašenja na težko dostopnih terenih je uporabna tudi za gašenje požara v planinskem domu.

Tisti ponedeljek v novembru so navzoči lahko ocenili uporabnost za reševalne namene vojaškega borbene helikopterja Gaselle. Izkazal se je za delo v GRS, ko je sodeloval v programu, ko so prenašali tovor, reševalce in ponesrečence. To slejkoprej predstavlja dodatno pomoč v delu naše GRS.

Tega dne je bilo v vojašnici, vojna pošta 1098, Kranj, srečanje GRS postaj Gorenjske. Zbralo se je blizu 200 reševalcev. V planinski enoti so predstavili program (planinstvo, reševanje in transport, alpinizem). Reševalci so si ogledali planinsko vadbico in ga tudi preskusili ter ga ocenili za zelo uporabno. Pobuda JLA, ki jo je dala za to srečanje, je pomembna tudi zato, ker odpira možnosti za take demonstracije tudi v prihodnje.

KORISTNO MEDNARODNO SODELOVANJE

Bovška postaja GRS je v soboto, 12. novembra organizirala mednarodno reševalno vajo. Udeležili so se je tudi reševalci iz Italije in Avstrije. Vaja je potekala v stenah nad trdnjavo Kluže. Gostje iz Italije in Avstrije so prav tako kot domači reševalci, aktivno sodelovali v enem izmed treh reševalnih moštev. Vsako moštvo je moralo opraviti različne naloge v tehniki reševa-

nja. Reševalci so si tako neposredno izmenjali izkušnje, reševalne prijeme, spoznali razlike v tehniki reševanja ter se med seboj tudi osebno spoznali. Ob zaključku vaje so udeleženci ocenili, da je taka oblika praktičnega sodelovanja nadvse koristna za skupne reševalne akcije v obmejnih gorah. Bovška postaja GRS bo na željo gostov iz Rajblja, Beljaka in Rezije pozimi organizirala mednarodne zimske reševalne vaje, najverjetneje v pogorju Kačina.

Boris Mlekuž

razgled po svetu

ŠEST PRAVIL ZA SMUČANJE V GOZDOVIH

Smo sredi nove smučarske sezone in z njo se je v alpskih državah znova prebudila stara razprava med lovci in gozdarji na eni ter turnimi smučarji in tokači na drugi strani. Bistvo spora je seveda varstvo narave in še posebej divjadi v visokogorskem svetu. Posebno vprašljivo je smučanje v alpskih gozdovih, kar najbolj vznemirja divjad in tudi vsaj nekoliko škoduje že tako hudo ogroženim gozdom v teh višinah. Obe strani sta se naposled sporazumeli, da prepovedi ne bi veliko zalegle, zato so se zedinili na naslednjih šest pravil, ki bi jih morali smučarji vsekakor upoštevati in se po njih ravhati:

1. Med smučanjem po gorskih gozdovih je treba vsekakor upoštevati markacije.
2. Kdor se med vzponom znajde na pametno utrti poti, naj si ne utira nove.
3. Nihče naj bi ne smučal po nedotaknjenih pobočjih, če bi bila s tem motena divjad. Smučajmo le po strminah, kjer ni dreves in skalnih pomolov, ki sicer ponujajo živalim kritje in zavetje, ter po severnih in severozahodnih pobočjih, ki pogosto ponujajo najbolj mikavne smeri, divjad pa se jih zaradi neugodnih klimatskih razmer rada izogne.
4. Če že od daleč opazite divjad, jo je treba v velikem loku obiti ali obvoziti. Če to ni mogoče, je treba živali opozoriti na našo navzočnost tako, da jih ne prestrašimo, torej s pogovorom v običajni glasovni jakosti.
5. Divjadi nikakor ne smemo samovoljno zalezovati ali celo zasledovati, da bi jo fotografirali iz bližine.
6. Pozimi se je treba vsekakor odpovedati dodatnemu prehranjevanju divjadi.

Upoštevanje zgornjih pravil lahko pomaga številnim živalim, da bodo bolje prestale trdi zimski čas. Divjad se požene v beg pri večini srečanj s človekom, pri tem pa porabi veliko energije, ki jo je zaradi

skromne izbire v prehrani pozimi zelo težko nadomestiti.

(»Alpin«, 11/1983.)

M. A.

SAMOMOR IZ NEUMNOSTI

Na Matterhornu, ki velja že od nekdaj za pravo »usodovsko« goro, so med 1. julijem in 20. septembrom 1983 zabeležili nov antirekord, saj je ta švicarska gora zahtevala kar 18 smrtnih žrtev. Zato je bilo letošnje poletje tudi najbolj črno doslej.

Tako grozljivo kot pred 118. leti se vzponi na Matterhorn seveda ne končujejo več. Takrat, 14. julija 1865, so se izmed sedmerih prvih pristopnikov vrnilo le trije: Edward Whymper ter oče in sin Taugalter. Od tedaj do danes je na tej gori izgubilo življenje nad 500 ljudi. Vsako poletje skuša priti na Matterhorn nekako 3000 alpinistov, kar pomeni, da se jih znajde v njegovih ostenjih v posebno ugodnih dneh tudi več kot sto. Že iz tega se ponuja preprost račun: kolikor več vzponov, toliko več nesreč. Vendar temu ni docela tako, čeprav je res, da skušajo priti na njegov 4478 m visoki vrh tudi taki, ki vedo le to, da Matterhorn je. In s takšnim znanjem se brez pomoči gorskih vodnikov, kajti to bi bilo predrago, spopadejo z goro.

Med letošnjimi 18 ponesrečenci so skoraj izključno tujci, ki porabijo svoj dopust za potovanje do Zermatta, da bi se povzpeli na goro in nato doma pripovedovali o svojem pustolovskem zmagovalstvu. Toda za tako dejanje večinoma sploh niso sposobni in tako je nesreča že nekako vkalkulirana v njihovo početje. Kot je tragično za posameznike in še posebej za njihove svojce, je krivdo po pravilu treba iskati pri ponesrečenih samih. Ne gre torej za usodo, marveč za neumnost. Pravzaprav za nekakšen samomor zaradi nevednosti, nespameti in častihlepja. Nekaj tega je bilo zanesljivo v igri tudi leta 1865 — toda od takrat je tudi gornštvo doživelo velkanski napredek, tako vsaj mislimo!

(»Alpin«, 11/1983.)

M. A.

TELEVIZIJSKI FILM O JULIUSU KUGYJU

V koprodukciji med RTV Ljubljana in ORF nastaja ta čas tridelni televizijski film o življenjski zgodbi znanega pravnika, trgovca, planinca in prijatelja glasbe dr. Juliusa Kugyja, ki je bil rojen leta 1858 v Gorici in je sodil med najvidnejše osebnosti v zgodovini Alp. Kugy velja predvsem za odkritelja Julijskih Alp, svoja doživetja v gorah pa je znal vzvišeno in hkrati napeto opisovati. Njegovo najbolj znane knjige so »Iz življenja planinca«, »Delo, glasba, gore« in »V božanskem nasmeju Monte Rose«. Kugy je umrl leta 1944 v Trstu. Prijatelji gora z napetostjo čakajo na ta film, ki ga je režiral Kranjčan Marjan Ciglič in v katerem igra glavno vlogo koroški igralec Manfred Lukas-Luderer. Za film se že zanimajo televizije v Nemčiji, Švici in Italiji.

(»Alpin«, 11/1983.)

M. A.

ZA KAJAKAŠE: ZGORNJA KORITNICA

Stalna rubrika, ki je namenjena kajakašem po divjih vodah, je v najnovejši številki revije »Alpin« (11/1983) posvečena Zgornji Koritnici. Avtor prispevka ugotavlja, da je Zgornja Koritnica, kljub navedbam v strokovni literaturi, med kajakaši skoraj neznana. Do tega je prišlo nemara tudi zato, ker njenih najlepših delov ni mogoče videti s ceste.

Če se pripeljemo prek Predila, dospemo za vasjo Log do mostu čez Koritnico. Vendar dostop do vode zaradi strme soteske ni mogoč. Zapeljemo se še nekaj sto metrov naprej, kjer zavije ostro na desno ozka cesta, ki nas pripelje do manjše elektrarne. Tam lahko pustimo vozilo, dostop do vode pa je možen pod leseno kočo, mimo katere smo se pripeljali.

Od tod naprej nam Zgornja Koritnica ponuja nekako pol kilometra čudovite vožnje, zatem pa se začnejo trije hitro si sledi kanjoni s težavnostjo četrte stopnje. Prav ti pomenijo višek našega podviga. Za kanjoni sledi viseči most, od tod do stare trdnjave pa je še poldrugi kilometer. Tehnično in pokrajinsko je to gotovo najlepši del Koritnice, ki se ponaša z izredno čisto vodo. Najugodnejši čas za vožnjo je od maja do julija. Tehnična zahtevnost tretje do četrte stopnje, le eno mesto je še za stopnjo težavnejše. Z motornega vozila kajakaša sicer ni mogoče opazovati, vendar so kanjoni za pešca zlahka dostopni.

M. A.

PROBLEMI VARSTVA PRED PLAZOVI IKAR

Najbolj učinkovito je tisto varstvo, ko ljudje prislusneje opozorilo, nasvetom in zdravi pameti ter ne rinejo z glavo v zid.

Visoko letno število mrtvih v snežnih plazovih — 131 v sezoni 82/83 — dokazuje, da za preventivo pri ljudeh ni dosti poslušnosti. Razen številke same dokazuje to trditev še nesporna ugotovitev, da skoraj vse plazove povzročijo prizadeti sami.

K preprečevanju nesreč sodi dobro znanje, torej tudi literatura, ki izhaja v različnih jezikih in je je dandanes že kar precej. Drugo je vprašanje, kako razumeti vsa ta dela, napisana v nemškem, italijanskem, angleškem, francoskem, tudi španskem in ruskem jeziku in morda še kakšnem. Članu podkomisije, F. Gansserju in nekaterim njegovim sodelavcem, je uspelo pripraviti slovar najpomembnejših in najvažnejših besed s področja snega, plazov, naprav in pripomočkov varstva v petih jezikih, ki ga bo za slovenske bralce opremil z ustreznimi izrazi P. Šegula. Slovar ne bo zgolj pripomoček za branje strokovne literature, temveč bo poskrbel tudi za to, da v izrazih ne bo zmošnjave kot doslej, saj bo nekatere pojme opisal tudi z definicijami.

Govorili so tudi o vzgoji strokovnjakov za plazove. Pri tem so prišli do zaključka, da bi sčasoma morali opraviti enoten tečaj na mednarodni ravni najmanj vsi instruktorski. Kaže, da bo to nalogo že kmalu spet prevzel Institut za raziskave snega in plazov v Davosu.

Pavle Šegula

IKAR V VISOKIH TURAH

Delegacija naše GRS v zasedbi Bine Vengust, Andrej Robič, Marjan Salberger, Pavle Šegula in Gorazd Šturm je oktobra sodelovala na 29. zasedanju IKAR (Mednarodna komisija za reševanje v gorah). V alpinističnem vzgojnem središču Rudolfs-hutte so od 12. do 15. 10. 1983 zasedale vse podkomisije, zadnji dan pa je bil občni zbor IKAR kot celote.

Zdravniška podkomisija je obravnavala probleme medicinske vzgoje reševalcev in zdravnikov GRS. Na sporedu so bile še druge stvari: nesreče v prazničnih dnevih, kačji pik, zasedanje zdravniške komisije UIAA aprila 1984.

Reševalci-operativci in opremlarji so ugotovili, da sedanja oprema še vedno ustreza, da pa narašča pomen improvizacij, saj si z njimi — če jih obvladajo — lahko pomagajo tudi alpinisti in drugi planinci ter tako pogosto na kraju samem že neposredno po dogodku oskrbe in pomagajo ponesrečencu, GRS pa prihrani odvečno delo. Statistični podatki te podkomisije povedo, da je v minulih sezonah umrlo v evropskih gorah 945 planincev, posegov GRS pa je bilo 9786. Od tega je 3359 akcij letalske reševalne službe.

Podkomisija za plazove je zabeležila 131 smrtnih žrtev in ugotovila, da je med njimi največ turnih smučarjev. Lavinskih psov je vedno več, velike pa so težave z ne-

sporazumi v tehnično komercialnem svetu, ki proizvajajo naprave za iskanje zasutih. Z odločitvijo za enotno in eno samo frekvenco bo treba počakati še vsaj leto dni, ker avstrijski delegati niso bili voljni prisluhniti poznavalcem, ki vedo, kaj je prav. Obeta se slovar izrazov s področja snega, plazov in varovalnih objektov.

Letalci so v obsežni debati razpravljali o nevarnostih reševanja s helikopterjem in ugotovili, da je klasično reševanje v gorah združeno z več nevarnostmi in težavami. Kljub temu so priporočili kar najbolj izbrano kadrovanje, poostreno šolanje osebja, smisel za praktičnost in strokovno upravičeno organizacijo dežurne službe. Menili so se o nesrečah helikopterjev v akcijah ter razpravljali o reševalni ploščadi, ki jo za reševanje v gorah in iz visokih stavb uvajajo Američani. Prihodnje srečanje bo oktobra 1984 v Vaduzu, Liechtenstein.

Pavle Šegula

»ZNAMENJA« POTEPUSKIH PLESKARJEV O Z LJUBEZNIJO NASLIKANIH POPOTNIH OZNAKAH V GORAH

Marsikomu so markacije pomembna pomoč pri orientaciji, nekateri se nanje jezijo, a so tudi takšni, ki barvnih madežev ob poteh sploh ne opazijo. In vendar je za vse različne markacije moral nekdo poskrbeti in se pri tem kar dobro potruditi. Vsi vemo, da za to večinoma skrbijo planinska društva, da bi tako pomagala popotnikom.

Veliko planincev je, ki načelno ne nosijo na svojih pohodih s seboj niti zemljevidov in kompasa niti nimajo izbrušenega občutka za orientacijo. In vsi takšni bi bili dobesedno izgubljeni, če bi ne bilo barvnih madežev ob robu poti.

Bilo je v minuli pomladi, ko sem med vzponom do planinske kočice v francoskih Alpah srečal dva mlada Francoza, otovorjena s kotliči za barvo in čopiči. Njuno društvo ju je poslalo, da bi obnovila popotna znamenja na skalah in drevesih, ki so z leti prehudo obledela. Dalj časa sem ju spremljal in fotografiral, kajti vseč mi je bilo, kako skrbno sta izbirala prostor za svojo slikarsko dejavnost in s kolikšno ljubeznijo sta nato napleskala ustrezne puščice. V tem nas je prehitel zajeten in hudo prepoten možak, se ustavil in zarohnel, kaj neki iščejo ti zmazki v čudoviti naravi! Hudoobno je s pogledom ošvrknil barvo in čopiče ter odhitel naprej, ne da bi počakal na pojasnilo.

Dobro uro pozneje je z zariplim obrazom znova prišel naproti. Na enem izmed razpotij je bil oddirjal naravnost, namesto na levo, in tako zgrešil pot, ki je vodila do kočice.

Seveda bi od pravega ljubitelja narave, ki išče nedotaknjenost gorkega sveta, že lah-

ko zahtevali, da bo tudi brez tuje pomoči našel pot do svojega cilja. Toda celo to je danes, v času množičnega turizma in razprodaje gora, nekoliko prehuda zahteva, da, celo nemogoče. Gorske straže in reševalne službe imajo že tako ali tako polne roke dela. Pa naj gre za navezo, ki je zaradi izčrpanosti obvisela v steni in ne najde pravega sestopa, ali za popotnika, ki v na novo zapadlem snegu nikakor ne najde prave poti.

Vprašanje potrebnosti bi bilo s tem razčiščeno. Drugo vprašanje pa je, kako in kam te slikarje v naravi namestiti. Prenekateri vzponi in sestopi so že tako okrašeni, da zaradi preštevilnih črt, pik in puščic prej spominjajo na bojišče in zato zbuja misel, da so popotni pleskarji, ki so bili tod na delu, morali delati na akord. Seveda potem ni nič čudnega, če popotnik že po nekaj kilometrih vidi rdeče.

Da gre tudi drugače, dokazujejo mladi Francozi. Njihove puščice so lepe in prijetne za oko. Pogosto se stapljajo z okolico: temnomodrim nebom, posebno lepo rastlino, skorjo samotnega drevesa ali na posebno slikoviti skali v očarljiva tihožitja. Treba jih je le najti in pravilno gledati. — Članek je ilustriran z devetimi zelo lepimi barvnimi posnetki posebno imenitnih markacij v Evropi.

(»Alpin«, 10/1983.)

M. A.

MEDNARODNI PLANINSKI MUZEJ NEPAL

Nepalska planinska organizacija je osnovala 15-članski odbor, ki naj poskrbi za ustanovitev mednarodnega planinskega muzeja.

V odboru so vidne osebnosti Nepala, Reinhold Messner bo nepalski predstavnik v Evropi, podobno kot Tim Mc Cartney Snape v Avstraliji.

Predlog podpira tudi UIAA, ki je pisмено zaprosila za sodelovanje vse članice. Muzej so bili obravnavali na 52. zasedanju UIAA v Bruslju, leta 1984.

Nepalska Himalaja ima prek 1300 vrhov, katerih višina presega 6000 m. Dežela skriva množico zanimivosti, ki jih obiskovalec med svojim kratkim obiskom ne more niti približno dojeti. Zato se večina še in še vrača, če ima priložnost; muzej bi jim lahko pomagal na več načinov:

1. zadovoljil bi najosnovnejšim željam obiskovalcev s podatki o deželi in njenih gorah,
2. predstavil bi zgodovino planinstva v Himalaji, mejnike osvajanja, fizične vidike gorstva, osebnosti himalajizma in tehnično gornišтва,
3. omogočil bi razvoj knjižnice o Himalaji in himalajizmu ter omogočal raziskave na terenu,
4. postal bi mednarodno središče za izmenjavo idej in izkušenj s področja gor-

ništva prek občasnih posebnih programov, seminarjev, razstav in predavanj.

Kaže, da bo MPMN (Mednarodni planinski muzej Nepal) nastanjen v drugem največjem turističnem središču Nepala, v mestu Pokkara. Poleg osrednjega poslopja bo več zgradb, v katerih bodo živeli raziskovalci, kjer bodo prodajali spominke in kjer bodo razni pomožni prostori. Vse to bo obsegalo vsaj 2,5 ha zemljišča. Z vsemi pritliklinami bo muzej organsko vključen v krajino. In še osnovna zamisel o muzejskih oddelkih; to bodo: Oddelek za fizično in naravno zgodovino Himalaje, gorništvu v Himalaji, znamenite osebnosti himalajizma, tehniški vidiki gorništvu, avditorij, knjižnica, delavnice in trgovine ter uradi.

P. Š.

(Bilten UIAA št. 103/1983)

O OZNAČEVANJU PEŠPOTI V ČSSR

Namen markacij ni samo, da vodi popotnika po njegovih poteh, ampak je na Češkoslovaškem močno v ospredju tudi naravovarstveni vidik. V vseh narodnih in

krajinskih parkih je hoja dovoljena samo po označenih poteh. Pravijo, da jih v to sili zelo velik obisk njihovih parkov, kjer bi stotisočglava množica obiskovalcev kmalu uničila vso naravo, če bi smel vsakdo hoditi po svoje (hoja zunaj označenih poti je kazniva).

Tudi češkoslovaški markacisti menijo, da je označenih poti dovolj in ni potrebe po njih širjenju. Tudi tam delujejo brezplačno in zelo dobro sodelujejo z upravami parkov, pa tudi z gozdarji so uredili odnose, potem ko so se dogovorili o načinu markiranja v gozdu. Imajo pa zelo velike probleme s kmetijskimi posestvi, ki svojevoljno spreminjajo, zapirajo, preoravajo označene poti, tako da prihaja pogosto do neskladij med turističnimi kartami in stanjem na terenu.

Veliko pozornosti posvečajo tudi označbam in kažipotom na križpotjih ter preglednim turističnim kartam, ki jih poslavljajo ob glavnih dostopih; te pa so prepogosto tarča brezvestnih in objestnih obiskovalcev, ki se imajo za popolne gospodarje narave z vsemi pravicami in brez dolžnosti.

(Po reviji Turista na cesti 83/9 priredil Karel Natek.)

na kratko...

PO POTEH BREŽIŠKE ČETE

VII. pohod Po poteh Brežiške čete je bil 23. oktobra lani v Pečicah. Udeležilo se ga je 700 tekmovalcev in sicer iz Zabukovice, Sevnice, Krškega, Podbočja, z različnih koncev brežiške občine, Reke, Samobora in petih PD in taborniških organizacij iz Zagreba.

Tekmovanje v orientacijskem teku so v okviru ZTKO Brežice izvedli PD Brežice, ZRVS, občinska strelska zveza in taborniška organizacija, odvijalo pa se je v petih ekipnih in prvič v dveh posameznih kategorijah.

KAJ JE NOVEGA V ZASAVJU

Planinska društva v revirjih — Trbovlje, Zagorje, Hrastnik, Dol pri Hrastniku so organizirala v zadnjem času precej izletov v domači planinski svet. Izletov se je udeležilo mnogo članov in nečlanov, med temi tudi številni člani Revirskega energetskega kombinata »Edvarda Kardelja«.

OBLJUBO SO IZPOLNILI

V glasilu kolektiva delavcev »SGP Slovenija ceste, tehnika, obnova« beremo reportažo E. Lampiča, kako je 11 planin-

cev PD tega podjetja, kljub dežju in v višjih legah tudi sneženju, prisostvovalo otvoritvi obnovljenega planinskega doma na Kredarici. »Čeprav je bilo zjutraj nemogoče vreme, smo preživeli lep dan, ki nam bo ostal v spominu kot Dan Triglavskega doma,« zaključuje pisec svoje vtise s Kredarice.

Pred leti je pogorelo planinsko zavetišče na Jakobu nad Preddvorom, last planincev »Žičnice« iz Ljubljane. Zdaj je tam pogorišče, ki nikakor ni v okras planinskemu okolju. Objekt bi vsekakor zaslužil, da bi ga obnovili, saj je bilo vloženi dosti planinskih prostovoljnih ur. Na fotografiji je razpadlo gospodarsko poslopje nekdanje »mežnarije« na Jakobu in zidovje pogorišča.

Foto F. Ekar

»Sporni« stolp, ki si ga je omislila planinska skupina iz Iskre v Kranju, ko so ga nameravali postaviti na vrhu Storžiča.

Na intervencijo PD Tržič so sklicali razgovor gorenjskega MDO, PD Tržič in PD Kranj ter obeh Komitejev za urbanizem iz Kranja in Tržiča. Sklenili so, da obeležja ne sodijo na vrhove gor. Sklep je bil hkrati tudi opomin vsem morebitnim bodočim takim zamislim, da ne bi bilo »jalovega« dela...

Foto F. Ekar

GORSKI POPOTNIK 3/83

Marljivi planinci Integrala so izdali tretjo številko biltena »Gorski popotnik«. Med drugim podrobno opisujejo vsa dela pri obnovi doma. Imeli so kar 30 delovnih akcij z 10 850 delovnimi urami. Od tega je kar 8770 prostovoljnih delovnih ur. Planinci tega kolektiva zatrjujejo, da bodo obnovljeni dom odprli že prihodnje leto.

SPODNJA KOČA NA GOLICI

Planinci PD Jesenice so izkoristili lansko ugodno vreme in v grobem zaključili, seveda s prostovoljnimi delom, vsa dela pri novi »Spodnji koči na Golici«, 1500 m. Če bi lahko pohiteli še obrtniki, bi planinsko kočo že lani predali planincem, tako pa bodo novo planinsko postojanko odprli prvo nedeljo junija.

TEKMOVANJE NA ŠARI

Na področju Šare na Kosovem je bilo 17. in 18. septembra lani državno prvenstvo v planinski orientaciji. Iz vsake republike in pokrajin so bile po tri ekipe. Slovenijo so zastopale ekipe iz Idrije, Ruš in Trbovelj. Petčlanska ekipa PD Trbovelje je zasedla 15. mesto.

SREČNO V LETU 1984

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE,
UREDNIŠTVO IN UPRAVA PV

SPOŠTOVANI NAROČNIK IN BRALEC PLANINSKEGA VESTNIKA

XVI. Skupščina Planinske zveze Slovenije je za nami. Delegati so 17. decembra lani razpravljali in sklepali o dejavnostih v naši organizaciji in s skupščinskimi dokumenti dali tudi osnovne smernice za delo v prihodnje. Med gradivi je bil tudi predlog Glavnega odbora PZS, ki obravnava stanje našega glasila, Planinskega vestnika in se naslanja na ugotovitve ankete, ki je med bralci skušala poiskati nove predloge in mnenja za vsebinsko opredelitev Vestnika v prihodnje, hkrati pa obravnava tudi nezavidljiv materialni položaj, v katerega je naše, skoraj devetdeset let staro glasilo — zašlo. Tedaj so sklenili, da bodo Skupščini predlagali, glede na to, da stroški tiska in drugi izdatki neprestano in hitro rastejo, višjo naročnino za letošnje leto. Izračuni in podražitvena predvidevanja so pokazali, da naročnina *1000 dinarjev na leto* komaj dohaja vedno večje stroške. Tak predlog so dobili tudi delegati Skupščine in so o njem razpravljali in so ga tudi s polnim razumevanjem podprli.

Uredniški odbor Planinskega vestnika ter Izvršni odbor PZS sta že doslej sprejela številne ukrepe, da bi uredili finančni položaj Planinskega vestnika, ko smo skrčili obseg na tri pole, ko smo pozorneje spremljali dotok plačevanja naročnine, ko smo zbirali najbolj ugodne ponudbe za tiskanje našega glasila, ko smo v vsebinski koncept vključili vse tiste pripombe bralcev, ki so pomenile izboljšavo tehnične in vsebinske narave. Omembe vredno je tudi dejstvo, da številni sodelavci svoj skromni honorar odstopajo v korist Planinskega vestnika in upati je, da bo ta planinska »akcija« trajala še naprej. Vendar pa kljub vsemu temu nismo mogli ujeti vse bolj drvečega vlaka draginje, ko je v tem trenutku razmerje med dejanskimi tiskarskimi stroški in avtorskimi ter upravnimi stroški kar 3 : 1, razmerje med avtorskimi in tiskarskimi pa kar 6 : 1 s tem, da se avtorski honorarji praktično niso povečali. Predlagana naročnina je pogojena tudi z neusklajeno rastjo naročnine, kar je, skupaj z omenjenimi sektorji stroškov in podražitev, ustvarilo velike izgube v poslovanju Planinskega vestnika. Tako bomo z denarjem, ki se bo nabral z višjo naročnino in s pričakovano dotacijo KS Slovenije in ZTKO Slovenije ter prihodkom od oglasov, s prostovoljnimi prispevki in internimi dotacijami PZS, pokrili najosnovnejše stroške, ki nastajajo pri izdajanju Planinskega vestnika in to v sedanji kakovosti in obsegu.

Seveda pa še zmerom ostaja odprto vprašanje primanjkljaja iz prejšnjih let, ko bi tudi ta primanjkljaj vsaj deloma zmanjšali z višjo naročnino.

Prepričani smo, da naše težave razumete in hkrati vemo, da tako oblikovana naročnina predstavlja premisleka vreden izdatek, saj se v pregnétanju stabilizacijskih vsakdanjosti pojavlja tudi vprašanje, kako vskladiti te stroške z ostalimi, vsakdanjimi.

Za plačilo naročnine sta predvidena dva roka. Prvi je 31. marec, drugi pa 30. september. To pomeni, da se lahko odločite in plačate celoletno naročnino naenkrat, to je do 31. marca, ali pa za plačilo v dveh obrokih, ko bi plačali prvi obrok do 31. marca, drugega pa do 30. septembra. Stroški za izdajanje Planinskega vestnika nastajajo sproti, zato smo prepričani, da s 1. aprilom oziroma s 1. oktobrom ne bo treba ustavljati pošiljanja glasila na naslov naročnika z neplačano naročnino.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Uprava in uredništvo Planinskega vestnika